

IOANNIS BAPTISTÆ MONTANI VERONENSIS,

MEDICI ET PVBLICI IN ACADEMIA PATAVINA OLIM PROFESSORIS

DE FEBRIBVS CONSILIA OMNIA.

NORIBERGÆ, IN OFFICINA IOannis Montani, & Vlrici Neuberi.

M. D. LIX.

CONSILIORVM
INDEX ET ARGVMENTA.

Ioan-

IOANNIS BAPTISTÆ MONTANI VERONENSIS,

MEDICI ET PVBLICI IN ACADEMIA Patauina olim professoris Consilia omnia de Febribus.

De Febri tertiana, sine accidentibus Consilium I.

LABORAVERAT QVIDAM FEbri, quotidianas inuasiones habente, quòd forte esset tertiana duplex, huic simplex tertiana successit. Inuadebat autem sine dolore capitis, & sine siti, lingua satis nitida, nec gustus amaritudine corruptus, nec appetitus prostratus erat, tensiones nullæ circa hypochondria, nec aluus astricta nimis. Vrinæ rubicundæ quidem, sed in ijs aliqua concoctionis signa erant. Voluit ut singulis diebus mane hora syrupi sumeret:

℞ Trochiscorum de Absinthio ℈ 1. fiat pillula una, & statim hac sumpta superbiberet unam scutellam brodij, in quo decoctæ essent hordei, radicum Petroselini, Cichorij, Boraginis partes æquales. Postea si uellet, dormiret, ac post somnum excitatus uteretur leuibus frictionibus per totum corpus, id leuiter inungendo oleo Chamæmelino, cum æquali uini mensura mixto. Vinum biberet albũ, aqua cocta mixtum, nec merum, aut forte. Victus bonam rationem haberet, & à fructibus caueret.

De puero qui à febre curatus uidebatur.

Vrinas habebat tenues, sine hypostasi, & tensionem circa hypochondria, ut à quartana febri periculum esset, quare ordinauit.

℞. Trochiscorum de Rhabarbaro ℈ 1. fiat pillula una sumenda omni mane, postquam idem iusculum supra descriptum sumat, & eadem uictus ratione utatur.

De tertiana simplici, Consilium II.

Edit clysterem cum ℥ 2. mellis rosati, post Casiæ ʒ 10. cum Hieræ simplicis ʒ 2. postea clysterem altero die iterauit, postea syrupum pro refrigeratione:

℞. Syrupi de Endiuia	℥ 1.
Syrupi de Acetosa	℥ s.
Aquæ Boraginis	℥ 4.

Principio uinum prohibuit, sed post quartum paroxysmum concessit tenue & bene lymphatum. Vrinæ spumam habebant, id descensum catarrhi ex capite arguere dicebat, & propterea licet febris mitis esset admodum, purgandũ tamen corpus existimabat. Vti solebat Montanus in tertiana sine accidentibus pro refrigeratione, decocto Endiuiæ, Boraginis, Petroselini, seminibus Melonũ contusis, & ligatis in pãno lineo, in brodio pulli, & pro potu aiebat in febribus utendum aqua pulli, aqua hordei, brodio hordei, aqua Endiuiæ, Acetosæ. Et præsertim in cholericis febribus intensis esse cogendos ut bibant, dũmodo ne in principio paroxysmi & non sæpius, ex Gal. 8. Method. & 2. de ratione uictus.

Potus pro febricitante.

℞. Aceti ℔ 1.
Sacchari ℥ 8.

Decoquantur simul, & fiat oxysaccharum, cuius tantum misceatur cum aqua communi cocta, quantum placet ægrotanti. Potus est febrientibus saluberrimus.

De febre Tertiana duplici, Consilium III.

Aliás admonuimus uos, quòd cum acceditis ad ægrum, primo oportet uos considerare actiones læsas. Non dicitur enim ægritudo nisi appareant operationes læsæ, cum nihil aliud sit morbus, quàm dispositio præter naturam, lædens operationes manifeste. Scitis autem operationes esse triplices, animales, uitales, naturales. Acceditis itaque iam ad hunc ægrum, quem antequam percontemini, multa debetis uidere, quæ sese uobis offerunt. Videtis enim eum non posse quiescere: ex eo non dubium est, quin aliquid patiatur necessario in sensibus, & in uirtute animali, alioquin quiesceret. Afficitur ergo siue quòd imaginetur aliquid, uel quòd habeat phrenesin, uel paraphrenesin. Non enim potest quiete manere in uno loco, uirtus itaque animalis laborat. Præterea tangentibus cutim apparet caliditas intensa, ex ipso ergo sequitur, operationes uitales esse læsas. Ex calore enim summo percipimus intemperiem calidam cordis: pulsus etiam sua motione indicat uirtutem uitalem ualde esse offensam. Est uero ea duplex seu triplex potius: quædam in corde, & propter ipsum, & hæc est duplex, ut ira & pulsus. Quædam neque in corde neque propter ipsum: ut distributio caloris naturalis. Est enim ob reliquas præter cor partes, & extra cor terminatur, huius etiam actio læsa est: nullam enim dispositionem habet arteria secundum naturam, habet maiorem latitudinem, & est frequentior: non uidetur etiam quies inter ictum & ictum, & adest præterea uelocitas. Scimus autem quòd mutatur pulsus ob necessitatem auctam, & quanto magis augetur necessitas, tanto fit maior primo, & cum non potest supplere necessitatem magnitudine, supplet uelocitate, quodque hæc non supplet, frequentiam addit, quæ contingit, quando ad summum deuenit necessitas, quæ est ex maximo calore, & per consequens ex maxima febri. Est enim febris calor accensus in corde, & sparsus per totum corpus. Eaque est febris humoralis, quia magna est inæqualitas pulsus. Alia enim pulsatio alia maior est, quod fit ob multitudinem materiæ aggrauantis. Ita ex pulsu iudicamus affectum esse in corde: ob maiorem caliditatem, esse febrem, ob pulsus inæqualitatem, esse humoralem. Agitatio autem illa (ut diximus) indicat aliquid esse in uirtute animali, seu cerebro. Sed nulla est læsio in sensibus interioribus, bene ratiocinatur & imaginatur &c. Sensus etiam exteriores sani, solummodo circa sensum tactus patitur, sentit enim conquassationem omnium membrorum ob malam intemperiem, & ob dolorem, non potest permanere in uno situ. Tertium etiam genus operationum læsum est, naturalium scilicet. Qæritur de uentriculo, nam habet punctionem & tensionem circa hypochondria, nec hactenus habuimus signum ex iis, quæ excernuntur, sed ex iis apparentibus concluditur hoc corpus laborare principaliter morbo uniuersali, uidelicet febri, ex tactu caliditatis & confractione omnium partium, percepta per consensum in cerebro. In uentre uero habet obstructiones, scilicet, in utroque hypochondrio. Habet præterea alia symptomata, uidelicet sitim, dolores capitis. Non possumus autem curare febrim, nisi cognoscamus eam. Est uero hæc humoralis, quia humores putrefiunt. Est ergo putredo prohibenda, & euacuandi humores qui putruerunt, & qui proxime ad putredinē accedunt. Primum autem diuersi sunt humores, quorum quilibet indiget diuersis curationibus, & sunt in diuersis partibus. A quo igitur erit hæc febris, an à pituita, uel bile, aut humoribus mixtis? Indicia propria sunt sumenda. Habemus autem tria capita, ab operationibus

onibus læsis: pulsus uehemens & magnus, uelox, frequens, & inæqualis indicat febrem procedentem ab humore calido putrescente. Sed quia humor calidus est, uel sanguis uel bilis: & febris inuasit eum cum manifesto frigore durante unam horam, non potest autem esse febris putrida incipiens cum frigore à sanguine qui putrescit in uenis. Est igitur necessario bilis ruffa. Vtrum autē sit sincera bilis aut alteri admixta? Non est credendum, quòd sit exquisita, faceret enim Tertianam, sed ista quotidie inuadit, incipit cum maximo frigore, & raro desinit in sudorem, & durat plusquàm 12. horas, imò 18. Habet ergo bilem dominantem, eśtq; ea adusta & facta uitellina, fit enim hæc quando bilis simplex aduritur, & maiora facit symptomata, quàm admixta pituita cum bile. Hic autem utrunq; est, quod ex temperatura possumus colligere Est enim niger secundum totum habitum corporis, & omnia signa tendunt ad adustionē. Habuit plurimas anxietates animi. A cibarijs crassis & malis ac inordinate sumptis plurimi geniti sunt humores pituitosi. Habet etiā multas obstructiones, unde cruditates uariæ. In hoc igitur uiro talis facta est miscella, partim bilis mixta cum pituita, partim adusta, & propterea patitur maximum frigus, & quia bilis putrescit, uapores ascendunt ad caput, & cient dolorem capitis, & sitim etiam causant. Fiat hoc uespere clystere, ut habeat beneficium uentris, ex decocto herbarum communium, cui addantur mellis rosati ℥ 3. Hieræ picræ ℥ s. Eductis materijs malis exhibebimus aliquid per os, & mittetur sanguis ad minus ℥ 10. quod si expectabit cras mane paroxysmum, mittatur in uespere.

De eadem duplici Tertiana Consilium IIII.

Ferunt in hesterno consessu multa omissa, quia tempus breue erat, & non uidimus signa omnia. Nunc ex excrementis melius iudicabimus. Vrina in febribus est maximum signum, teste Galeno. Nam putridæ febres ex humoribus pendent, qui sunt in uenis. Nec tantum ex ijs qui humor peccet cognoscimus, sed etiam tempus febris, an in statu sit uel augmento, à quo etiam magna est indicatio. In urina igitur considerantur, primum quantitas. Hic multa est urina, id fieri potest non ratione morbi uel temporis, sed etiam, quia multum potauit, idq; partim ex urina discernitur, partim ex interrogatione. Ego hunc interrogaui, & dicit se bibisse multum aquæ: licet igitur potus multus ad hoc iuuet, non tamen tota causa in eo est. Est enim color urinæ aureus, qui excedit à temperato. Secundo color consideratur. Vrina naturalis habet colorem paleæ hordeaceæ. Hæc autem magis tincta est quàm oportet, quare arguit caliditatem & siccitatem, nam multum recessit. Quòd si tantum ratione potus esset, non sedimentum haberet, nec colorem nec coctionem, quia in potatione, urinæ sunt crudæ, hic magis est ratione morbi, sed potuit à potu iuuari. Substantia tertio loco consideratur, quæ tendit ad tenuitatem potius, quàm crassitudinem, est tamen satis temperata, præsertim tertia illa. Nam duæ aliæ crassiores sunt, & ferè corruptæ. Quarto, liquor qui à substantia distinguitur. Nam substantia dicitur quæ partes multas crassas, & terrestres admixtas habet. Liquor est, quando habet lucidum uel obscurum, id est, luciditas & obscuritas in liquore considerantur. Sunt autem quædam crassæ, sicut aqua putrefacta, & turbida, aliæ minus crassæ, aliæ lucidæ. Hæc quoad liquorem est lucidior, id est, magis splendida, quàm obscura, quia transparens est. Quinto Hypostasis seu sedimentum seu contenta considerentur. Hic est uelut nubes subcandida, referens nubes colore, substantia & loco, quia color albidus ut nubis, & substantia etiam qualis est fumus, & leuis quia in superficie. Hæ sunt omnes differentiæ in urina. Iam accommodabimus reperendo. Vrina multa est ratione morbi, ut mihi uidetur. Quærat aliquis, quia hic tensio in utroq; hypochondrio, quomodo deueniat humor ad uias urinæ, quomodo potest fieri distributio, cum tanta sit

obstructio, ut tactu appareat, potius deberet esse pauca urina, & multæ egestiones liquidæ, cuius hic totum oppositum est, quia per quinque dies nihil egessit. Respondeo, humores qui putrescunt sunt procul dubio extra uenas, cuius signum est inseparabile, quoniam incipit hæc febris cum frigore. Heri circa 23. fuit in augmento febris, habebat intentissimum calorem. Hodie circa 17. frigus sensit, & horrorem. Nunc hac hora est remissisima febris respectu hesternæ. Ex his signis igitur patet, quòd sit febris talis, quæ pendet ab humore bilioso, sed nõ puro, quia pituita admixta est, eam Arabes maioris famæ appellant. Quoties uero bilis simplex aduritur fitque crassior, & uitello oui similis, atque uitellina apud Græcos uocatur, eam Arabes bilem minoris famæ uocant. Estque ita in nominibus differentia inter Arabes seu Auicennistas, & Græcos seu Galenistas: Rem utrique eandem concedunt, sed diuersis appellant nominibus. Et de ijs postea altercantur recentiores, cum non recte intelligant sententiam authorum. Sunt igitur duo diuersi humores, qui putrescunt, & ideo diuersi etiam sunt paroxysmi. Mane paroxysmum cum frigore habuit, qui non terminatus est in sudorem, nocte postea inuasit cum frigore, & concussione magna, cui successit calor, & tandem desijt in sudorem, quod signum est bilis siccioris. His stantibus, dico de urinæ multitudine, de qua dubitauimus, quòd cras forte non uidebitis tantum urinæ, nam humor qui putruit hac nocte, fuit tenuis biliosus, & ferè proprium bilis est, ut per ruinam excernatur. Vbi igitur febris à bile pendet, plurimam per sudorem & urinam crisim facit, non obstantibus obstructionibus. Cras erit alius paroxysmus, quare non tot urinas uidebitis. Sed cur aluum habet astrictam? In obstructionibus sunt hypochondria calida, quia circa illa plurimæ materiæ putridæ. Fiunt etiam ex intestinis suctiones multæ, quia partim à feruore attrahitur (quando non est perfecta obstructio) humidum, pars aliqua transit ad uias urinæ, & illa quæ remanent in intestinis exiccantur, ita dura fit aluus: oportet ergo lenire aluum. Nam propter calorem hic sunt multæ feces adustæ. Quod ad urinæ colorem, substantiam, liquorem attinet, omnia ab eadem radice nascuntur. Hodie est subtilis, quia bilis putruit, & quia bilis, ideo urina subtilis est & lucida: Cras non ita fiet: tenuis & lucida, aurei coloris, quia putrescit bilis minoris famæ. De Hypostasi nolite temere iudicare, & pronunciare de coctione, ut multi faciunt, qui tantum nebulam ubi uident, statim de coctione pronunciant. Imò non omnis nebula, etiamsi sit alba, est bona, & hypostasin significat, quandoque enim maiorem cruditatem arguit. Si penderet febris ista à pura bile, esset unum certissimũ signum & optimum, sed quia bilis ista habet multam pituitam admixtam, certe erit pituita, quæ hic Hypostasi assimilatur, quia pars terrestris Hypostasis, 2. de Crisibus, ubicunque apparet hypostasis in urina, proportionatur puri in loco inflammato, in quo partes subtiliores resoluuntur, reliquæ manent. Sed omne pus graue, ergo omnis hypostasis grauis, & in fundo erit. Nec semper habet ueram coctionem, ut hic, quia est crassa quædam pars, ideo in fundo residet. Vera autem hypostasis est heterogenia, & habet partes diuersas, partem terrestrem, aqueam & igneam ubi magis constringitur, & ideo habet formam pyramidis. Hic nihil tale apparet, est tamen alba hic, quia multus aer intrinsecus, unde apparet alba nubes & diuulsa: nec descendit, quia multus aër sustinet eam, & longe est à coctione, & oportet ut tollatur ista nubes, & non conspiciatur, si uolumus recte hunc curare, quia hæc nubes signum est pituitæ cum flatibus, nec temere ex ea iudicandum. Atque hæc febris continua est procul dubio, & eò magis maligna, quia continua, habet tamen quotidie duos paroxysmos, unus mane inuadit, quando cholera cum pituita putrescit, quæ dici potest cholera maioris famæ, cum frigore remisso & calore maximo. Circa horam quintam noctis habet alium paroxysmum ab ijsdem humoribus, sed magis ad puritatem pituitæ tendit, & pendet à cholera minoris famæ. Dubitatur an humores in uenis putrescant. Febris continua sine typo habet humorem putrescentem in uenis. Forte quòd hæc febris, est una ex istis tribus hemitritei speciebus, de qua Gal. 2. Cris. Volo autem melius uidere paroxysmos. Quid agendum? Heri debebat fieri clystere, & est factum,

factum, imò hodie etiam mane. Mittendus est omnino sanguis, quia intentiones omnes adsunt, ut Galenus de sanguinis missione docet, est magnitudo morbi, in ætate adolescentiæ, uirtus constans, habet putredinem, in uenis obstructionem, febrem continuam. Ergo phlebotomia nihil præclarius, aperientur enim uiæ, natura subleuabitur, rarefiet corpus, obstructiones soluentur. Sit autem regula: Nunquam mittatis sanguinem, ubi est cruditas in primis uenis, quantum enim trahetur sanguinis, tantum ad uenas trahetis de humore crudo, & augebitis obstructiones & putredinem. Quare primo purgandæ superfluitates in primis uenis. Minoratiua optima sunt, quæ tollunt eas, & dicunt quidam non exhiberi recte, & ex mente Galeni. Sed errant isti, & non intelligunt Galenum, quia regula propria carent, id est, methodo. Nam ut quælibet ars habet suam regulam propriam, sic nos nostrum perpendiculum habemus, nempe methodum, qua omnino nobis opus est. Vtamur igitur minoratiuis, ut & Arabes usi sunt, quia magni uiri erant, & intelligebant methodum Galeni. Si ℥ 1. casiæ daretis, non transiret nisi ad primas uenas, & non purgaret corpus, sed purgaret uenas tantum. Ideo dici minoratiuum potest. Grana duo Diagridij, quæ turbarent & non purgarent, non recte daretis. Debet enim ita proportionatum esse corpori minoratiuum, ut non euacuet nisi à uentriculo, & uenis propinquis, aliàs uitium esset, qualecunque sit. Drachmæ duæ electuarij de succo rosarum rustico pro minoratiuo dari possunt, nobili non tantum, semper debent obseruari mores. Heri dedi ℥ 3. mellis rosati, & Hiere ℥ s. pro clysteri, & nihil ferè eduxit.

Ideo ℞. Elect. de Sebesten solutiui ʒ 10. Fiat bolus cum saccharo, sumendis tribus horis ante cœnam. Hic enim est rusticus, corpus robustum, & amplis uenis, oportet à primis uenis euacuare. Semper autem sic electuaria consideretis, non tantum, quod habent in titulo, in quo scribitur, ad hoc ualent, uel ad illud, sed ingredientia debent obseruari ab artifice. Considerate quomodo sint confecta, quia in singulis ʒ sunt tria gra. Diagridij in isto electuario, ideo in tota ea medicina non transimus 4. gra. dubito ne sit leuior pro rustico, quàm deberet, sed in nobili delicatiori non utamini pro minoratiuo.

De eadem duplici Tertiana. Consilium V.

IN hospitali duo uideri possunt, & exerceri: Primo ægritudines & symptomata, deinde aliud genus exercitij, quod utilissimum est, & assuefacit et nos ad tolerantiam. Quia nihil hic fit quemadmodum nos præcipimus, idque non solum hic, sed alibi semper uobis occurret, ut nec æger sit obediens, nec illi qui adsunt faciant, quod debeant. Octies egesit sponte hac nocte, sed quæ materia peccarit, uel utrum fuerit concocta, & motus fuerit criticus, non possumus iudicare, quia excrementa non uidimus, est tamen probabile, tam copiosam egestionē nec critice nec symptomatice, neque mixte factā, sed propter clysteres natura irritata operata est. Ista tamen sit coniectura, quia non uidi excrementa, nec dominium naturæ, etsi uidetur subleuatus: nunc est in paroxysmi declinatione, quod inde colligitur: primo, cum tangitis extrema, habet calorem in omnibus partibus extremis, etiam in pedibus (quod est magnum signum declinationis) intensum quidem, sed non acrem aut mordacem (illud enim non esset signum declinationis, cum in statu etiam in extremis sit talis) uerum satis magnum, sed tamen cum qua dam humiditate quam percipitis cum tangitis hypochondria. Secundo, quod est magis artificiosum, ex pulsu cognoscitur declinatio uera paroxysmi: in principio paroxysmi pulsus contrahuntur & sepeliūtur quasi, quia systole maior quàm diastole, quòd putridi uapores occupent cor, & cor cupiat euentari, ut fugiat incommodum. Id fit tantum constrictione ut expellatur excrementum, & expulsione magis, quàm attractione indiget, quia per contractionem natura tentat excrementa expellere in principio, & quò magis febris pendet à crassis humoribus, tanto maiori ui expellere conatur. Vnde in febribus quæ à melancholia, pituita, & bile notha, seu maioris

famæ

famæ pendent, magis sepultus est pulsus in principio. Per oppositum igitur, quando uapores sunt consumpti, cor liberatum ab onere, recreat sese, quia iam excalefactum fuit & ferè exustum, eget non tantum euentatione, sed nouo aëre. Fit ergo magna dilatatio in fine, sicut in principio magna constrictio, & tum pulsus occurrit tactui cum magna dilatatione, ut durus uideatur, cum tamen non sit. Oportet igitur dignoscere differentias, quia multi decipiuntur. Nam uterque resistit tactui & uehemens & durus. Vehementia fortitudinem significat uirtutis: quanto magis premitis, tanto fortius resistit cum motu uehementi, & percutit. Durus resistit quidem, sed non cum motu uehementi: uehementiam igitur oportet considerare, quam premendo percipietis. In hoc corpore est magna uirtus, potest omnia operari. Nam ubi uirtus fortis, cũ magnitudine, uehementia, uelocitate, & tandem cum frequentia se ostendit. Sed hic non est indicium frequentiæ, ubi enim uehemens est pulsus, raro est frequens. Virtus enim robusta una dilatatione multũ proficit, sicut uos etiã faceretis (comparat enim Galenus pulsum cum motu hominis onus ferentis) onus quod una uice portare potestis, non portabitis duabus. De agendis. Eramus missuri sanguinem, sed quia iam febris declinauit, & euacuatio copiosa facta est, nec ita morbus magnus, interim subsistemus. Circa hypochondria, ut tangatur, pati non potest: istis igitur obstructionibus ut occurramus studendum. Dabimus primo non proprie aperientia ἐκφρακτικὰ dicta, est enim infarcta materia in uenis, obstruens meatus. Quæcunque igitur aperiunt, remouent materiam infarctam. Sed hic obstructio in uenis Mesaraicis, & illis, quæ ad splenem tendunt, ea ut aperiantur, non sunt danda per se aperientia uel repurgantia ἐκκαθαρτικὰ (ut alij uocant) quæ cum crassitudine substantiæ aperiunt, ut amara, quia humores adusti sunt. Et talia quæ cum crassitudine substantiæ aperiunt, longe plus exiccant, quàm calefaciant. Er febris si curari debet, cum frigidis & humidis curari oportet. Non igitur ita audacter hæc faciemus. Meliora sunt, quæ incidendo & penetrando aperiunt, ut est oxymel, quod proprias uires habet refrigerandi, constat ex aceto & melle. Mel calidum in secundo gradu 7. simpli. medic. acetum remisse frigidum; & tamen 4. simpli. medic. id plus refrigerare dicit Galenus, quàm mel calefaciat. Sed hoc uidetur contra rationem, & id quod κατὰ γένη, inquit, ubi calidum in secundo, cum frigido in primo miscetur, calidum remittet suam qualitatem propter frigidum. Sed recte & optime loquitur Gal. & ex ueris ac rectis principijs. Ad hoc enim ut aliquid calefaciat uel refrigeret, duo requiruntur. Primo ut possit ad actum facile reduci. Secundo ut penetret. Si iam componatis mel cum aceto, hoc penetrat per singulas partes, nam etiam lapides penetrat, & usque ad profundũ refrigerat. Ideo bene dicit Mesue de syrupo acetoso, eum penetrare. Recte igitur Galenus dicit longe plus refrigerare acetum, ob penetrationem scilicet. Aperiemus igitur oxymelle, sed quia diu ægrotauit, non utemur simplici sed composito. Quare hoc modo facerem:

℞. Oxymellis cum duabus radicibus	℥	1.
Mellis rosati	℥	ß.
Aquæ Cichorij	℥	4.

Quæ refrigerat calefactas partes, calefacit refrigeratas, ut dicit Mesue: quia mediocria & temperata ad extrema se habẽt tanquam contraria: quia non multus excessus frigidi aut calidi, ad extrema se habent ut medium. Non multum utamini aquis destillatis, quia omnes frigidæ. Ego tantum unam accipio in syrupis, quia manifestum nugamentum est eorum, qui congerunt multas aquas destillatas in parua quantitate, & hanc uni præferunt. Beneficium uentris habeat quotidie, & utatur syrupis. Cœnam sumat hora 23. ut sit leuis, si mane uehemens paroxysmus superueniat. Euacuationes materiæ peccantis in quanto ita sunt fœlices, ut sans indicat felix euentus, quia heri parum febricitabat, nunc nihil. Et urina tota est perturbata, cui etiam humor multus subsistit, qui ita euacuatur, est albus cum aliqua citrinitate, indicat ergo pituitam cum bile. Quare nihil operabimur noui, sed expectabimus euentum fœlicem.

De duas

De duabus Tertianis nothis,
Consilium VI.

T continuemus ea quæ docemus in cathedra, cum ijs quæ apparent circa ægros, non abscedemus ab ijs quæ diximus hodie. Accessimus ad hunc ægrum, quem supponamus esse uirum nobilem, cum nihil ab eo differat, nisi fortuna. Quid faciendum? Collegia bonorum uirorum sunt consultationes, ad cognoscendos, & curandos morbos, ac consideranda prognostica, de euentu morbi, non fiunt ad iactantiam & ostentationem. Qui se autem tantummodo ostentant, illi sunt impostores & fallaces, ideo nihil eis succedit. Quæ enim sine dolo fiunt, succedunt prospere. Deceptores non diu durant, & filij eorum fiunt pauperes, quod ego sæpe uidi. In omni igitur ægritudine debetis loqui cum hominibus doctis, uel uobiscum, ut cognita natura uel ægritudine curam inueniatis, & conari id, ut exprimatis ueram sententiam. Qui addere potest pulchritudinem, & ornatum uerborum, non malefacit. Ergo in omni collegio uos ad tres fontes dirigatis. Primo consideretis dispositionem naturalem. Secundo præternaturalem, seu dispositionem ægri præsentem. Tertio aëris dispositionem præsentem. Accessimus hunc curaturi: ergo remouere oportet quicquid est præter naturam, & sic habetis scopum generalem curandi. Incipio ab effectu secundum naturam, qui apparet exterius in colore & habitu corporis, sed is cognosci non potest in hoc, laborauit enim integra hyeme, oportet igitur ad alia accedere. Et primo uidenda est soliditas membrorum, musculorum, uenarum exteriorum, quæ non facile destruuntur, nisi tabescant homines. Videtis ergo, an musculi duri, solidi, ampli: uenæ & arteriæ amplæ, pulsus etiam qualis. Hæc hodie iudicari non possunt propter manuum frigiditatem. Habet pilos mediocres, & colore naturali, cutis alba, & pili, loquitur prudenter & ingeniose, quia quædam uerba profert, quæ ingenium sapiunt. Debetis etiam interrogare de consuetudine, de moribus ab eo, uel assidentibus, quam artem exerceat, an habeat aliquid à natura proprij, ut si abhorreat à caseo, uel uino &c. Vbi hæc sciueritis, facietis catalogum omnium, & postea ordine procedite: Præponatis ea, quæ foris apparent, & texetis ita simplicem historiam. His uisis, postea quæ attinent ad dispositiones naturales considerate, qua in regione agat, qua in cõstitutione aëris, si frigida, humida, &c. Si in uere iam sumus, & præcesit hyems, qualis fuerit frigidissima ne & humida &c. Hæc quantum ad dispositionem aëris. Tertio, res præter naturam apparentes simpliciter considerabimus nihil apponendo, ut nunc ille habet frigiditatem membrorum exteriorum, uel inæqualitatem etiam, habet retractionem pulsus. Sic oportet incipere à fontibus signorum. Meo tempore, cum eram iuuenis sequens in practica Montagnanam, Foroiuliensem, Matthæum Brocardum, Cæsarem Neapolitanum, qui tunc erant clari, modus proprius in collegijs confusus habebatur. Primo temperaturam proponebant, antequam signa apparentia ponerent, & notum per ignotum ostendere uolebant, ordine præpostero. Et ubi temperaturam considerabant, ad ægritudinem accedebant, post signa dicebant eius morbi, ex Auicenna, siue adessent, siue non, aliquando uiginti dicebant signa, & cum accessi, uix duo reperi. De aëris dispositione plane tacebant. Hoc est cæcum iter. Vos primo dicetis, quæ signa appareant, ea quoq; accidentia dici possunt, ad diuersa comparando, & postea causæ singulorum accidentium uidendæ, & sic discurratis ordine Methodico per accidentia. Vt in cerebro duæ uirtutes seu operationes sunt motus & sensus. In motu nihil hic impedimenti, sensus interiores uero suas uires quoq; integras habent, optime discurrit, imaginatur, memoratur. Exteriores quoq; sensus boni. Dolor, seu actio læsa in uirtute tactiua, apparet in capite, quæ alijs horis plus, alijs minus affligit. Deinde uidendæ uirtutes uitales in corde, ut an constantia mutata sit, quod non credo. Item, operationes extra cor, ut hic retractio pulsus maxima, dilatatio

fere

ferè nulla, plurimum contrahitur, & minime resistit. Naturales uirtutes postea considerandæ. Habet rugitus, non bene concoquit, nec egerit. Hæc sunt symptomata. Quantum ad excrementa, sunt mutatæ urinæ, tendunt ad purpureum colorem, est rubedo obscura, liquor limpidus, & multum lucidus, substantia tenuis, contenta multa sunt. Non habet spumam, nebulam, sedimentum in fundo. Accidentia circa qualitates uisibiles. Est uir pallidus multum, circa tactum, habet frigiditatem multam. Ita procedatis in alijs, & alijs qualitatibus. Circa quantitatem, diminutus est, quia non ita carnosus. Sed sciendum hic extrinseca accidentia non ita semper considerari, nisi insignia ea recitentur. His tandem cognitis, quomodo inuenienda cura? Incipiatis à primo, & scietis temperaturam aliarum partium corporis. Diximus eum musculos magnos habere & solidos, hoc signum est caloris bene concoquentis. Temperatura enim hepatis, facit temperaturam aliarum corporis partium. Animal enim uiuit prius plantæ uitam, cumque homo generetur à suo semine, & sanguine, semen (ut Aristoteles uult) ingreditur ut actor, ut Medici, magis formaliter, & ex parte materialiter etiam. Quicquid sit, principium atque fundamentum generationis est hepar, licet cor & cerebrum etiam, tamen ex hepate per uenas habetur maxima pars sanguinis, & secundum eius formam generatur animal, tale, uel tale. Si sanguis calidus, generatur corpus calidum. Atque hoc modo tota temperatura ab hepate oritur. Quia igitur hic musculi crassi, & uirtus sanguificatiua bona, fuit multitudo formæ seminis in ortu, & postea semper optime nutriti, sunt igitur ampli ob multum calorem, solidi ob bonum nutrimentum. Est ergo hepar calidum, quod attinet ad qualitates actiuas. Et quia orta attestantur suis principijs, uenæ amplæ, pili mediocres, ipsi etiam caliditatem testantur, sicut glabrities frigiditatem. Pili tendunt ad albedinem, quod significat caliditatem moderatam, & cum humiditate mixtam. Arteriarum amplitudo cor indicat calidum. Est autem modestus uir, ergo caliditatis moderatæ, hepar enim modificat omnia: est boni ingenij, bene compositus. Hactenus considerauimus omnes dispositiones naturales, & sic uos facietis, quotiescunque acceditis ad ægrum, secundo aërem, tertio dispositionem præter naturam. Nam & Aristoteles uerus pædagogus Medicorum, & artifex methodi, docet à notioribus procedendū. Et ea uia nobis innata est, ut ex ijs quæ extrinsecus apparent, primo notionem sumamus, & ab illis occulta colligamus. Ita ex supra dictis, quia in eo est robur & subrufsum & album corpus &c. ostendunt in eo temperaturam calidam, & humidam, albedo humiditatem, magnitudo uenarum & arteriarum caliditatem. Aër sensu percipitur, ideo in eo non est multum artis. In affectionibus præternaturalibus semper per hos tres fontes discurratis: Primo, per uirtutes animales motiuas, in ijs nihil patitur: deinde sensitiuas interiores, illæ etiā sunt integræ, postea sensitiuas exteriores, ex illis uirtus tangendi læsa est, in capite enim dolorē sentit. Secundo per uitales, oportet inquirere an iracundus sit, nec ne, an magna uel uilia cogitet? Si prius constans fuerit, iratus &c. nunc uero segnis, lenis &c. Illud enim signum est cordis refrigerati. Et ex motu arteriarum etiam percipitur, si sit facta aliqua mutatio. Pulsus non ita contractus, ut prius, significat augmentum. Totum enim tempus, quo pulsus contractus est, & calor non extensus, est principium, quando uero extenditur, est augmentum, & tandem declinatio. Excrementa etiam consideranda. Vrinæ quantitas multa, in modo substantiæ limpida est, & tenuis, & lucida. Hæc enim differunt, nam multa tenuia non sunt lucida, ut aqua, & urinæ tenuissimæ, & tamen pallidæ, & subobscuræ: si coloris lactei esset, non foret diaphana, quia tale suscipit lumen per totum corpus. Econtra quædam crassa sunt, & tamen transparentia. Hæc uero urina tenuis est, & transparens, color aureus intense, tendens ad rubedinem, quod signum caliditatis: quia urina uera deberet esse colorata, ut palea hordei, ubi excedit eum colorem, significat superfluitatem caloris, secundum gradum, quo excedit. Contenta paucissima, nullus odor, gustare ego non cupio. Hypostasis nulla, sed tenuis nubecula. nec in fundo, nec in superficie, sed infra medium. Accidentia circa qualitates tangibiles: habet extrinsecam frigidi-

frigiditatem, intrinsecam caliditatem, asperitatem cutis, quia scabiosus. Hypochondria tantum recte se habent. Circa motum febris singulis uesperis exasperatur cum inæqualitate, paroxysmum longum habet. Non queritur de siti, aut uigilijs aut inquiete, sed tantum de dolore capitis.

De eisdem duabus Tertianis.

Consilium VII.

HEri uidimus omnia accidentia quæ præter naturam, & quæ secundum naturam sunt in hoc ægro: In actionibus animalibus læsio est. Dolor capitis perseuerans, dolor dorsi pertingens usque ad spacium inter uesicam & anum. Pulsus iam apparet paruus circa differentiam magnitudinis, secundum profunditatem & latitudinem, nec secundum longitudinem æqualis. Videtur immutatus, deberet altum, magnũ pulsum habere, quia non transit 30. annos. Et adhuc adolescens in flore ætatis, nunc habet paruum, uelocem, frequentem, inæqualem, sistematicũ, modo paruum modo inæqualem. Quod ad naturales, male concoquit, excrementa non uidimus, sed urina est fulua sine hypostasi. Patitur præterea aliud malum, non potest bene mingere, nisi quodam ingenio, oportet enim decumbere ut mulieres. Et habet etiam ardorem urinæ: Reducamus igitur illa omnia symptomata ad suas causas, ut uideamus quid possit resultare. Est autem hic catalogus accidentium: Dolor capitis quem patitur per totam hyemem, dolor dorsi, ardor urinæ, febris quæ quotidie inuadit. Videamus si sit horum omnium una causa uel diuersæ, & si una quæ sit, incipiendo ab excrementis. Color urinæ indicat calorem hepatis & renum, Cum renes incalescunt, replentur multis excrementis, semper sedimenta apparent, dilatantur enim, & fit colatura rerum crassarum & adustarum, & semper uidetis nigrum & adustum subsidere. Si hepar calidius, multum bilis generatur. Præterijt hyems, in qua generatum est multum pituitæ, & uixit ut potuit, omnis generis cibos uorans, & habet uentriculum debilem. Ratione intemperiei hepatis multa bilis est generata: ratione uentriculi male concoquentis multum pituitæ. Est perpessus frigiditatem, quæ poros constrinxit cutis, & prohibuit transpirationem, unde putredo generata. 3. de loc. aff. qui in uenis habent excessum caloris, parati sunt ad hoc, ut eorum caput uaporibus repleatur, qui cum calidi sunt, quotidie faciunt dolorem capitis, & iuuat ad hoc uentriculus, in quo multæ cruditates. Permiscentur uapores crassi, qui non facile difflantur, sed retinentur in membranis: ita inuentis causis sequuntur accidentia, dolor perpetuus capitis, Dolor in dorso, qui in spina descendit ad profundum ossis sacri, & attingit locum inter uesicam & anum. Quæ causa? Repleto existente capite, calido hepate, cum distribuitur ille humor per uenas, per concauitatem dorsi, peruenit etiam ad locum, ubi dolet iste uir, qui uel onera portauit, uel passus est frigiditatem ab aliqua re extrinseca, quam ipse nescit: pars debilis facta. Aggregantur ibi humores, & tendunt ad os sacrum, itaque circa collum uesicæ est ille affectus, & est segnior propter cruditatem humorum. Aliquando non potest mingere, sed cum decumbit dilatatur meatus, & facilius mingit. Ardoris urinæ duæ causæ sunt immediatæ per se, uel ob exiccationẽ, id est, priuationẽ humiditatis, uel acrimoniam urinæ, quia multum bilis mixta est. Auicenna refert alias causas, sed non sunt propriæ, interdum uiscosa materia obstruit meatus. Iste non est usus coitu, qui posset exiccare glandulas istas, sed urina acris est, propter multum bilis admixtæ, ut in urina apparet. Causa doloris dorsi est, quod uapores ascendentes ad caput per uenas, iterum delabuntur ad dorsum 2. facul. nat. pars debilior semper reci-

pit, & si nescimus causam debilitatis, ex eo arguere possumus, quòd sit debilis, quia recipit: semper enim aliqua pars corporis debilis est à natura, ad quam aggregati multi humores decumbunt, ex uenis etiam ad renes humores ducuntur, & ibi exiccantur, postea ad uesicam: ea enim recipit uenarum excrementa. Testiculi etiam quia calidiores, dolent: & ita credo ab eadem causa omnia symptomata procedere, id est, à pituita permista bili, quę etiam causa febris, quæ singulis diebus inuadit inæqualiter (qui Typus pituitæ proprius) sicuti ubi alternis diebus accessio fit, est Typus bilis proprius, ubi putrescit pituita dulcis, inæqualitatem tantam facit, sicut in hoc homine paroxysmus inuadit, ut uix percipiat. Vix mordacitatem percipitis in pulsu, & paruus est respectu aliorum, quod ab humore crasso pendeat, & rigorem etiam non percipit, quæ omnia arguunt pituitam ad dulcedinem declinare: sed ex siti & uigilijs colligitur etiam aliquid bilis admixtum. Habetis causas omnium symptomatum, & dispositiones totius ac febris, atque ex prædictis totam historiam habetis. Patitur magnam intemperiem, in compositione nihil patitur, nihil enim tangere potestis ad hypochondria. Si est aliquid, est obstructio intrinseca. Ergo est temperatura præter naturam, quæ duplex est: Sine materia & cum materia. Hic utramque habet, scilicet in hepate, ubi generat multum bilis: habet etiam frigiditatem in stomacho, ubi generat multum pituitæ, & plus quàm expedit. Hinc fluxus materiei sequitur: iam aggregat bilem & pituitam, quæ ubi permiscentur, faciunt obstructiones in uenis, & febrem putridam, quæ etiam inuadit singulis diebus. Ego credo quia alternis diebus magis exacerbatur, quod habeat duas Tertianas: ut primo tertius, & secundo quartus respondeant, licet enim singulis diebus inuadant, tamen ex accidentibus cognosco, non esse æquales exacerbationes, sed sibi correspondentes: sæpius igitur accedendum erit, & obseruanda symptomata. Habetis causas symptomatum, collum uesicæ non totum obstruitur, quia pituita subtilis adiuuante bile facile abstergitur, pituita enim lubrica est. Obseruate post causam, febrem ipsam. Sunt autem duæ Tertianæ, & Tertianæ nothæ. Crederet quis quotidianam, cum non sit.

De febri putrida interpollata.

Consilium VIII.

VM ACCEDITIS AD AEGRVM QVEM antea nunquam uidistis, & uultis cum eo loqui: semper ita est faciendum, ut ego soleo. Primum quæ manifeste apparent signa, ab eo colligite, ex quibus postea occulta, quæ interius sunt, & quis sit morbus, percipietis. Postea cognito morbo subiecto, ad uirtutem accedendum, deinde ad materiam. Primo igitur quæ exterius sensibus apparent, consideranda sunt, pulsus, urina &c. Non faciendum ut imperiti faciunt Medici, qui suspicantur tantum talem febrem esse, & in suo cerebro fingunt, & applicant signa consona, cum plerunque non adsint. Caueatis à talibus, si uultis esse Medici digni Hippocrate. Ne recedamus ab ijs quæ apparent. Primo pulsus in hoc iuuene satis æqualis & magnus est: in frequentia non multum excedit, imò potius ad raritatem tendit: non tamen uelox multum, sed temperatus, fortis, ualidus, nullam habet inæqualitatem. Hæ differentiæ sunt in hoc pulsu, & sensui apparent. Vrina citrina, substantiæ crassæ, perturbatur facile: non multa, quantum ad quantitatem: quo ad liquorem, satis lucida: odorem non habet, nec fœtet. Tetigi hypochondria, præcipue sinistrum, quod tensius est quàm dextrum. Habet scabiem crassam, & humidam, multum uigilat, dolet caput, paroxysmis quotidie affligitur, sed alternis diebus plus sitit.

Om-

Omnia eiusmodi debetis colligere & considerare, ut ex ijs, quæ exterius apparent, ad ea quæ interius sunt accedatis. Incipiamus igitur à primo signo à nobis collecto, nempe à pulsu. Pulsus magnus est, non uelox, nec frequens. Quando pulsus magnus, uelox, creber, tunc febrem indicat: & putridam, si inæqualis. In hoc iuuene pulsus magnus, quia est sanguineus: quare ratione temperaturæ & ætatis etiam magnus est: & ea magnitudo ei est secundum naturam. Quod si essent ex calore putredinali, esset auctus motus & uelocior: nec uirtus aggrauata est à materia, quod solet indicare inæqualitas pulsus. Exemplum dat Gal. de portatore, quod sæpe retulimus. Et bene sequitur, non habet inæqualitatem in pulsu, ergo natura non est grauata à materia, quod etiam pulsus attestatur, super calorem naturalem auctus uel non auctus, mutatus uel non mutatus. Hæc de pulsu, unde colligere debetis, non esse febrem continuam, sed interpolatam, quia non habet differentiam attestantem super continua. Vrinæ color hic non est naturalis: debebat esse palearis, id est, sicut palea hordei, is esset naturalis: sed hæc urina transcendit eum colorem. Nec est extrinseca causa: non equitauit, nec se exercuit multum, ergo est à causa intrinseca. Et is color super humorem attestatur, quia aliqua bilis potius tenuem urinæ facit substantiam: pituita uero crassam, uel sanguis etiam pituitosus: sed pituita proxima causa urinæ crassæ: ergo concluditur, quòd humores crudi, crassi & pituitosi sint in illo corpore. Est ergo bilis & pituita, possunt enim simul dominari, propter diuersitatem membrorum, ut cum uentriculus frigidus pituitam multiplicat, & hepar calidum bilem, quod non raro fit. Est & pauca urina, quod fit cum quis uel parum bibit, uel ex obstructione in uasis urinarijs, uel ex siccitate & caliditate multa laborat. Hic credo (debemus enim caute iudicare) potius esse ex obstructionibus multis, quòd uenæ obstructæ sunt ob crassos humores: non quòd caliditas exiccet, quia haberet febrem maiorem, sed ob obstructionem. Est sine hypostasi urina, quod significat sanguinem esse crudum, & nullam habere coctionem, unde tempus morbi significatur, quia uidelicet sit in principio. Sic igitur ex signis collegistis: ex pulsu, quòd febris interpolata: ex urina, causam materialem ex bile & pituita, & quòd tempus morbi sit principium. Hypochondrium inflatum indicat materiam in eo latere collectam esse, uel in musculis exterioribus, longitudinalibus uel transuersis, &c. uel in uenis, quod magis hic credo, & in substantia splenis, quod humor in profundo percipitur. Habet porrò uigilias & sitim, quid inde iudicamus? Omnia concurrunt. Audiuistis hic bilem esse, & paroxysmum qualibet nocte. Est autem causa uigiliæ primo siccitas, secundo caliditas: somnus enim præter naturam primo fit à frigiditate, postea ab humido: sed somnus naturalis primo fit ab humido, postea à frigido. Hic uigilat, quia uapores sicciores & adusti magis ex bile ascendunt ad caput, quia tenuiores. Iam ex illis plus nocumenti habet quàm ex pituita, & cerebrū etiam incalescit, propter paroxysmos quos habet noctu. Sitis etiam concurrit & attestatur: habet enim bilem & siccitatem causantem sitim. Dolor etiam capitis conuenit, fit enim is ex uaporibus calidis. Ex his igitur omnibus colligitis uera esse, quæ ex urina & pulsu antea collegimus.

De febre continua ex bile & pituita crassa.

Consilium IX.

Iles quidam natus annos quadraginta, circa uesperum passus est maximum rigorem, ita ut uir robustus difficulter ob imbecillitatem domum redire posset. Durauit rigor quatuor horis, & secutus maximus calor per totum corpus, qui continuo durauit, usq; ad quartum diem. Vocatus est Montanus, qui reperta febri continua & feruentissima, pulsu magno & inæquali & pleno, urina rubicunda, & crassa, sedimento crasso, considerata summæ uirtutis constantia, & morbi quoq; uehementia, aperuit basilicam dextri

lateris, & eduxit ferè ℥ s. sanguinis subnigri crassiq́, cum multo liquore cholerico: aderat ingens sitis, dolor capitis uehemens, defluxus à capite ad pectus & uentriculum. Quinto die ægritudinis iussit sumere cassiæ recentis, & electuarij de sebesten, ana ʒ 6. in bolo cum saccharo, quem ante exhibuisset, nisi audiuisset eum pridie beneficium uentris ter uel quater habuisse. Hoc minoratiuo, multa cholerica, ac uitro similes humores crassos uiscidosq́ eduxit: & quia à prima statim febris inuasione, cum ad dormiendum se componebat, & claudebat oculos, uidebatur alienatus, & secum murmurabat, putabat se plurimos uidere homines ambulantes in cubiculo: ideo eum statim uino abstinere iussit, & ei ordinauit potum ex aqua cum saccharo cocta, & pro cibo panatellam, & modicum ex carne uituli, quòd tempore sanitatis fuisset usus ampliori cibo. Sexto & septimo ægritudinis die accidentia mitiora fuêre, præter sitim: hæc enim indies magis ac magis eum premebat: dormiuit tamen mediocriter absq́ alienatione: syrupos biberat quos ipse ex decoctione hordei plurima, in aqua purissima & saccharo confecerat, eius singulis diebus mane sumpsit magnam scutellam, quòd nollet confidere pharmacopolarum negligentiæ, præcipue in compositione: sed quia siti plurimum premebatur, clam post discessum Doctoris sumpsit haustus plurimos aquæ frigidissimæ, & post euomuit cholerica & simul phlegmatica, uiscosa: post quem uomitum cessauit sitis, & reliqua accidentia. Octauo die liberatus fuit à febre, uoluit tamen Montanus ut 12. die sumeret medicamentum:

℞. Confect. hamech	ʒ	4.
Trocbiscorum alhandal	G.	10.
Syrupi rosati sol.	℥	2.

Cum aqua ciboreæ fiat potio, sumenda in aurora cum custodia. Et sic liber euasit. Potus aquæ rectè successit huic: quia corpus antea euacuatum fuit, & per secessum & missionem sanguinis: tantum hærebat in corpore preternaturalis illa caliditas, quæ opposito facilis erat curatu, cum constaret uirtus, & corpus esset ualidissimum, in ipso ætatis uigore, quæ omnia potuerunt aquæ resistere.

De febre putrida continua, Consilium X.

Proponitur casus puellæ octodecim annorum, complexionis calidæ & siccæ, optimæ perpetuo ualetudinis, quæ ex curis & affectionibus animi, quas in fratris sui aduersa ualetudine habuit, in ægritudinem incidit. Menstrua diminuta sunt, & febris eam corripuit cũ horrore, & alijs accidentibus: adest dolor capitis, & circa regionem uentriculi, nempe circa orificium, præcipue uersus hypochondrium, tensiones percipiuntur: adsunt insomniæ seu uigiliæ, oris amaror, non tamen cum siccitate notabili: calor mordax percipitur, & uelox pulsus. Accessionum principia hactenus notari non potuerunt, ideo continua putatur, quæ tamen de tertio in tertium magis exacerbatur. Adest lassitudo uehemens, ita ut se uix tollere queat. Rugitus item in uentre superiori & inferiori auditur. Oportet primum uidere quæ natura sit morbi quo affligitur: postea, quæ causæ: demum modus curandi inquirendus est. Primum hanc laborare febri putrida, manifestum est ex signis: pulsus frequentior, inæqualis magis, ac uelox, quod putredinem sequitur, urinæ crassæ, cum hypostasi per totum corpus sparsa, calor mordax in superficie cutis. Hæc igitur febris est morbus in temperatura. An uero præter hanc alia sit ægritudo? Credo quòd sic: est alia in compositione. Circa orificium & regionem uentriculi tumor est cum dolore quando tangitur, neq́ tamen dolor notabilis: & in anhelitu quandoq́ percipitur, & à nobis tumor ipse tangitur. Ita duplex est ægritudo. Posit aliquis dicere, adesse etiam tertium, obstructionem circa uterum, quia actiones eius læsæ in excernendis menstruis, ergo & membrum

membrum læsum. Sed quia menstruorum diminutio non ex obstructione tantum, sed ex mala etiam temperie in ipso utero, uel ob sanguinem crassiorem contingere posit, non posuerim pro certo, id quod est in dubio. Iam morbi causæ inquirendæ: non enim scimus curam, quando scimus talem uel talem esse morbum, sed ex causis cura petenda est. Esse putridam, ex dictis signis constat, pulsu, urina, calore mordaci. Sed in quibus humoribus est ea putredo, & ubi? Hoc etiam ex signis est inueniendum, non habet motum uelocissimum hæc febris. Talis autem fit, quando putrescit humor calidus qui & subtilis, ut bilis, uel sanguis: qui quia uelocissimi motus sunt, terminantur septima, uel ad summum decima quarta die. Et habet sæuissima accidentia: nec tarditatem habet eam quæ fit cum putrescunt humores frigidi, ut pituita, & humor melancholicus. Nec calor ita remissus est, & urinæ magis tinctæ, & dolor occipitis. Ergo humor qui putrescit, nec calidus est nec frigidus simpliciter, sed mixtus: quia accidentia mixta sunt: motus medius inter tardum & uelocem: & reliqua signa media. Sitis quidem, sed non maxima: nec dolor capitis nimium intensus: ideo humorem putrescentem etiam medium crediderim inter calidum & frigidum, & mixtum ex plurima pituita & bile. Sed ubi putrescit humor? Audio febrem continuam sine typo, & semper æqualem: ergo humor putrescit intra uenas. Est enim febrium continuarum proprium, non horrere. Sed si haberet aliquem typum, aliter dicendum esset. Quod ideo dico, quia in pulsu hoc uespere sensi aliquam contractionem: & ipsa etiam cooperiri uoluit: quæ duo cum concurrant, maxime indicium faciunt esse aliquem typum. Et sæpe hoc contingit, ut in febribus continuis post aliquot dies incipiat apparere in pulsu, uel quia natura fortior in expellendis superfluitatibus facta est, uel quia coctio aliqua facta, & materia subtilior exhalat. Ideo enim continuæ febres periculosæ dicuntur ratione signi, & causæ. Ratione signi, quia indicant naturam debiliorem, quæ permittit materiam ut inimicum putrescere in proprio domicilio, nec potest extra uenas expellere. Ratione causæ, quia ea materia putrescens facile inficit massam sanguinis, ad quod sequuntur febres pestiferæ & exitiales. Fieri igitur potest ut hactenus non habuerit, & nunc incipiat habere typum, idque bonum esset per uiam signi, & per uiam causæ. An modo incipiat nunc materia putrescere extra uenas, uel sit adhuc intra uenas, facillime uidebit Excell. V. per ea quæ succedent. Si nullus typus succedit, erit intra uenas: si erunt aliquæ periodi, erit extra uenas. Ideo nolo determinare in re ambigua: tempus ostendet, nec propterea tolletur modus curandi, siue intra siue extra uenas sit, cum certissima sit inuenta ratio humoris peccantis. Potest tamen si sit intra uenas augere difficultatem. His stantibus facile est nunc uidere causas symptomaticas. Vapores ascendunt in caput, & dolores excitant: quia admixti ex pituita & bile, dolores quidem faciunt, non intentos tamen, propter pituitam obtundentem. Eadem causa est uigiliarum, quæ ipsæ propter pituitam admixtam non sunt continuæ: & quod non multum sitiat. Licet hæc omnia eam quoque infestent propter humores permixtos contrarios, quorum alter excitat, alter restinguit hæc symptomata, & mitigat. Ita omnia sibi concurrunt, urinę rubræ, & tamen crassæ, quia duo humores, pulsus inæqualis. Ergo non est biliosus humor solus, qui uelocem quidem facit, sed pituita magis inæqualem. Hæ sunt causæ omnium symptomatum quæ consequuntur morbum. Adest præterea obstructio: quæ ubi fit, ex tumore & dolore apparet. Quare & Galenus & Auicenna testantur, quòd ubi dolor, ibi est ægritudo. Sed unde est tensio? Non est ex apostemate (alia enim sequerentur, & multo sæuiora symptomata) sed ex materia flatulenta: quæ facit tumorem, propterea quòd flatuatur: non propter suam multitudinem, si enim esset tanta materia non flatuosa, propter multitudinem, comprimeret diaphragma & suffocaret: deinde perseueraret tensio, nec ita facile resolueretur à quocunque extrinsecus applicato. Hic dolor facile remittit, ergo non est ex abundantia materiæ, sed propter uentositates, ob quas intumescit: hincque est quod comprimitur & impeditur in dilatatione, ideo adest difficultas anhelitus, sed non durat, quia flatus cito discutiuntur. Hic tumor est morbus in compositio-

positione, quia facit intumescere locum, ut non faciat operationes debitas, & est extensio ex præsentia materiæ. Hæ igitur sunt duæ ægritudines, & puto utranque habere separatas causas, nec una remota alteram remoueri. Sed quia adest & retentio menstruorum, uidendum est an una etiam ea sit ex his causis. Cum considero præcedentia & temperaturam huius, puto hanc diminutionem menstruorum potius esse ex crassitudine menstruorum & sanguinis, quàm ex obstructionibus matricis. Etsi enim sanguinem habet humidiorem ratione ætatis & sexus, & quia in ocio uixit & delicijs, & albi sit etiam coloris (sicut solent esse fœminę quæ non exercentur ut uiri) & ob has causas facile aliquem decipere possit, ut uideatur frigidior quàm sit, habet tamen uenas magnas, & arteriarum motum fortem & magnum, & frater ipsius, qui ex eodem semine est, est calidus & adustus, ideo credo eam generare multam bilem & sanguinē adustum. Deinde est in decimo octauo anno, qui in puella citius crescente & senescente est ipse flos ætatis, & eadem quæ uiginti octo annorum ætas, quia tunc maxime uiget sanguis. Accessit ægritudo fratris, quem amabat plurimum. Habuit uigilias, curas, & accidentia animi, quæ adurunt sanguinem; ita ut inde homines etiam melancholici fiant, quia sanguis aduritur. Est igitur sanguis crassior, & multiplicata excrementa pituitosa, quæ fuerunt causæ febris, quæ ipsa etiam sanguinem magis adurit: ideo rebellis eductioni, ut non possit libere exire per meatus angustiores. Exiuerunt quidem menstrua, sed diminute: ideo causa non in obstructione erat uteri, sed sanguinis potius crassitie. Et cum sint tres causæ diminutionis menstruorum, debilitas uirtutis excernentis, obstructiones uiarum & sanguinis crassities, ego hic tertiam esse credo. Hæc de essentia & causis horum morborum. Quod autem ad mores attinet, febris nulla habet signa malignitatis: habet sua accidentia, quæ pendent à putredine, sine deliquijs & egestionibus putridis, & urinis mutatis & seruantibus malignitatem: sed habet ordinarios affectus cognitos, ideo ordinariam crediderim, & non malorum morum. De tempore febris. Non uideo quidem signa coctionis, non tamen arbitror nos adhuc esse in principio morbi: non enim ita perfecta coctionis signa expectanda sunt in ægris sicut in sanis. Non igitur dicendū, adhuc esse in principio: fit enim aliqua coctio, non quidem qualis in sano, sed qualis in ægro: & hanc ob causam in augmento esse crediderim, non in statu tamen, ubi coctio fit perfectior. Prognosticon. Nisi aliud superueniat, quia in itinere multa possunt contingere, ut dicit Hipp. in febribus acutis non esse certa signa prognostica: & addit rationem Galenus, quia facile mutari possunt uel ad melius, uel ad peius: tamen prout talis est, non est lethalis. Nam quod dicit Hippocrates, febres non intermittentes, quæ tertia die exacerbantur, periculosæ: uerum est, quia facile in deterius incidunt si negligantur: sed propterea non sunt lethales per se, sed ad optimum finem deducunt si medicus non delinquat, & æger obediat: quæ cum ambo hic sint conuenientissima, facile sanabitur. Cura. Videmus naturam morbi & principium affectuum pendere â materia putrescente: materia igitur euacuanda, & putredo remouenda. Materia crassa est, mixta ex pituita & bile, & maxima parte intra uenas, quia non sunt uisæ periodi: ea igitur remouenda. Sed Hippocrates non tantum præcipit, Si talia purgentur qualia oportet, confert, & leuiter ferunt, &c. sed alibi etiam: Quocunque natura uergit, eo maxime ducere oportet. Quærendum igitur, quomodo, & per quem locum: quia quid sit uacuandum, facile uidemus, pituita scilicet & bilis. Sed ex quo loco: ubi putrescit, in uenis, propterea quòd perspiratio prohibetur, & calor naturalis opprimitur à multitudine materiæ: ergo euacuanda. 4. sanit. tuendæ. Si putrescit materia intra uenas non aliena à sanguine, mitte sanguinem copiosissimum: si non multum aliena, mitte, sed parcius: si omnino aliena, abstineas. Hæc sunt uerba Gal. Hic humor non est admodum alienus, quia pituita mixta cum bile sapit caliditatem, & omnino tardi motus est: nec rebellis est calori, quia inflammatur. Est ergo permixta sanguini, & putrescit, quia prohibetur euentatio, & facit obstructiones. Venæ igitur sunt euacuandæ, & quærendū ut transpiret corpus, & uacuetur materia, quod neque melius neque citius fieri potest

quàm

quàm per missionem sanguinis, ideo eam in febribus laudo semper, quia uel antecedentem uel proximam causam tollit: siue humor sit extra, & tunc antecedentem tollit: siue intra uenas, & tunc proximam. Mittendus igitur est sanguis, idq; statim antequam morbus ad statum perueniat: neq; restitandum, quia periculum est ne æger moriatur. Vidi omnes sic curatos, & credo nihil præstantius nisi ut mittatur sanguis. Nec à saphena educerem: si enim sint obstructiones, non exibit sanguis, cum præsertim materia sit crassior. Ideo à basilica mitterem, quæ ad educendum sanguinem crassiorem est aptissima. Refrigerabit hepar, ut generet sanguinem magis æqualem, non tam crassum, qui postea sponte euacuabitur natura insurgente, sublato hoc modico impedimento. Si igitur cras non erit summe debilis propter maximũ paroxysmum, aut uigilias huius noctis, ut magis indigeat alimento & restauratione quàm missione sanguinis, omnino fieri phlebotomiam à uena basilica suadeo quantum sufficit, quàm præsens Medicus iudicabit: si sanguis niger & crassior, permittatur exire: si pulcher, clarus, lucidus, statim obstruatur: ideo enim laudat Galenus missionem sanguinis præ cæteris medicamentis per os exhibitis, quia semper reprimi potest, & uel parum uel multum educi, secundum astantis uoluntatem: quod non ita potest moderari in medicamentis per os exhibitis. Et uideo quotidiana experientia, quòd ubi prætermittitur sanguinis missio ubi fieri debebat, morbi fiunt lethales aut longi. Nec ideo timeat quòd sit prima phlebotomia: habet ætatem conuenientẽ: aut quòd inde futura sit sterilis: istæ sunt aniles fabulæ, & figmenta sine fundamentis. Si tamen sudet copiose, aut per aluum egerat, uel per nares sanguinem reddat, uel aliqua fiet uacuatio, uel plurimum laborarit, uel uirtus defessa sit admodum, omitterem. Si nihil horum contigerit, mane summo, clystere exhibito, sub horam postea 17. aperirem uenam. Circa alterationem postea (quia in putridis non solum sanguis mittendus, sed etiam alia facienda, quæ Auicenna duobus uerbis diuine docet, cum inquit: lauare aluum, prouocare urinam: hæc qui facit, curat febres putridas) lauatur aluus clysteribus, & est, inquit, magis dilectus usus clysterum, quia fit quotidie sine molestia, quàm prouocare urinas. Syrupus ex capillis Veneris optimus est, aperit obstructiones. Syrupus de cichorio Nicoli ex cetrach, bisantinus oẽs sunt optimi, eligatis quos uultis. Postea si uellet tolerare decoctum in hyeme hac, melius esset: acciperem aquam endiuiæ & capill. Veneris, quanquam in his non confido multum. Ideo si haberemus herbas bonas, capill. Ven. & cetrach, eas decoquerem in aqua endiuiæ & boraginis, & esset eo maior utilitas, & facilitas prouocandi urinam.

PRO OBSTRVCTIONE.

Si singulis diebus uel alternis acciperet unam pilulam aloës, uel hieræ simplicis scrup. 1. iuuaret. Nec metuerem febrem, quia euacuat bilem, & restinguit sitim, refrigerat, & educit materiam facientem obstructiones, & calefacientem, et potest dari tota aloë, ut minus calida sit: educit humores. Sed si essent imbibiti intra tunicas uentriculi, melior esset hiera, ut inquit Galenus. Potest igitur exhiberi aliquot diebus, ut uideamus quomodo conferat: si enim non conducit, poterimus alia exhibere: sed credo quòd ex his optime habebit.

RATIO VICTVS.

Nescio an consueuerit uinum lymphatum bibere: si possit, credo utile fore ut abstineat à uino. Galenus tres recenset causas, in quibus sit abstinendum à uino: in epilepsia, in adustionibus, & humoribus crudis. Hic sunt humores crudi &c. Sed darem aquam coctam cum cinnamomo uel pipere, quam Galenus dabat, & forte melius esset: quia enim eius caliditas non transit ad hepar, potest poni uel piper, uel cinnamomũ, uel quatuor garyophylla cum modico sacchari. Comedet iuscula, panatellam, & modicum carnis. Si habebit paroxysmos, mutatur ratio uictus, & non ita cibabitur sub noctem, quòd eo tempore soleant magis exacerbari symptomata, ut iam etiam accessio manifeste se ostendit.

De febre continua in grauida muliere.

Consilium XL.

MAgnifica Domina passa est febrem per mensem, & affligitur lenissimo typo circa horas uespertinas. Exacerbatio non fuit cum frigore sensibili, sed cum calore paulatino, ita ut pateretur circa cor, & haberet anxietates. Postea habuit uigilias, & astrictionem alui, à qua liberata est. Deinde à cibo stomachicis anxietatibus angebatur, quæ adhuc perseuerant. Post assumptionem pharmaci sitis accessit, & tumor in liene, qui deduxit hanc Dominam ad καχεξίαν non quo ad substantiam, quia nondum est hydrops, sed quoad colorem. Postea accedit etiam hoc, quòd grauida est, ita ut fœtus sit perfectus: excessit enim septimum mensem. Quare eget plurimo alimento. Dubitatur nunquid excesserit nonum mensem, an sit in octauo. Dicit enim, quòd post quartum Iulij, non amplius perceperit fluxum menstruorum. Et nunc sumus in prima die Aprilis, secundum menses lunares sumus in nono. Quæritur in quo tempore sit febris: Apertissima signa apparent concoctionis post assumptionem benedictarum Medicinarum, ut Mannæ. Perseuerat tamen tumor, sitis & anxietas, non habet typum, ita ut sit uel cum frigore uel rigore. Igitur putredo est intra uenas, quæ etiam solet habere suas periodos, & credo hanc febrem esse continuarum unam, pendentem ex nullo humore absolute, sed ab omnibus complicatis simul. Habet colorem tendentem ad fœdinem, ergo melancholia abundat. Est item calidissima, & humida, quæ omnia indicant non unum solum, sed plures redundare humores. Multæ etiam feces pituitæ permiscentur cum excrementis, & habet catarrhum, qui satis indicat abundare pituitam. Bilis etiam Citrina admiscetur excrementis. Deinde sanguis crassus è naribus destillat. Quare dico omnes humores hoc in corpore abundare, & sanguinem trahi in consensum, habet enim maculas rubras. Cum itaq; omnes humores hic putruerint, habet febrim continuam. Et quia crasi & frigidi humores hic putrescunt, febris est lenta, non cum horroribus magnis, nec cum ariditate linguæ. Vigiliæ fiebant ratione melancholici humoris. Imaginabatur enim multa. Ex maculis posset aliqui adesse febrem pestilentem. Dico autem has maculas posse contingere sine peste, & pestem quoq; sine maculis. Febris pestilens pendet ex putredine sanguineæ massæ, ibi natura excernit has maculas, plus nigras, pro maiori adustione, quandoq; natura obruitur, ut non possit expellere. Vidi ego hominem habentem istas petechias sine febre. Quare credo hic non adesse febrem pestilentem, quia ea nunquam est sine fluxu colliquatiuo, qui hic non apparet: neq; per mensem cum tot accidentibus uixisset, aut certe nunc Hectica esset. Fortior uero natura à Manna facta, expulit. Sitit, quòd bonum signum est, secundum Hipp. Habet duritiem in pulsu per duos dies, & tremorem, quare credo aliquam esse læsionem in membris neruosis. Patitur tensionem circa hypochondrium sinistrum, qua comprimitur Diaphragma, & difficulter spirat, & sic trahuntur in consensum nerui omnes. Humor etiam melancholicus cum sit terrestris, & mordax, facit ad duritiem. Bibit etiam plus, quàm comedat. Hinc potus supernatat, & inde accessit etiam aliqua anxietas.

DE PROGNOSTICO. Ratione ægritudinis deberet saluari, & ex excretionibus colligo naturam superare morbum. Sed quia non sentit moueri fœtum, aut ille est omnino debilis, aut mortuus. Plurimi quoq; ob magnitudinem splenis, in hydropem incidunt. Trahit enim splen ob uicinitatem in consensum hepar. Nam Hydrops non fit sine frigiditate hepatis. Dubito itaq; de morte, non ratione morbi, sed fœtus. Qui cum ambigatur, an mortuus sit nec ne, metuo ne uires eius deijciantur ex his purgationibus.

DE CVRA. Cum uideremus illam indigere alimento ob fœtum, ob uentriculi uero imbecillitatem & febrem, non multo uti debeat, uices iterauimus: ut singulis sex ho-

sex horis comederet uitellos ouorum, ius pulli, & similia. Mel rosaceum cum Citro, & Scordio dedi. Nolui dare astringentia, ne dici posset fœtum iam mortuum à me occisum. Concessi uero uinum aquosum. Natura hic maturauit, non tamen expellit, quia non sufficit. Quare nos mouebimus. Cum tamen uirtus non sit fortis, nec partus, non auderem addere uim maiorem, quàm Mannam, ne sequatur fama Medicorum mala, quia & ipsi & fœtui mors horaria imminet. Præsagium hoc res ipsa confirmauit, siquidem hæc mulier non ita post multos dies obijt.

De febre putrida cum præfocatione matricis
Consilium XII.

Iudæi cuiusdam uxor laborabat dolore uentriculi, cum præfocatione matricis & febre: superioribus etiam diebus laborarat febri: quare medicus qui tunc fuerat uocatus, primum leniuit uentrem, deinde basilicam incidit: & quia non attenderat ad principalem causam febris in hac muliere, quæ pendebat ex matrice, interim illa in febrem incidit, & malum est auctum: sed quomodo, post dicetur. Febris inuasit cum sæuis symptomatibus, nam in syncopen incidit, & dormire nequiuit, prope delirauit, melancholica. Vocatus ad eam, corporis dispositionem primo consideraui, & cæteras deinde causas ægritudinis diligenter inquisiui. Ipsa autem quia admodum formosa, calidæ & humidæ est temperaturæ. Totius naturā sequitur pars: quare & matrix calida & humida, quæ propterea etiam libentius uapores generat, qui deinde euaporant, & sursum feruntur, & uentriculum perturbant, caput replent, unde insomnia, & melancholica deliramenta: ad hæc cum accederet mala diæta, illa aucta sunt, corpusq; debilitatum est magis: neq; menstrua, uti par erat, purgata, unde & febris hæc causata est. Lex Mosis prohibet, ne à purgationibus menstruorum ante cum uiro coëant, quàm sese frigida abluerint. Necdum purgata satis, in frigidam insilierat, quam lotionem obstructio est sequuta, atq; hanc febris, qua nunc laborat. Accessit etiam strangulatio matricis: nam lotionē sequuta est etiam intemperatura matricis: generati in ea propter intemperaturam uapores: deniq; fortiter clausa est matrix, ut etiampurgationes sisterentur, quæ deinde doloris uentriculi causæ: & ipsa febris inde facta est auctior. Sed quoniam necesse erat hanc suppresionem menstruorum, & matricis præfocationem solui, propter maiora pericula, quæ timeo, & præsertim syncopen, dedi illi Mithridati ʒ 2. cum sacharo rosato, ut Mithridatum calefaceret matricem, & materiam uaporum exiccaret, deniq; uias aperiret, atq; ut saccharum rosatum confortaret uentriculum. Sed dicat aliquis, augetur febris: concedo, sed maius ex matricis præfocatione periculum impendet: necesse est igitur hanc primum omnium curari: febrem curabo paulo post facilius syrupo rosato, & de cichorea, causis etiam sublatis, & solutis obstructionibus, & reducta caliditate ad temperiem. Ad hanc præterea dosin Mithridati cum rosato, adhibui etiam frictiones pedum, ut prouocarentur iterum menstrua, & res pulchre successit. Ne uero spe nostra frustraremur, iussi lauari pedes in decocto bethonicæ, saluiæ &c. Item, ut ex herbis illis fumum acciperet: præterea dedi decoctum radicum fœniculi, petroselini, & anisi, & cœperunt iterum fluere menstrua. Nam nisi redijssent menstrua his medijs, cucurbitulam etiam saphenæ applicuissem, ut ad inferiora sanguinem menstruum propter communicantiam uenæ ad matricem retraherem, quanquam frictio ipsa ad hæc prouocanda satis sit efficax. Atq; inde facile est æstimare, quantum nocuerat prior Medicus, qui basilicam incidi curauerat. Incisio enim basilicæ menstrua sursum attraxit, unde omnis mali labes. Nunc autem cum fluant, ne quid accidat quod sistat menstrua, diligenter cauebimus, imò quoad poterimus naturam eius adiuuabimus ad expulsionem. Hac autem nocte nihil dormiuisse se conqueritur; neque mirum, frictio namque, quia

corpus calefecit, febrē adauxit, & fluentibus menstruis omnia mouentur in corpore, unde inquietudo: postremo uapores caput calefecerunt. Quare ad conciliandum somnum, iussi ut nares oleo uiolaceo inungerentur, & tempora: hoc si nihil profecerimus, perueniam ad unguentum populeonis. Sed roget quis, cur nihil exhibeam per os, quod somnum conciliet? Respondeo, quia omnia conciliantia somnum, frigida esse & humida necesse est, & frigida morbi materiam grossiorem reddunt, & expulsioni ineptiorem, quare nihil exhibeo.

Pro puero, qui à scabie curatus, febri ex uiscerum obstructione laborabat.

Consilium XIII.

Quidam puer cum sumpsisset pillulas, primo unam de Aloe simplici, & aliquot etiam alias ex Aloe, & Rhabarbaro, satis commode ab ijs purgatus est, donec materia, quæ in uentriculo & intestinis continebatur, euacuaretur. Ea remota, cum nihilominus quarto quoque die unam sumeret, aluum nihil leniorem sensit, quia febris etiam superuenit, quæ cum leui rigore inuadebat, quotidie perdurante calore ad tres etiam horas. Vocatus est Montanus, uidens primo colorem totius faciei & corporis album, uentriculi debilitatem esse statim aiebat. Quòd color corporis, ut & Galenus testatur, dominium in corpore humorum abundantium ostenderet, nisi in interioribus sese continerent humores, quod raro fit, ut ait Galenus. Dicebat igitur uentriculum debilitatum, ac plurimum pituitæ in eo corpore generari, quod etiam pulsus testaretur, qui debilis erat oppressa uirtute ex nimia ui pituitæ. Tangens deinde uentrem circa regionem uentriculi, & in utroque latere, maxime uero in dextro, tensiones percepit, ita ut cum in dextro commodius tangeret, gurgitationem quandam manifeste sentiret. Vrinæ crudæ erant, & in fundo adustionis signa ostendebant. Montanus, ut obstructiones eas aperiret, ex quibus febris orta erat, primum ordinauit hos syrupos:

℞. Rhabarbari electi ʒ. i.
Spicæ grana 6.

Minutim incidantur, & inuoluantur panno lineo subtili, deinde in ℔ i. infundantur aquæ Endiuiæ, & hæc infusio diuidatur in partes tres, pro tribus syrupis, semper in singulis syrupis faciendo expressionem dicti Rhabarbari in linteo, quæ non remouebitur ab ea aqua nisi in fine. Sumantur autem hi syrupi hoc modo:

℞. Tertiam partem huius aquæ, deinde
℞. Syrup. de Absinthio
Syrup. aceto: simpl.
De duabus radicibus ana ℥. s.

Misce pro uno & sic pro alijs duobus. Item

℞. Olei de spica, ab aromatarijs sumpti, ceræ q. s. fiat linimentum pro unctione oppilationis in parte dextra. Item

℞. Olei de Capparibus ℥ i.
Bdellij
Ammoniaci ana ʒ 2.
Agarici electi ʒ i.
Aceti Scyllitici ℥ i. s.
Hyssopi humidæ
Olei Amygdalarum amararū ana ʒ i.

Cum modico ceræ fiat secundum artem linimentum pro splene. Item

℞. Olei de Absinthio ℥ i.
Masttichini ℥ 2.
Ladani electi & pinguis ʒ i.

Misce,

Misce, & fiat linimentum pro stomacho. Vsus erat his unctionibus & syrupos etiam acceperat tres, sicut ordinati erant, ea febris mitigabatur quidem, sed quoniam obstructiones non tollebantur, neq; febris penitus auferebatur: symptomata tamen omnia mitiora erant, ita ut ad sanitatem uergere uideretur. Montanus uidens urinas non malas, & febrem mitiorem, obstructiones etiam in dextra parte apertas, sed in sinistra non item, ubi etiam durities quædam tactui apparebat, uoluit eum sumere aliquot diebus sequentia:

℞. Duas heminas brodij de pullo semicocti, in quo decoquantur Cetrach
Capilli Veneris ana ℥ 1.

Decoctione facta fiat expressio fortis, & in decocto infundantur oxymellis Scyllitici, Geleniabin ana ℥ 1. exhibeatur mane hora syrupi calide. Iterum

℞. Trochiscorum de Absinthio, de Capparibus ana ʒ. 1. s. Cum melle rosato fiant pillulæ 9. ex quibus unam sumat singulis diebus immediate ante syrupum.

De febre orta ex obstructione, in puero Veneto.

Consilium XIIII.

NObilem hunc puerum febre affici ex obstructione, non modo ratio, sed sensus etiam indicat, obstructione inquam membrorum naturalium. Curari ergo non poterit febris, nisi remota obstructione. Quantum igitur ad uictus rationem attinet, mihi uideretur quòd attenuans cibus & potus esset adhibendus. Ergo uinum album, pauciferum, subtile, quale hucusq; rectissime oblatum est, maxime conuenire existimo. Carnes hœdorum, & pullorum, cum quibus coquatur anisum, uel fœniculum leuiter contusum, panno lineo inuolutum. A granis omnibus abstinerem, præterquàm ab hordeo optime bis cocto in iure, quo essem contentus, addito petroselino, uel betonica, uel fœniculo. Et quoniam audio paroxysmũ circa uesperas inuadere, laudo parcissime cœnet, & in horis magis quietis: hoc enim in febre tollenda plurimũ conferre arbitror. Prouiderem, ut singulis diebus beneficium alui haberet, nihil enim efficacius ad febrem ex obstructione tollendam, quàm lenire aluum, & prouocare urinam. Et cum audiam hunc puerum contineri non posse, quin se plurimum puerili more exerceat, omnino hos incongruos motus coercendos iudico, & intra ædes proprias, quantum fieri potest, puerum continendum. Quantum uero ad medicamenta attinet, cum apertio sit in hac curatione ferè principalis intentio, & quod uere aperit est amarum, ideo amarorum usum in hoc puero maxime laudarem. Si ergo persuaderi potest, ut de absinthio syrupum mane sumat cum iure pulli, in quo petroselinum, fœniculum, & alia huiusmodi diuretica decocta fuerint, summopere laudo. Sed inter reliqua, quod semper certa fide à me longo experimento probatum est, laudo ut singulis diebus sumat infusionem rhabarbari in aqua endiuiæ: nunquam enim uidi febrem ex obstructione hoc remedio non esse sublatam, si modo pertinaciter quispiam in eius usu perseuerauerit: quandoq; enim crassissimos humores impactos, & obstructiones, quæ ob caloris imbecillitatem facile tolli non poterant, ex rhabarbari assumptione curatas uidi. Consueui igitur accipere libram aquæ endiuiæ, in quam drachmam rhabarbari infundo in panno lineo inuolutam: deinde singulis diebus uncias quatuor illius infusionis, facta aliqua expressione, accipi iubeo circa auroram: & est huiusmodi dosis puerorum: neq; desisto ab hac potione, priusquam uideo omnino & febrem & obstructiones esse sublatas; auferuntur enim proculdubio, si reliqua omnia recte fiant, & curationi consentiant. Quantum uero attinet ad ea, quæ exterius applicantur, stomacho quidem oleum de absinthio confectum cum puluere masticis applicarem. Lieni uero linimentum hoc modo confectum:

℞. Bdel-

℞. Bdellij
Ammoniaci ana ʒ. 2.
Dissoluantur in aceto scillitico. Deinde
℞. Olei amygdalarum amararum
Adipis anseris ana ℥ 1.

Ponantur omnia simul, & fiat linimentum pro splene. Hepati recte applicari potest linimentum ab Excellentissimo Doctore applicatum, unguentum rosatum Mesue cum sandalino permixtum. Hæc satis esse arbitror pro hac febre tollenda, si modo puer recte pareat, & assidentes non delinquant.

De febre continua ex putredine ac magnis uiscerum obstructionibus orta.

Consilium XV.

Cum accessimus hunc, protestati de longa ægritudine, multa diximus, ac etsi ex Hippocratis sententia 1. Progn. præterita ducunt Medicum in cognitionem posteriorum, tamen de præteritis nunc nulla fiet mentio. Circa præsens deprehendi febrem, & illam si non continuam, & sine typo (ut semper fit) saltem una hora magis quàm altera intensiorem. Præter febrim habet tensionem hypochondriorum, & miram eorum gracilitatem, licet totum corpus sit gracile, magis tamen abdomen, quæ ultima pars esse debet, quæ tabescit. Habet etiam intrinsecus obstructionem uenarum, per quas defertur cibus ex uentriculo ad hepar. His ita se habentibus quæro, utrum hi morbi ita complicentur, ut unus sit causa alterius, num febris fuerit illa, quæ fecerit opilationes, an contra. Fuit sanatus, & patitur recidiuã, uidetur igitur febrim fuisse opilationis causam. Calor non mordax, paroxysmi non longi, nõ sitis magna, credo, quòd pendeat febris ab humoribus crassis permixtis, non solũ cum melancholia, sed cũ diuersis humoribus. Quando tales crassi humores commixti uidentur, adest imbecillitas concoctricis uirtutis, & omnia membra naturalia sunt affecta, quia non nutriuntur. Ventriculus enim non conficit suum nutrimentum, hinc etiam non uoluptatem accipit, non pinguescit, & hinc humores crudi, tenues. Concoctio enim fit ingrossando: inconcoctio autem relinquit humores tenues, qui faciunt tensiones, & extinguunt calorem naturalem, hinc obstructio, quia hi humores ob moram crassescunt, & obstruunt. Inde causam tensionis, gracilitatis, & obstructionis esse puto, nempe ab imbecillitate coctionis: humores obstructi putrescunt, & ingrossantur, & febris fit, quæ facile assimilatur hecticæ, habet enim paroxysmos occultos, & facile etiam mutatur in hecticam. Estq; ægritudo difficilis & periculosa. Galenus enim dicit Tertianam notham non carere periculo, quanto magis hæc? Ideo ne ipsa sequatur tabes, oportet seipsum opportuna facientẽ præstare &c. Metuo enim, ne contabescat, & moriatur: quia cum ægritudo est cum imbecillitate membrorum naturalium, calor innatus est debilis, & medicamenta parum iuuant: quia ad actum non deducuntur à calore. Vellem aperire obstructiones cum potionibus, syrupis, & decoctis, pro ratione uentriculi & hepatis. Primo facerem decoctionem in iure, cum quo Cichorium & Chamædrys decoquerentur. Est decoctio admiranda in his, in quibus est obstructio. Darem syrupum acetosum, qui corroborat affectum locum. Adderem etiam absinthium, & mel rosatum pro corroboratione stomachi. Ventriculum quoq; fomentarem ex decoctione Chamæmeli, & Cidonijs. Acciperem enim quæ corroborant, & si habent rationem cibi, maxime præstant. Et facerem formam emplastri, uel cerati, & sic optime ac continue fomentarem. Darem confectionem Diarrhodon Abbatis mane, & sero, per aliquot dies, & per interualla exhiberem euacuantia mediocriter. Et quoniam causa febris est oppilatio, &

latio, & humores crassi, ideo illos attenuarem, & magis attenderem ad causam, quàm ad febrim. Darem uina nutrientia. Non comedat in tempore exacerbationis. Ex dactylis, Cidonijs, Chamæmelo facerem emplastrum, nam in tabe uentris multū ualet.

℞. Syrupi Acetosi Diarhodon
Iulepi uiolati ana ℥ 1.
Decocti Chamædryos
Cichorij cum aqua Absinthij ℥ 3. Misce.

Pro Cornelio Sithardo æstate recidenti in Quartanam, qua per hyemem laborauerat.

Consilium XVI.

Edijsse eam propterea dicebat Montanus, quod humor melancholicus uere non esset, ac exquisite purgatus, iuxta illud Hippoc. Quæ relinquuntur in morbis, recidiuas facere consueuerunt. Et improbabat eam curandi rationem in febribus, quæ per applicationem emplastrorum fieret, ut uiolentam & contra methodi rationem constitutam, quod causam nō tolleret. Non tamen uoluit eum in æstate medicamentis uti alijs, quàm pillulis Hieræ picræ Gal. propter debilitatem uentriculi. Eas in mense ter aut quater ut sumeret, iussit, tempore etiam calidissimo, & interim æstatis diebus, si quam sentiret grauitatem, ut uomeret, cum præsertim id facile posset. Vti quoq; balneis aquæ dulcis uoluit, subinde repide, ita tamen, ut ipse non excitaret sudorem nimis diu immorando, & si sudor contingeret, ut eum diligenter abstergeret. Victus diligenter rationem habere quoq; iussit, & à fructibus abstinere, & cibis melancholicis. Semper etiam ante prandium & cœnam iuris exhaurire scutellam. His peractis ad autumnum omnibus modis annitendum, si eousq; durabit, ut abigatur febris, idq; faciendum euacuatione materiæ, post præparationem. Primo autem pituitam exquisite educendam, & deinceps humorem melancholicum. Rediјt uir opt. liber à quartana in Germaniam, & Norinbergensis Reipub. laudatissimæ Medicus factus, postea Phtisi extinctus est.

De febri Quartana.

Consilium XVII.

N febrim quidam inciderat Quartanam, homo biliosus & iracundus, & exercitio in caloribus, ac malo regimine usus. Acceperat Cassiam ante dies aliquot. Nunc utatur bona diæta. Vesperi exhibeatur clystere, mane postea secetur uena, bibat deinde syrupos.

℞. Syrup. de Absinthio ℥ 1.
Oxymellis Scyllitici ℥ s.
Decocti capilli Veneris
Et Ceterach in aqua Absinthij destillata ℥ 4.

Misce pro uno, & sic pro alijs. Purgatio sequitur, quam tamen uesperi præcedat clystere.

℞. Syrup. ros. solutiui ℥ 4.
Confect. Hamech ʒ 4.

Cum aqua Fumiterræ, fiat potio danda in aurora cum custodia. Biduo sequenti semper mane bibat brodium pulli, in quo decocum sit hordeum, & expressum, cui imponatur saccharum. Postea singulis diebus bibat brodium, in quo decoctus sit Cichorij, Boraginis, Petroselini, & Ceterach. M. 1. Et immediate ante id, sumat unum ex Trochiscis sequentibus:

℞. Polypodij recentis
Glycyrrhizæ rasæ
Rad. Capp.
Cartami
Anisi ana ʒ s.
Succi Absinthij
Aloes opt.
Rhabarbari electi ana ʒ 1.

Pulverizentur omnia per se, deinde misceantur, & cum melle rosaceo fiant Trochisci pondere ℈ 1. sumat unum singulis uicibus. His cum diu usus esset, nec aliud proficeret, quàm quòd ex duplici quartana, quam ex regimine malo sub initium contraxerat, simplicem tantum sentiret, Montanus præterea hæc ordinauit:

℞. Myrrhæ
Croci
Aloes electæ ana ʒ 2.

Cum melle rosato fiant pillulæ.

Item: ℞. Syrup. Pomorum dulcium ℥ 4.
Aquæ rosar. ℥ 3.
Musci
Ambræ ana G. 3.
Sacchari fini ℥ 14.

Misce, fiat electuarium.

Item: ℞. Diachilon, cum gummis ℥ 4.

Extendatur in corio pro emplastro splenis. Hæc cum tertia die iterasset, sanatus est.

Pro Gallo quodam laborante quartana triplici.

Consilium XVIII.

Escio adhuc quo morbo laboret, quare faciam ut docet Auicenna, subtiliabo regimen, donec morbus appareat. Primo rationem uictus præscribam. Sumpsit heri electuarij lenitiui drachmas duodecim, cum saccharo in boli forma. In fine accessionum habuit magnam sitim: quare laudo talem potionem:

℞. Syrupi acetosi multæ acetositatis ℥ 3.
Vini granatorum ℥ 1.
Aquæ Boraginis ℔. 1.

Misce, & utatur pro siti, & bibat cyathum unum in fine paroxysmi dum sitit. Pro syrupo, quia obstructiones habet, ut ferè semper uidebitis in febricitantibus, cum occurretis post uigesimum diem ægritudinis, hypochondria tangentes, percipietis tensionem, semper habet obstructiones, quæ aperiendæ sunt, alias nunquam curabitis febrem. Sed nolo in principio progredi cum amaris, & per se aperientibus.

℞. Oxymellis simp. ℥ 1.
Mellis rosati ℥ s.
Aquæ cichoreæ ℥ 3.

Misce, & detur mane pro syrupo. Iste Gallus habet quartanam quotidianam, quod sæpe contingit. Exemplum habetis apud Galenum de Eudemo, primo Prognost. etiam de differ. feb. Sed circa febres putridas multa essent dicenda, quæ oportet supponere: nihil enim dicam ex obseruationibus, sed principijs, sicut fieri debet: quod cum hic non possumus, ubi supponendo sine arte loquimur, in solis fundamentis docendum. Quatuor sunt humores qui putrescunt: bilis putrefacta tertianas facit, pituita amphimerinas. Sed an sanguis putrescat, & quomodo

ex eo fiat febris, dicemus in scholis. Nunc tres humores sumamus. Melancholicus humor putrefactus, facit quartanam. Cum talibus occurritis, quomodo debetis agnoscere? Non sunt expectandi dies paroxysmorum: hoc ridet Galenus 2. de Crisibus: possunt enim decipi, cum uariant pro ratione adustionis humorum. Si ex paroxysmis hanc uultis iudicare, erit quotidiana. Optimum igitur erit febres cognoscere à proprijs signis, differentijs, & accidentibus: quorum signa trademus. Humor melancholicus est crassus, fæculentus, frigidus, mordax sua aciditate, & potius astringens, exasperat ac si mespilum comederetis, sicut acida, austera, acerba, quæ Arabes pontica dicunt: ergo à natura rei, cum humor ille ab interioribus ad exteriora mouebitur, facit frigus magnum, quia humor in se frigidus tangit musculos: & est humor naturæ inimicus, calori oppositus, ideo natura prosternitur, & fit maxima contractio caloris, etiam frigus magnum, quod est signum quartanæ. Differt enim à frigore bilis: nam ipsa quoque frigus facit, & motum concussionis: sed quartanæ frigus maius est, ac si quis aëri ualde frigido occurrat, dicunt se tantum frigus sentire, ac si quis nudus uersetur in niue: frigus uero à bile est, ac si acu mordicaretur.

Quotidianæ etiam frigus ab alijs facile distinguitur: est enim rigor eius tanquam cum somno, & hoc est primum signum pathognomonicum. Pulsus deinde ob humorem frigidum inæqualis est magis quàm in quartana & tertiana: & ratio est, quandoquidem qui quotidianam patitur, habet singulis diebus paroxysmum: & quia pituita multa est, quæ multitudine sua extinguit calorem, supra modum aggrauat naturam, & fit pulsus inæqualis, sicut de baiulo exemplum dat Galenus. In quartana licet melancholia sit pauca quantitate, nec tam abundet in corpore quàm pituita in quotidiana, tamen aggrauat grauitate propria, & ita ratione ponderis fit pulsus inæqualis.

In Tertiana magis augetur necessitas euentandi, ideo maior est pulsus, & uelocior quàm in quartana aut quotidiana: & quia humor leuis est ualde, non ita aggrauatur natura, & ideo pulsus non est ita inæqualis. Habet igitur pulsus in quartana se mediocriter inter tertianam & quotidianam, in æqualitate & uelocitate, & magnitudine. Est præterea rarior, ob materiam scilicet humoris terrestris, & propter duritiem seu siccitatem instrumenti, quæ etiam ad paruitatem facit. Est & aliud signum discernendi ipsas, quia accessio febris, principium paroxysmi & augmentum longiora sunt quàm in reliquis, quia est tardæ putrefactionis, nec habet statum nec declinationem, ut quotidiana. Patitur igitur quartanam, ergo ex humore melancholico putrescente. Sed hic noster ægrotus quotidie patitur, quia natura aggrauatur multa materia, raro siquidem sola & simplex contingit. Raro uidebitis quotidianam uel quartanam puram, quia semper aliquid pituitæ admiscetur melancholiæ. Frequentius uero exquisitas tertianas uidere contingit: hæc aliquando minorem frigiditatem, & propter pituitam admixtam quandoque maiorem habet: & uidetur unus dies quasi quartanæ deditus esse, reliquis duabus mouentur alij humores. Habet autem febrem propter obstructionem uiscerum: non habet quidem duritiem tympaniticam, sed tensionem, quia febrem habet quæ calorem naturalem mutauit in igneum, ideo facit coctiones deteriores. Est ergo alendus uictu tenui, quia dum manet febris, manent cruditates, & sic fiunt tensiones. Oportet autem has obstructiones etiam curare, quia habent rationem causæ, sine qua non potest curari febris. Ideo dedi syrupos aperientes, & iam apparet coctio, aliqua ex parte, quæ quamuis sit laudabilis, nondum tamen est status, donec exactissime signa appareant. Morbus est materialis: ergo stante coctione in urina, euacuare oportet, cum appareant signa coctionis. Humor melancholicus est: quod erit igitur instrumentum? Mihi semper familiare, quo utor, est confectio hamech aurea, quam confecit Mesue magna arte: ideo extollo Arabes, quia habebant methodum de compositione medicamentorum. Sed nescio qui fit, alij à Græcis ad Arabes, alij ab Arabibus ad Græcos confugiunt, & ita huc atque illuc uagantur,

gantur, quod fit, quia feruntur fine ratione. Qui ratione procedunt, hæc non faciunt, quia utriq; errare potuerunt, & Arabes & Græci: aliquando boni funt, aliquando mali: id quia non difcernimus, & nos erramus, & alios errare facimus: ita oportet unum onera portare alterius. Sed ad ægrum noftrum. Conftant uires in hoc, & eft iuuenis, & locus temperatus, ideo totam dofim dabimus. Integra autem dofis pro uiribus eft 3. 4. Et hic habet obftructiones, in quibus difficilius educuntur humores, & tenfa hypochondria: fed non nimium obftructi funt meatus, ita ut materia edu ci non pofsit, alioqui non darem:

℞. Confectionis hamech 3. 4.
Trochifcorum alhandal G. 5.

Mifce, fiat bolus cum faccharo. Habet quartanam principaliter, quia habet accefsiones de quarto in quartum uehementes, poftea alios duos dies mitiores. Hodie magnum habuit paroxyfmum, fudauit, & eft refrigeratus, & fudor etiam linteamina fecit frigida, ideo augetur putredo. Oportet ergo adhuc aperire obftructiones, & concoquere materiam. Quomodo concoquenda materia melancholica? an cum incidentibus? Auicenna acetum proponit dubitando, fed non foluit: at humor melancholicus maiori indiget præparatione. Quomodo concoquuntur humores? Humores femper concoquuntur calore moderato. Reducendus ergo calor ad temperiem: fi acutus eft, faciatis benigniorem: fi acris, retundetis eum cum frigidis: fi obtufus, & minorem habet calorem, reducatis eum ad temperiem: namomnis coctio fit à calore temperato. Finis coctionis eft feparare bonum à malo, utile apponere membris, inutile excernere: ea funt propria opera naturæ, quæ per calorem temperatum femper tentat coctiones in humoribus: quia omnes humores habent aliquid boni, quod feparat, ingratum uero expellit. Quomodo præparantur humores? Hic alijs inftrumentis opus eft: non enim hic eft coctio, fed quædam ad coctionem præparatio. Cum craffus eft humor, incidimus: fi uifcofus, abftergimus: cum qualitas aliqua peccat, præparamus cum contrarijs. Nos ergo naturam imitabimur. Volumus præparare humores, & concoquere: duo ergo facienda, quæ iubet fieri, ubi peccant humores, Galenus lib. 4. de tuenda fanit. & primo therapeut. Primo admouet quæ iuuant coctionem, fouet uentriculum & hypochondria, dat diatrionpipereon, poftea præparat humores, & uias aperit. Ita hic quoq; humor melancholicus peccans, frigidus eft, craffusq́. Primo ergo cum linimentis uentriculus & hypochondria fouenda, ubi fiunt principales coctiones: & præcipue lateris finiftri rationem habeatis, ubi fplen concoquit: ex hoc habetis coctionem humorum. Ego in febribus putridis poft purgationem utor oleo Chamæmelino uel Anethino, cum uino Aromatico, qua unctione pori aperiuntur, & adiuuantur coctiones. In principio uero quietos humores relinquo, donec euacuentur, & phlebotomiam facio. Si non bonum eft fouere uentriculum uel hypochondria, ut circa partes principales bonæ fiant coctiones, euacuamus humores: Fiant ergo frictiones cum linimento, ut pori aperiantur (eft enim conftipatio hic) & ut crudi humores concoquantur. Poft coctionem curemus præparationem. Quia funt crafsi, debent ergo incidi. Si effet pituita, facilis ratio foret, quia humida eft: humor melancholicus craffus eft & ficcus, & ea quæ incidunt, exiccant etiam: oportet ergo quærere incidens, quod unà humectet. Quare nunquam præparabitis humorem melancholicum, cum fimpliciter incidentibus, nifi alternatim exhibeatis, ut per tres dies humectetis, per duos incidatis. Poteftis igitur uti fequenti: ℞. liquiritiam, paffulas, fem. altheæ, camomillam, poma dulcia, decoquantur in brodio pulli, eft delectabile, & humectat. Vel rapas dulces decoquo ad ultimum, poftea decolari facio, & fubftantia raparum abiecta, in prandio & cœna exhibeo loco ferculi. Sic poteft humectari humor melancholicus. Quinto die poftquam ita humectaftis, poteftis hoc exhibere, uel mifcere etiam humectantibus.

℞. Syrupi de pomis ℥ 1.
Oxymellis simp.
Mellis rosati ana ℥ s.
Decoctionis infra scriptæ ℥ 4. Misce.
℞. Liquiritiæ rasæ ℥ 1.
Polypodij ℥ s.
Passularum ℥ 2.
Boraginis M. 1.

Decoquantur in ℔ 3. aquæ cisternæ ad consumptionem tertiæ partis, & diuidatur ipsa decoctio pro 6. syrupis. Pro linimentis

℞. Olei anethini
Chamæmelini ana ℥ 2.

Misce, & fricetur leniter totum corpus, & illinatur mane & uesperi per horam ante cibum.

℞. Olei de absinthio ℥ 2.
Chamæmelini ℥ 1.
Ceræ ℥ 1.

Misce, fiat linimentum pro toto stomacho, uentre & hypochondrijs, applicandum in fine paroxysmi.

Pro quodam iuuene, qui quartanam patiebatur, & magnam splenis duritiem,

Consilium XIX.

℞. Fol. senæ Epithymi
Polypodij ana ʒ 2.
Myrobalanorum chebulorum ʒ 1.
Aloës optimæ ʒ 3.
Corticis rad. Capparum ʒ 1. s.
Myrrhæ ʒ 2.
Croci ℈ 1.

Puluerizentur omnia per se, deinde misceantur, ac cum syrupo de Epithymo fiat magdaleon, de quo fiant pilulæ: pro singula uice tres: sumat ʒ. 1. ante cœnā semel in septimana: Ordinata uictus ratione utatur, & si uult, potest inungere locum lienis oleo de capparibus: sunt enim obstructiones, ut ex totius corporis colore apparet. Hic adueniente uere, quia his usus non erat, & inordinate uixerat, in febrem incidit. Montanus cassiæ ʒ. 10. cum ʒ. 2. specierū hieræ exhibuit: pro syrupis postea serum lactis caprini, cum succis fumi terræ, boraginis, cichorij ana ℥ 1. Post secundum syrupum sanguinem misit: ultimo medicinam dedit ex confectione hamech, & syrupo rosato solutiuo. Pro aperiendis deinde obstructionibus syrupum ex succo chamædryos & agrimoniæ, cum infusione corticis mediani fraxini ℥ s. Cetrach ʒ. 6. Infundantur in sero lactis, & modico aceti bibat mane. ex sero lactis caprini ad cyathum unum. Chamædryn & agrimoniam addidit, quia ex malo regimine in obstructionem alterius lateris inciderat.

Pro splene ordinauit hoc unguentum:

℞. Bdellij
Ammoniaci ana ʒ 4.
Dissolue in aceto squillitico: deinde adde
Olei amygdalarum amararum
Axungiæ porcinæ ana ℥ 1. s.

Agarici optimi puluerizati	ʒ	1.	
Corticum rad. Capparum	ʒ	1.	s.
Corticum ellebori nigri	ʒ	2.	

Cum modico ceræ fiat linimentum, pro splene. Si pinguia pauca sunt, duplicentur.

Pro quodam uiro laborante Quartana multis mensibus, cum tussi, & splenis duritie.

Consilium XX.

PRo syrupo iussit accipi duas scutellas brodij è pullo, aut carne uituli semicocti, aut si non esset brodium, aquæ puræ, & in ea decoqui glycyrrhizæ partem, foliorum Boraginis, Bethonicæ, passularum ana M.I. eaq; ad consumptionem medietatis: & mane exhibeantur pro syrupis. Ad duritiem splenis iussit inungi eam partem oleo de Capparibus. Voluit uinum bibere album & tenue, quod concessit, & ut à crassioribus cibis abstineret, admonuit.

Ratio diætæ, in quartana præscripta.

Circa rationem uictus, primo est eligendum uinum album, clarum, transparens, neq; multum potens, non tamen acidum, uel astringens, sed bene maturum, & potius subdulce, quod tamen moderate bibet, abstinendo prorsus ab omni potu post prandium, & cœnam, Sed bis tantum in die comedat, & tunc bibet, quantum sat est, neq; alijs utatur carnibus, quàm pullorum, uituli, & auium paruarum pinguium, & perdicum. Et euitet porcinas, tam salsas, quàm recentes, bubulas, agninas. Euitet pisces cuiuscunq; generis, sed præcipue salitos. Euitet olera cuiuscunq; generis præter Boraginem, & Lactucam, quæ tamen decoquantur. Abstineat à leguminibus, à caseo, tam recenti quàm ueteri, & à quocunq; lacticiniorum genere. A fructibus caueat, nisi post prandium forte, aut cœnam pyrum, aut pomum optime assatum cum saccharo comederit, Euitet omnia cruda, qualia præcipue sunt acetaria, & tandem effugiet omnium rerum satietatem, & semper à cibo aliqua famis uestigia retineat. Vitet quoq; somnum meridianum. Mane surgat satis tempestiue, corpusq; moderate exerceat ante cibum, idq; quotidie curabit. Vtatur frequenter quemadmodum illi est præscriptum ℈. Aloes in pillulam redactæ, hora una ante cœnam. Sit læto & commodo animo, & cum iucundis amicis uersetur, & omnes molestias animi depellat.

Pro Quartanario purgatio.

℞. Florum boraginis, buglossæ, ana		ʒ	iij.	
Radicum ellebori nigri		ʒ	s.	
Polypodij		℥	s.	
Fol. senæ				
Epithymi	ana	℥	s.	
Radicum boraginis				
Buglossæ				
Cappillorum Veneris	ana	ʒ.	iij.	

Bulliant in sufficienti quantitate aquæ ad consumptionem tertiæ partis, colentur & exprimantur, colaturæ postea addantur:

℞. Succi fumi terræ				
Boraginis, buglossæ	ana	℥	1.	s.
Succi pomorum		℥	4.	
Zucchari albi		℥	15.	

Fiat syrupus, sumat per quinq; dies.

De Hebræo quartanario & Hydropico.

Consilium XXI.

Casus referente Tomitano huiusmodi est: Affertur patiens 40. annorum Hebreus, qui ante multos dies laborauit febri continua, non hic, sed in urbe quadam Curatite, eam habuit per 20, dies continuos, & terminata est 21. sed non perfecte reliquit eum: & cum postea per mare reuerteretur, incidit in aliam continuam, à qua liberatus Venetijs, ita ut in quartanam mutaretur. Venit huc iam ante mensem, ego accersitus reperi quartanam simpl. sine accidentibus. Tempore paroxysmi frigido erat quidam sensus non punctionis, sed iniectæ aquæ frigidæ, nec magnum erat frigus, in calore habebat quandam inquietudinem, sed non magna erat, nec plus quàm horas duas durabat. Hora accessionis interdum anticipabat, interdum postponebat, sed paruo interuallo. Apparebat durities maxime in parte sinistra. Propter obstructiones ortas ex malo uictus regimine in itinere, & reliquijs febris non bene curatis. Dedi primo quæ inciderent homores crassos & apperirent. Post euacuaui cum infuso Agarici cum confect. Hamech & syrup. rosato solutiuo. Postea regionem stomachi unxi oleo masticino pro confortando uentriculo. Dedi etiam confectionem diacimini cum Arom. rosato, sed minori quantitate. Ita cessauit tandem, & per 15. dies melius habere uidebatur, postea subsecuta sunt alia symptomata. Tussis magna, cum qua primum nihil aut parum admodum, & ualde inconcoctum expuebat, postea minori quadam difficultate & magis cocta expuit: sed tandem suppressa tussi, successit ingens dolor uentriculi per biduum, qui redeunte tussi mitigabatur. Adhuc hodie illo dolore uexatur, qui est sensus pungitiui, sed quoniam tussis adest etiam, utrunque mitius uidetur. Adest magnus tumor splenis, & febris continua, licet & quartana uideatur habere suas accessiones. Adest inflatio testiculorum & tumor in cruribus: appetitus totaliter cecidit, ita ut nec sitiat nec famescat. Montanus: Clarissimi D. & scholares doctissimi. In hoc uiro quem habemus curandum, est malus habitus totius corporis, præcipue membrorum naturalium, inflatio pedum, testiculorum, febris continua, quę à die ueneris præterita durat huc usque, & fortasse nunquam fuit immunis à febre, à 5. Iulij, quo cœpit laborare huc usque. Habet igitur febrem, malum habitũ, tumorẽ omniũ membrorum naturalium, patitur obstructiones, adest tussis cum sputo crasso & uiscido. Ad hos morbos sequuntur symptomata. Quærendæ sunt omnium istarum dispositionum, siue morbi siue symptomata sunt, causæ & natura. Causas dico coniunctas & proximas ac præcedentes, seu procatarcticas. Primum uidebimus utrum fuerint intrinsecæ uel extrinsecæ causæ huius morbi, Ad hoc faciet, ut uideamus cuiusnam temperaturæ sit, quia sæpe temperaturæ sunt causæ dispositionis morborum. Præcedunt enim, & habitum faciunt ad accipiendos morbos facilius & difficilius, ut in pluribus. Videndum igitur cuius temperaturæ fuerit, & uidebimus an aliqua fuerit intrinseca causa morbi, an fuerint extrinsecæ ualidissimæ. Temperaturę cognoscuntur ex his, quæ apparent extrinsecus, colore & habitu corporis, actionibus & excrementis. Non discurram tamen per omnes actiones, & præcipue animales, cum non nouerim, nec de constantia animi nec alijs, cum nihil eiusmodi cognitum habeam. Ego ad ea quæ perpetua sunt accedam, quæ permanent etiamsi acquiritur malus habitus, & inuestigabo naturam hepatis potissimum, à qua omnia dependent uel bona uel mala. Dicam ingenue quòd sentio, uideo pilos adustos, uenas pro proportione huius corporis satis amplas, calorem uergentem ad atrum, hæc omnia & præcipue amplitudo uenarum & pilorũ color, perpetuo permanent, etiam cum mutatur temperatura à calido ad frigidum. Hæc omnia adustionem significant, quæ non fieri potest, nisi à magno hepatis calore, generante sanguinẽ adustum, & licet nunc amplitudo uenarũ

non facile apparet, quia totum corpus repletum est pituita, diligentius tamen consideranti satis patet, & ita non possum dicere nisi hepar fuisse calidum & siccum. Hepate calido existente difficilimum est cor esse frigidum, cum calor hepatis foueatur, & actuetur a calore cordis, qui actualis, & á quo reliquorum membrorum calor in potentia, actuatur & habituatur. Cum autem á forma procedat actus, talis erit actus, qualis est calor cordis, & ita non possum uidere, quod ista adustionis signa, & calor hepatis possint stare cum frigiditate cordis. Fuit igitur hepar calidum & siccum, (licet temporis successu postea & alijs causis accedentibus fit factum frigidum, & sicut dicunt maleficiatum, ita ut nullum membrum se naturaliter habeat) cor etiam siccum & calidum, & ita in corpore potius augebatur sanguis crasior, calidus & siccus quàm pituita. Postea contigit, quod usus sit plurimum cibis crasis, & animi accidentia plurima habuit. Qui uero calidi & sicci sunt hepatis, graciliores sunt abdominis, non abundant pinguedine, nec omentum habent ita munitum, ut tenere ac fouere posit calorem innatum uentriculo secundum Galenum: uel calorem quem in se habet iuxta Aristotelem, det uentriculo uel uicinis membris. Est enim in pinguedine causa caloris secundum Aristotelem & Galenum, & ita non poterit omentum uel calefacere secundum Aristotelem, uel fouere calorem uentriculo innatum, secundum Gal. atq; adeo redundat plurima pituita propter uentriculi imbecillitatem. Nec pugnat quod aliquis sit adustus, & generet multam pituitam. Imò semper sic solet contingere, quòd cum aliquis sit adustus generet multum pituitæ, & qui abundant humore melancholico, sunt etiam maxime pituitosi, & ideo semper cum purgatur melancholicus humor, adijcitur aliquid euacuans pituitam. Causa igitur huius rei est, calidum hepar generans sanguinem crassum & adustum: frigid. uentriculi generans plurimum pituitæ, & hæc erat temperies, quæ est causa dispositiua ad hunc uel illum morbum. Incidit tandem ex aliqua causa in febrim continuam, in qua á medico curatus sine phlebotomia, quæ in febribus continuis est admodum necessaria, nec euacuatus est ut debebat, uisa est ei terminari 21. die, sed non est terminata, sed facta permutatio, ut Hipp. 3. aphor. Ipse eam cessasse dicit, cum sit immutata ad aliam naturam. Habebat continuam quæ pendebat á materia crasiori, non enim aderant accidentia, quæ testarentur super acrimonia humoris: & natura est aptus ad generandam pituitā & melancholiam, & in habentibus symbolum fit facilis mutatio. Ideo ex mala ratione uictus, & non recta curatione (Auicen. 1. 4. de febribus quotidianis quādo transit 14. &c.) redditus uentriculus se ipso imbecillior, concoctio etiam in membris deterior, & mala dispositio membrorum, ut cum non nutriantur sequatur tumor membrorum. Erat autem corpus naturaliter aptum ad obstructiones, hepar calidius calore igneo, uentriculus frigidus, & febris calorem igneum auget, & naturalem minuit. Ideo fit assatio inæqualiter in chylo crudo, non æqualis concoctio sicut in elixatione, ita ex naturali temperie, uictus mala ratione, secutæ sunt obstructiones, ad quas putridæ sequuntur febres subito, quare obstructionibus factis, non potest uiuere spiritus & calor naturalis. Ideo ubi est cacochymia, & accedunt obstructiones, humores mali non possunt euentari, sed putrescunt, & ideo semper remansit febris, quam fuisse puto ex pituita quadam subtiliori putrescente in uenis, & credo initio fuisse duas febres complicatas. Sed quia in materia crasiore tenuiores partes facilius concoquuntur, ideo febris quæ á bile erat facilius recesit, remansit illa quæ á pituita tenuiore erat, quæ á Græcis τύφωδης dicitur, quasi fumus semisepultus in ligno, quod non uult ardere, & ab Arabibus febres laticæ, quia latere uidentur, & hanc dicit. Auicenna ualde assimilari hecticis, & sequitur ægritudines quæ male curantur. Est igitur ita curatus, ut nunquam integre sit restitutus, sed semper actiones læsas habuerit, ita ut nunquam corpus fere sanum habuerit, ex quo cœpit ægrotare. Accesit deinde Venetias, & continuitas illa plus etiam adusit sanguinem perseuerante calore igneo. Adustus igitur est sanguis, & multiplicatus humor adustus in corpore, ex quo incidit tandem in Quartanam. An modo ex naturali an ex adusto humore? Sæpe contigit aduri bilem

& fieri

& fieri sicut cinis, sicut fit in ligno, cum aduritur ab igne fit carbo, & est ignis ille feruentissimus: sed ubi ulterius aduritur fit cinis. Hic non habuit sæua accidentia: & quidem febrem factam ex eo humore, testantur omnia quæ de temperatura diximus, semper autem ubi durat febris quartana, fiunt obstructiones, & calor hepatis concluditur in angustum. Ideo maior fit, & augetur adustio in quantitate & qualitate etiam, seu putredine: quæ deinde, propterea quòd hepar non amplius attrahit, distribuitur per totum corpus, & facit febrim continuam quidem, sed quę habeat accessiones etiam quartanas, propter adustionem materiæ. His perseuerantibus, & calore naturali, qui in igneum mutatus erat, etiam resoluto, tandem multiplicata materia hepar, & omnes uenæ repletæ sanguine aquoso, quia enim uentriculus non concoquit, ut oportet, nec fit chylus debito modo: hepar attrahit non concocta perfecte, & ipsa inæqualiter conficiens partim adurit, partim non concoquit, ac ita generantur ac multiplicantur duo diuersi humores in corpore, qui postea sparguntur in totum corpus. Vbi autem sanguis aquosus uenit ad membra, non assimulatur eis, quia non possunt concoquere, & ideo fit dispositio leucophlegmatia uel anasarca, uel malus habitus, in quo corpus redditur seipso albius, & loco sanguinis generatur pituita. Talis enim color est corporis, quale est dominium humoris. Est ergo pituitæ dominium in hoc, & corpus accedit ad malum habitum, qui tandem in anasarca desinet. Hæc omnia subsecuta sunt ad priora, obstructiones & adustiones, aucta mala dispositio uentriculi, multiplicatus humor pituitosus & adustus, successit quartana, & tandem leucophlegmatia, ut iam accedat ad anasarcam, ac per totum corpus ubi premitis, percipietis tumorem, maxime tamen in pedibus, quia ob grauitatem materiæ tendunt deorsum magis illi humores, ut notat Galenus. Incipit igitur iam Anasarca, atque utinā ea sola esset, & esset pituita illa in uenis, & non haberet fomentum à membris. Videmus tumorem insolitum & insignem, & hepar ipsum male dispositum, contingit multiplicari pituitam, & uentriculum repleri. Vnde propter euaporationes ad caput fit profundioris somni: inde destillantes ad pectus, excitant tussim, qui est motus pulmonis ad excernendum materiam lædentem. Cum igitur destillat materia ad pulmonem, necessarium est succedere tussim, non expuebat uel ex parte uirtutis, & instrumentorum, uel ex parte materiæ, quæ cum nimis crassa est, non potest à spiritu illo collecto & coadunato in pulmone, ac subito erumpente propelli, si uero nimis tenuis materia, effluit spiritus, & dimittit materiam, si media, expellit, quia crassiuscula est ut non cedat, & tum non tam crassa est, ut propelli nequeat. Primo igitur non expulsa est, quia tenuior, donec concoqueretur. Sunt autem duæ uiæ amplæ, per quas descendit catarrhus, œsophagus & aspera arteria, nunc ad hanc nunc ad illam fluit, & non est mirum, si in uentriculo percipiat flatus, quia pituita à cerebro descendens, semper flatuosa est. Si igitur facit moram in uentriculo, & huc illuc agitata quærit exitum, flatus facit, qui propter leuitatem sursum ascendunt, & faciunt dolorem pungitiuum, non ratione materiæ, non enim acris est, sed loci, qui sensilis etiam est admodum: sicut fit etiam in dolore colico, quia materia crassior distendit tunicas. Quandoque cessat tussis & augetur dolor: aliquando tussis augetur, & dolor minuitur, prout materia tendit, uel per hanc uel per illam uiam, & cum diuiditur materia ad utrumque locum, dolor est moderatus. Hæc licet omnia ad se inuicem consequuntur, necessario tamen ex ijs nondum curatio habetur. Quid igitur dicendum, quid affert intentione curandi? Habemus morbum in intemperie & obstructione, quæ est morbus in compositione. Intemperies: est calidus, & siccus, & frigidus, & humidus, Ipsus qui est maximus à contrario ad contrarium temperamentum. Ergo maximis remedijs opus habet, & difficilis erit curatio. Obstructiones magnæ in omnibus membris naturalibus, hepate, liene &c. ad quas sequitur febris tanquā accidens. Anc. 1. 4. Sed hic credo esse abscessum in utroque membro, & credo quòd tangi possent, si possemus remouere flatū & tumorē, & est maximus casus uirtutis, quę nunquā

potest

poteſt eſſe ualida, ubi eſt dominium pituitæ, ut multis locis Galenus docet: cum igitur refertus ſit ſecundum omnia membra naturalia, erit ualde debilis calor. Habemus igitur intemperiem frigidam & humidam, obſtructiones ad quas tumor, febris, & reliqua accidentia ſequuntur, ſicut umbra corpus. Curandus igitur morbus, & curabuntur ſymptomata. Non igitur eſt curandum neq; de catarrho, neq; de ſomno profundo, neq; de anaſarca, neq; de febri, neq; de caſu uirtutis, niſi quatenus in uniuerſali, ſicut & Auicenna præcipit, quando catarrhus cum febri, ne cures de febri, ſed de catarrho cura morbum ad quem febris ſequitur. Obſtructio igitur curanda, curata optime obſtructione, hepar debet calefieri & reduci ad temperiem naturalem. Vnde debet inchoare medicus? Donec erunt obſtructiones non poterimus tollere intemperiem hepatis, non tollemus obſtructionem, niſi euacuemus materiam obſtruentem. Scitis autem Aphoriſ. ſi talia purgentur &c. Qualia oportet purgari? peccat pituita, Ergo et præcipue purganda eſt, & aquoſitas una educetur. Qui autem uult euacuare pituitam, debet habere curam caloris innati, & uirtutis cuius miniſter medicus eſt. Videmus imbecillem uirtutem, pituita uero non niſi ualidis euacuari poteſt, quæ nocent uentriculo & membris naturalibus, eſt enim craſſa & rebellis. Sed debemus reſpicere uirtutem quæ debilis. Sed & hepar & uentriculus imbecillis, & ambobus nihil magis nocet, quàm multitudo medicamentorum, relaxant enim ea, ut fiant ſentina omnium excrementorum totius corporis. Habemus igitur quid ſit agendum, ſed quod ad modum operationis eſt difficultas. Quid agendum? Primo euacuandum, & poſtea corrigenda membra naturalia. Quia autem materia rebellis, & propter ſubſtantiam propriam, & ratione obſtructionum, ego inciperem ab ijs quæ aperiunt, calefaciunt, exiccant & confortant. Iam enim his omnibus indigemus, inſtrumenta ſunt omnia amara cum aſtrictione, abſinthium quocunq; modo datum, Marrubium uel Praſsium, Aloe, Chamedrys, Capilli Veneris. Nec opus eſt ut fugiat amara, ſi uult curari. Amara enim ſunt quæ curabunt: dato lenitiuo aliquo exhiberem ſyrupos hoc modo factos:

℞. Syrupi de Abſinthio
De praſsio
Oxymellis ſimplicis ana ℥ 3.

Poſtea fiat decoctum ex Chamedri, Capill. Veneris, Agrimonia & Cetrach, quod diligenter expreſſum reſeruarem, & ita uterer. Diuiderem illas ℥ 9. ſyrupi in quatuor partes, & pro ſingulis partibus adderem huius decocti q. s. pro uno ſyrupo, quia autem adeſt maxima obſtructio, non uellem eſſe contentus his, ſed uellem exhibere ſingulis diebus ante aſſumptionem Syrupi Trochiſcum unum, ita paratum:

℞. Aloës
Rhabarbari
Succi abſinthij
Liquiritiæ ana ʒ 2.

Et fiant Trochiſci, de quibus ſingulis diebus exhiberem ℈ 1. in forma pill. Immediate ante aſſumptionem ſyrupi. Corroborabit uentriculum, aperiet obſtructiones, confortabit hepar: facta apertione, coctione, & præparatione, iuxta præceptum: Corpora quæ purgare uoles, oportet fluida facere. Poſtea ad purgationem accederem, & facerem euacuationem cum euacuantibus pituitam, primo: & poſtea ſi apparerent ſigna Melancholiæ, etiam eam euacuarem. Acciperem primo confect. hamech, poſtea corpore euacuato accederem ad confectiones magnas, & ſingulis ſeptimanis darem ʒ. 1. Mithridatici. Sed circa confortationem membrorum naturalium præcipue ſollicitus eſſem, idq; tentarem tali remedio: Acciperem Citonia, & decoquerem, & per ſetaceum tranſmitterem, ſimiliter & carnes Dactylorum & ſimul commiſcerem cum mica panis aſſati, & infuſi in uino aromatico, maluatico. Hæc omnia contundo ſimul, & appono puluere Garyophyllorum & macis, & poſtea in panis li-

nis lineis tenuissimis, applico omnibus membris naturalibus, & in hoc multum confido: est enim præstantissimum & efficacissimum in reficiendis & confortandis membris naturalibus. Victus deinde sit attenuans, uinum album pati non potest, rubrum bibat, non ualde nigrum, & tenue. Carnes sint facilis coctionis, & pauci nutrimenti, aues montanæ, pulli iuniores assi uel elixi, & semper aliquid aspergat Cinamomi ad sua fercula: semper anisum comedat ante cibum. Maneat in lecto, & ibi cum pannis lineis foueatur calor naturalis. Fiat item linimentum ex oleo anethino, & oleo de spica, quo inungatur totum corpus, pro fortificando & fouendo calore naturali membrorum.

De febre putrida in hecticam mutata.

Consilium XXII.

PHarmacopola putrida febri laborauerat prope menses duos, postea ad hecticam uenit, putrida non recte curata. Hæc quia requirit humectationem totius corporis, & caloris præternaturalis restinctionem: uoluit oleo amygdalarum dulcium inungi corpus, quo nihil est præsentius, & antea Montanus in Doctore Bassiano fuerat expertus. Longo tempore cum eo non fuit Frisimelica: hodie ad eum uisendum adijt. Pulsus erat minutus, durus: in urina sedimentum ex adustione nigricans. Minutus autem pulsus dicitur, non uehemens: quod euenit, aut propterea quòd uirtus est imbecilla, dissoluitur enim calor ob humidum nutrimentale exiccatum, quod calori naturali semper est adiunctum, haud secus ac siccitas semper comitatur præternaturalem: aut propter instrumentum, id est, arteriam, cuius tunicæ exaruere nimio calore, ac propterea motui minus sunt idoneæ. Minutus itaque pulsus est, quia neque uehemens, neque frequens: & durior, propter siccitatem totius. Ita pulsus argumento est bonum uirum peruenisse ad febrem hecticam. Huc accedit quoque consumptio totius corporis. Quid igitur amplius faciendum? Sedulo cauendum uenit, ne qua ratione febris augeatur, & denique in marasmum, seu tabidam hecticam (uersatur enim adhuc in prima specie hecticæ) incidat, pereatque. Quibus autem medijs id fiet? Infrigidantibus ratione febris, & humectantibus, propter corporis siccitatem. Humectabimus autem substantiue corpus delapsum in tabem, cibo, & rebus alijs externis. Quia uero ptisana substantia sua multum humectat, non fuerit inutilis: sed quia parum aut nihil nutrit per se, operæprecium fuerit decoqui eam cum iure pulli & carnium. Vtile quoque foret auxilium syrupus uiolaceus. Contra, uiola tantum qualitate infrigidat, ergo inutilis est. Respondeo, sola quidem uiola qualitate humectat, at syrupus propter saccharum & decoctionem humectat substantiue. Cur non uteris decocto & carnibus testudinis, quod alij faciunt? Ab his in præsens abstinendum duco, propterea quòd uentriculus sit imbecillis, & corpus obstructionibus non uacet. Sed utatur decoctis capillorum Veneris, endiuiæ, & aliarum herbarum: postremo inungatur foris oleo Amygdalino dulci, &c.

De quodam laborante febre putrida quotidiana, hectica & hydrope.

Consilium XXIII.

CAusa primitiua sumitur ab eo, quòd noctu multũ uersatus est in aëre frigido, unde tussim habuit uehementissimã cum catarrho, & inde in febrẽ cum splenis tumore incidit. Symptomata talia sunt: Quotidie febricitat circa horam decimam nonam, frigus durat usque ad uigesimam primam, calor non transit mediam horam, postea melius habet, ut sibi uidetur.

quia

quia non percipit quæ nos: symptomata non habet adeo horrenda, non habet dolorem capitis magnum, nec sitit, egerit etiam, ita ut uideatur potius simplex febris. Vrina ad subnigredinem tendit, rubra tamen, in qua etiam uidi subnigram nubeculam. Pulsus durus, ut arcus tensus, & propter duritiem adest frequentia longe maior quam uelocitas, & quasi tactui resistit: uidendumque an hæc durities sit ratione materiæ, an uero ex parte uirtutis. Adest & alia ægritudo, quæ genere differt à priori, tumor in toto uentre, & tensio cum sonitu, ut in tympanite, & difficultas anhelitus, ut ferè suffocetur. Regula itaque sit uobis: Semper prima statim uisitatione uidendum est, quæ operationes sint læsæ. Illæ enim indicant morbum, & sunt signa quæ non fallunt. Operationes animales, hic non sunt læsæ, rectè intelligit, memoratur, discurrit, omnes interiores sunt sanæ, ergo eas non considerat Medicus: nec exteriores læsæ sunt, bene uidet, audit, odorat, sentit, appetit, mouetur secundum totum corpus, & exercet omnes operationes animales, ut sanus. Vitales læsæ sunt, quod colligitur ex pulsu non naturali. Sunt enim tres causæ pulsuum: Primo necessitas caloris euentandi, qui prout maior uel minor fuerit, uariat pulsus. Secundo, efficiens causa est uirtus mouens. Tertio, corpus motum, uidelicet instrumentum, in quo requiritur, ut sit apta arteria, non nimis dura, nec mollis, sed ut sit moderata inter duo extrema, quia si peccat in alterutro, impeditur. Hic primo est durities in arteria, & est pulsus frequens, & uelox, qui indicat auctam esse necessitatem euentandi caloris. Est paruus, quia uirtus tanta non est, ut possit dilatare arterias, & quia debilis est, ut una dilatatione euentationi satisfacere non possit, ideo id pluribus uicibus supplet. Ex his colligitur: in corde esse calorem non naturalem, qui auget necessitatem euentationis: nec causam efficientem seu uirtutem rectè se habere, & instrumentum seu arteriam etiam seipsa esse duriorem. Operationes naturales expressè & notabiliter læsæ, ut supra in hydrope ostendimus. Et manifestum est hic initium hydropis, seu tympanitis, ut apparet ex tumore uentris. Arguimus etiam duritiem esse in splene & hepate, quia nihil facilius, ut Galenus etiam considerauit, ubi tam diu durauit obstructio, cuius ratione distributio alimenti non fit per uenas, nec potest confici alimentum, sed fit cruda aquositas, quæ difflatur & transit sub forma uaporum inter peritonæum, & intestina, ubi adhuc magis densata à frigiditate, fit ascites, quia habet formam eius, & sic concoctrix uirtus in uentriculo & hepate læsa est. Vbicunque autem est actio læsa, ita ut sit diminuta, uel ablata, de necessitate id fit per frigiditatem: quando uero corrupta est, per caliditatem. Hic actio diminuta, ergo frigiditas. Et quia cum toto corpore communicat, ergo in principio est, in hepate, in quo fit sanguis. Illud frigidius redditum est per affluxum materiæ, unde fit tympanites. Est ergo morbus primum in intemperie, per affluxum materiæ, & deinde etiam per essentiam. Postea est etiam in compositione, quia obstructio est in meatu. Est & alia ægritudo: calor præternaturalis in corde, qui cum diffunditur per corpus, facit febrem: sicut Galenus in libro de inæquali intemperie, & de constitutione artis ait, duas inæqualitates, id est, frigiditatem & caliditatem in eodem membro non inconueniens esse, & hoc sæpe fit, ubi primo materia refrigerans occupat membrum, postea caliditate ex corde fluente, per eius affluxum inducitur calor. Est igitur curatio, quia calor ille rectificat, subtiliat, digerit & curat, ut etiam Hippoc. testatur: febris spasmo superueniens melior, quia febris resoluit materiam, & tollit spasmum. Ita hic etiam sunt duo morbi, febris propter calorem præternaturalem, quem indicant etiam exeuntia, urinæ enim rubræ sunt propter adustionem, & hypostasis adusta est, quod significat assari substantiam sanguinis. Altera ægritudo est hydrops, qui est principaliter, & fundamentaliter à temperatura hepatis, & est tympanites. De febri uidendum cuius speciei. Audiuistis quòd inuadat eum frigus, oportet igitur adesse materiam, quæ mota facit frigus, quia frigus in febribus pendet à materia. Videndum igitur à quo humore pendeat, quod ex operationibus læsis per suos effectus cognoscitur. Est igitur febris materialis, quia frigus apparet, quod inducit subitos motus materiæ à uenis ad partes exteriores, & quando ea materia, siue calida

sit, siue frigida, pertransit musculos, semper fit frigus, propter quod calor retrahitur ad centrum, ut succurrat cordi, & ita fit frigus propter contractionem caloris, & quia musculi mordicantur, ut Galenus copiose declarat. Habemus igitur febrem putridam pendentem ab humore, unde nascitur generalis indicatio, quod sit euacuandus. Sed nescimus adhuc, qualem humorem debeamus euacuare. Oportet igitur distinguere, si enim distinctæ erunt diuisiones, distinctæ etiam erunt indicationes curandi. Hic scimus esse materiam, sed nescimus, quæ sit, & ubi sit: ergo non scimus quomodo sit euacuanda. Quare uidendum est. Dicet se habere frigus leue, quoad intensionem, sed diu durans, per tres scilicet horas, etiam non est concussio nec tremor, sed simplex frigus, non habet sitim nec dolorem capitis, famem tantū habet. Calor præterea non multum mordax, frequentia quidem in pulsu, sed non ita insignis. Hi sunt affectus consequentes læsas operationes, ex quibus colligitur materiam segnem esse, & non acutam. Nunc igitur consideremus naturam humorum. Bilis in corpore est humor mobilissimus, quia calidus & subtilis, ex propria natura mobilis, mordax. Nullum enim membrum tolerat, ubi hic peccat, omnia sint in motu. Pituita tarda ad motum, crassa, uiscosa, frigida, sine mordacitate adhæret, & impingitur, & motus segnes facit: ubi peccat, longos morbos affert. Sanguis medio modo se habet, nec ita tenuis, ut bilis, nec ita crassus, ut pituita, quoad caliditatem, moderate mouetur, nec putrescit nisi intra uenas. Melancholia est segnis, quia crassa & frigida, estq; mordax, non ratione caliditatis, ut piper, sed ratione aciditatis. Videte meam methodum, & Gal. de simp. medic. facultatibus. Nunc ad propositum. Causa magna frigiditatis est, uel subtilitas materiæ, uel multitudo. Hic est frigus segne, igitur non est materia calida, & tamen est multa materia, quia diu durat frigus. Nec morbus maturatur, quia semper febricitat: Finis unius paroxysmi est initium alterius. Ergo multa materia, & semper eadem hora affligitur. Indicat igitur humorem pituitosum putrescentem, qui facit quotidianas inuasiones. Et ideo quia materia pituitosa, in morbo non est calor acutus, nec sitim habet, nec dolorem capitis, multum tamen comedit, propter uentriculi frigiditatem, quia fames est calidi & sicci appetitus, ideo à frigiditate fit moderata, quæ non sit tanta, ut stupefaciat uentriculum. Pulsus uero inæqualis est, propter materiæ aggrauationem. Calor etiam magis suffocatur à materia frigida, & humida, quàm à biliosa, & ideo pulsus fit inæqualis. Est ergo humor pituita. Materiam enim frigidam esse apparet ex omnibus signis. Sed quòd non sit melancholia, patet primo, quia non est mordacitas, secundo frigus non adeo intensum ut in quartanis, Tertio non est accessio de quarto in quartum. Ergo est pituita. Sed an sit simplex humor pituitosus. Respondeo, raro inuenietis unum humorem putrescere, cui non sint admixtæ partes alterius, imò ferè semper commiscentur bilis, & pituita. Nam pituitæ uiscositas facile amplectitur bilem, & sic una transit, ita ut ferè nunquam sit bilis, ubi non reperiatur quoq; pituita. Raro tertianam exquisitam inuenietis, quoniam semper sit aliquid crassi humoris admixtum. Raro etiam quotidianas habebitis, ubi non sit aliquid admixtum bilis. Et hic quoq; urinæ tinctæ significant bilem, cum pituita putrescere. Est ergo primo febris putrida, pendens à pituita cum portiuncula bilis admistæ, & dicitur amphimerina, quia singulis diebus inuadit. Quia autem humor putrescit, uel intra uenas, uel extra uenas, & ex hoc diuersæ oriantur indicationes, aliter enim operamur, cum intra uenas est putrefactio, aliter cum extra, quid de hoc nostro casu dicemus? Hic putrescit extra uenas, & illud inde scio, quia est cum frigore paroxysmus. Dixit autem Galenus proprium febrium continuarum non horrere, sed hæc incipit cum frigore, ergo extra uenas putrescit. Sunt enim hic obstructiones, quæ faciunt hepatis & uentriculi frigiditatem, quia non distribuitur cibus, nisi parum, si enim nihil distribueretur, non uiuere posset. Duo hæc mala proueniunt ex obstructione, refrigeratur hepar & uentriculus: unde multiplicatur pituita, & prohibetur euentatio, unde fit putredo. Quid igitur agendum? Debemus euacuare humores existentes in uentriculo. Sed non potest fieri exquisita euacuatio propter obstructionem, & priusquam euacuemus, corpora fluida reddere

da reddenda sunt secundum Hippocratem. Fiunt autem fluida, quando aperiuntur uiæ, per quas humor transire debet. Ergo si uolumus euacuare, oportet obstructiones ante aperire cum his, quæ habent uim aperiendi. Habemus duo instrumenta aperiendi: quædam per se aperiunt, ut omnia amara, & hæc est apertio in profundo, quædam per accidens, ut primo abstergentia, quæ abstergunt paulatim in superficie tantum, & leniter aperiunt de parte in partem, talibus utimur cum longum est iter. Secundo incidentia, quæ aliquando efficacius agunt, quàm abstergentia, quia penetrando subtiliant materiam. Nos in nostro casu indigemus paulatim aperientibus obstructiones. Non igitur utemur aperientibus per se, quia nimium aperiunt, & periculum esset ne cruditates præcipitarent ad uenas. Propterea non oportet subito aperire initio, alias scirrhum in hepate faceretis. Nec detis in principio syrupum de Absinthio, ut multi faciunt. Ego syrupum talem ordinaui:

℞. Oxymellis simpl. ℥ 1. s.
Mellis rosati ℥ s.
Aquæ Cuscutæ ℥ 3.

Misce, fiat syrupus. Oxymel incidit, & aperit, sed quia erodit intestina, adieci el correctionem mel rosatum, quod etiam corroborat uentriculum, adieci aquam Cuscutæ propter penetrationem. Eámque indicationem à membro sumpsi. Est membrum longinquum, in quo obstructio aperienda, ideo dedi quæ iuuant apertionem, & sunt subtilium partium. Est autem Cuscuta efficacissima in penetrando & incidendo, nec tamen facit apertionem per se, ut amara.

De eodem ægrotante.

Consilium XXIIII.

Sunt signorum capita, à quibus indicationes sumimus, cum essentiam morbi quærimus. Operationes læsæ animales, uitales, & naturales. Secundo affectus consequentes, ut calor, habitus corporis. Tertio, excrementa, sputum &c. Vidimus in nostro ægro, quæ operationes sint læsæ, nempe uitales & naturales, unde inuenimus duas ægritudines oppositas, uel omnino uel ex parte, frigiditatem hepatis & uentriculi, per affluxum primo, & existimo etiam nunc essentialiter. Quia enim longo tempore durauit, uerisimile est (non dico certum) quòd ex longa illa perseuerantia sit facta impressio, & intemperies per essentiam. Sunt autem duæ intemperies contrariæ in hoc corpore, ambæ per affluxum, nec mirum uideri debet. Duæ enim temperaturæ contrariæ cum materia in eodem membro esse possunt, quia habent fundamenta diuersa. Quod Galenus etiam de inæquali intemperie docet fieri quotidie. Sed non potest fieri, ut duæ contrariæ temperaturæ sine materia sint in uno membro, ut in una parte digiti non potest esse caliditas & frigiditas. Et tales ægritudines periculosæ sunt, ut cum medicinæ contrariæ miscentur, ut in Philonio Piper Opium si superet, occidet, si opium item. Eius autem refrigeratio periculosior est, quàm caliditas Piperis. Est igitur in hoc febricitante primo febris calida, & sicca per affluxum à materia pituitosa, putrefacta in toto corpore extra uenas. Et est febris continua, cum frigore tamen, ita ut unus paroxysmus inueniat alium. Est secundo obstructio, ex qua fit tympanites. Febris hodie eadem incipit 19. hora. Venter uidetur auctus, maxime ad partes superiores, unde habet grauem anhelitum, quia diaphragma etiam obsidetur ab illa materia, nec tantū haurit aëris, ut tria aut quatuor uerba cōmode eloqui posit. Excrementa non ostenduntur nobis, quæ tamen debetis considerare quotidie, quia ex his non minus, quàm urinis iudicamus. Vrinæ non indicant alios affectus quàm eos, qui sunt in uenis, uel uasis urinarijs, id est, meatibus, qui deueniunt à uenis ad renes, & à renibus ad uesicam. Hic nihil habemus, quod ostendat in eo uasa urinaria læsa esse. Sed uolumus scire, quæ

coctio-

coctiones in uenis, quis color, & qui humores: hæc possumus ex urinis iudicare, omnia non. Porrò in urinis quinque considerantur. Primò, color proprius urinæ est tendens ad paleam hordei, subcitrinus, ac luteus, ac si aliquis parum Croci cum magna quantitate aquæ miscet. Hic habet colorem discedentem à uero colore urinæ, tendit enim ad citrinitatem intensam. Aureus color indicat multum caliditatis in uenis. Secundo, supereminentia, uidelicet in superficie, supernatantes quædam maculæ quasi olei, arguunt quòd calor colliquatur uel in renibus, uel in uenis, tamen non credo in renibus potius, quàm partibus alijs. Tertio, substantia est crassa, ob humores crudos, & propter multitudinem pituitæ, & crassos crudosque humores in uenis, quia hepar frigidum & humidum. Necesse est urinam crassam esse, quia excrementa sunt pituitosa. Quarto liquor, in hoc adest aliquando subobscuritas, & paucitatem caloris & spiritus significat, aliquando fiunt magis obscuræ & subiugales, ut asinorum, sicut in pestilentijs, quæ significant mortificationem spirituum, & fugiunt Medici sicut diabolum, & rectè faciunt. Hic autem obscuritas significat imbecillitatem spirituũ, & quòd sint spiritus crasi, & turbulenti. Est enim luciditas à spiritu. Vnde fit, quòd, quæ lucidæ sunt, dum eijciuntur, postea non ita, cum à spiritu relinquantur, & ad ignem etiam reuocantur. Quinto subsidentia, hic crassa est, ut farina, quia, ut 2. Progn. dicitur, colliquationem carnium significat, ob multitudinem caloris. Omnia ista mala sunt, & est malus hic casus. Nam tumor uentris se contrahit ad pectus, ut non loqui posit, ideo decreui euacuare uentriculum hoc modo:

℞. Specierum Hieræ simpl. 3. 2. Syrupi de Absinthio parum, cum saccharo inuoluatur in hostia non sacrata, ad formam boli. Video enim hic tumorem augeri, ergo non oportet syrupos exhibere, sed uidere, ut calor euentetur: quia prohibitio euentationis in respiratione, quæ fit propter membra turgentia & repleta, auget calorem, & febrem, & impedit calorem naturalem.

De eodem ægrotante.

Consilium XXV.

Multa symptomata, imò morbi erant in hoc puero, nunc omnia uidentur remissiora. Nam febris est remissa, quę antea eũ semper inuasit 19. nunc potius percipit frigus aëris, & non frigiditatẽ intrinsecã. Est lætus, & bene sperat. Pulsus etiã in frequentia, & celeritate remisit, quia non adest eadem necessitas euentandi. Sicut uos, dum sani estis, non est opus, ut utamini ultimis uiribus, nisi quando quis impellitur ui, ut defendat se, ita quoque fit de uirtute. Ante cum esset maior necessitas, ut calor igneus euentaretur, frequentior erat pulsus, eoque magis, quia simul etiam erat durus, id enim magis facit resistentiam. Sed sæpe imponit hominibus pulsus durus, cum non sit uehemens. Est igitur considerandum corpus arteriæ, an durum, & plenum. Vehemens pulsus proprie dicitur, ubi uirtus uehementer impellit cum tono, & uigore. Porro natura non utitur summo conamine, nisi cum est opus. Vrina etiam remissior est, in colore & in superficie, non apparet pinguedo illa, seu oleum, seu oleaginosæ guttæ. Substantia etiam mutata indicat non esse tantum calorem liquefacientem, est adhuc crassa quidem, sed lucidior, quod signum est magis uigere calorem naturalem. Subsidentia magna est, sed illud propter duo potest contingere, uel propter materiam colliquefactam, torrefactam, & excoctam exeuntem, uel propter syrupos dilatantes, & incidentes, cum medicamento ex Hiera, quæ multum aperit. Fieri igitur potest, ut illis obstructionibus apertis, materia nunc exeat per urinas, quod uerisimile est, quia uenter detumuit, quod ostendit materiam aliquam esse euacuatam. Si igitur bene se gereret, spes esset curationis. Quia uero euacuatio illa ex Hiera & melle rosato bene eduxit, ita ut uenter

uenter detumuerit, & febris cessarit, nunc laudarem usum rerum per se aperientium, ut syrupum de Absinthio, qui multum aperit, item syrupum de Eupatorio. Sed cum nostri Aromatarij non bene conficiant, & quia optimum est in apertione addere aliquid acre, ut fortior fiat penetratio, ideo adderem oxymel, quod est frigidum, & incisiuum, quia multis numeris acetum plus refrigerat, quàm calefaciat mel, ut Galenus 4 de simpl. medic. docet. Quare sic procedendum:

℞. Syrup. de Absinthio
Oxymellis simpl. ana ℥ 1.
Aquæ Cichorij ℥ 3.

Misce, detur mane loco syrupi. Quia tantum penetrare uolumus, quantum aperire, tantum refrigerare quantum calefacere. Addere potestis alias etiam subtiliores aquas, ut Pulegij, Cuscutæ, Calamenti, quæ omnes sunt frigidæ, licet extrahantur ex rebus calidioribus, ita uidetis me non dedisse primum quod per se aperiret, quæ omnia fundantur in materia terrestri crassa, calida, & adusta, quæ propter illud terrestre diu hærent in loco, & quia omnia etiã sunt calida, admodũ aperiunt, & penetrant ualde, qualia sunt omnia amara. Acria uero ut Pulegium, Calamentum, Piper, ipsa etiam calida sunt, sed non per se aperiunt, sed per aliud, eo scilicet quia incidunt & attenuant. Quod si acria (ut Piper) cum amaris misceantur, ea uehementissime aperiunt. Acre enim, uel acutum (ut uocant) propter subtilitatem transit uenas, incidit & penetrat, amarum uero propter terrestreitatem adhæret, & permanere facit, ac concoquit. Inde patet, quòd Sauina efficacissima est in aperiendis menstruis, ita ut etiam abortum faciat, quia adhæret, & omnes tres illas conditiones habet: est amara, cuius ratione aperit & concoquit, est acris, cuius ratione subtilis est, transit uenas & incidit, est terrestris substantiæ, & ideo figitur. Si primo per se aperientibus processissem, periculum fuisset, ne cum uellem aperire, maior fieret obstructio, dum materia cruda & incocta regurgitaret ad uenas. Quidam in mulieribus patientibus obstructiones menstruorum propter sanguinem crassiorem, ut non possit transire, sed hæreat in uenis, medicinæ ignari, utuntur calidis incidentibus & attenuantibus, quibus magis incrassant sanguinem, & obstructiones augent, ut postea uix curari possint, sicut uidi in muliere quadam. Ego admiscui amara cum incidentibus, quia hæc penetrant, illa aperiunt, & remanent, quæ enim amara, non bene transeunt, quia uix in primo, & ad summum in secundo calida sunt, ideo non impetuose transeunt, sed semper remanent. Remouenda est nunc quædam dubitatio, quæ mota est á doctissimis scholaribus, quòd dixerim, amara per se aperire: acria per aliud, penetrando scilicet, quia dum transeunt, uias faciunt, & dum manent, obstructiones. In Galeno de simplicibus sunt quædam difficultates, propter uersiones incommodas, in capite de abstergentibus & repurgantibus. Abstergere est á prima superficie remouere sordes, & ita Galenus intelligit, ut cum abluimus manus, uel mulieres lintea, cum succo limonum, farina fabæ, furfuribus. Repurgantia, quæ ἀπορυπτικὰ, ea nos proprie aperientia nominamus, quæ non superficiem abstergunt, sed penetrant, & infarctu illa uasa liberant, qualia sunt amara omnia, & nitrosa, quæ proprie aperientia dicuntur. Si uultis repurgantia nominare, per me licet, modo in re non erretis. Amara fundantur in substantia crassa terrestri, non facile penetrant, sed adhærent, & ita sicca sunt, ut non sint nutrimentum animali, quatenus amara. Ex caliditate penetrant, ex siccitate abstergunt, & ex substantia terrestri moram faciunt. Oportet enim hæc tria concurrere, ut adsit mora, ut penetrent, ut exiccent. Tria hæc ordine se habent ad inuicem, abstergunt quæ sicca sunt, & moderate calida, uel si etiam frigida, sunt magis remissa. In aperiendo orificio (quæ ἀναστομωτικὰ appellant) egemus calefacientibus, sed non multum subtilibus, ut adhæreant, & talia sunt acria, ut cepa, panis porcinus, quæ cum caliditate habent substantiam crassam, & adhærent. Aperire obstructiones & materiam infarctam in uenis uolo, hic requiruntur amara, & tota difficultas

ex uer-

ex uersione orta est, ἀναστόμωσις apertionem orificiorum significat, cum ipsi apertionem uenarum transtulerint, ἀναστομωτικὰ quæ sunt obstructionem aperientia, illi expurgantia uerterunt. Nunc ad nostrum casum reuertar. Videtis obstructionem, ex qua tympanitis, & febris fortasse fixa, quia tanta est perseuerantia pulsus duri, ut nunquam eum relinquat. Sed est talis hectica, quæ non transcendit primum genus, & est facilis curatu, ac in 6. uel 8. diebus potius uelim eam curare, quàm tertianam. Hodie adhuc habuit frigus, & quia multæ sunt in liene obstructiones, timeo ne in quartanã transeat, & eius rei à constitutione anni indicatio non est leuis, quia hoc anno multæ quartanæ. Non tamen mutabimus, quæ ei ordinauimus, quia quæ secundum rationem à principio sunt bene instituta, ab ijs non oportet recedere, secundum Aphorismi doctrinam.

De eodem ægrotante.

Consilium XXVI.

Vltum refert uidere motus, & alterationes ægritudinis, quæ fiunt quotidie, & uariæ sunt, ut sæpe æger sagaci cura indigeat. Si animaduertistis in hoc puero, multæ motiones erant. Habuit obstructiones, urinas nigras, etiam subsidentiam nigram. Adhibitis medicamentis, primo febris remisit, ut biduo non sentiret febrem putridam. Postea iterum frigus percepit, cui successit calor, & motus iste quartanarius, quid fieri debeat successus ostendit. Expectabimus, si forte esset futura febris quartana. Vrinæ magnum indicium habent in febribus, ideo diligenter considerandæ. Quas uidimus præteritis diebus, diuersæ erant. Hodie (ut dixi) est subnigra, habet quoque subnigrum sedimentum, & colliquationem etiam in superficie. Eius ratio est, quia heri paroxysmum habuit, humor melancholicus computruit, & sic urinam subnigram, & sedimentum tale fecit. Ego nihil agam, nisi quæ antea egi, aperiam obstructiones in uenis, & incidam, cum syrupo de Absinthio, oxymelle, quo adhuc utatur per duos aut tres dies. Die Iouis 14. Decembris accedit typus. Expectabimus ergo, donec aliquid exquisite appareat, & interea bona diæta procedemus. Vnum tamen faciendum est, quia habet tensionem & duritiem in uentre, & tamen iam detumuit, quantum ad tympaniam, quæri posset, ubi illa tensio quam tangimus: quia obstructiones in hepate non facile tanguntur, quomodo obseruandæ? Si consideretis formam tensionis, tunc scietis, ubi sit, quia in superficie uentris sunt primum musculi longitudinales, transuersi, obliqui sursum, & obliqui deorsum, ex illorum forma scitis tensionem. Hic tensio circa utraque hypochondria in profundo, quia quanto magis comprimitis, tanto magis apparet. Erit igitur optimum aliquid uentri resoluens applicare, quod exterius resoluat materiam in musculis, & abdomine. Quid igitur applicandum? Si à materia indicationem sumimus, nihil dabimus quàm resoluentia, ut Cuminum, Anisum, Fœniculum, Calamenthum, Pulegium, semina Dauci, Petroselini, Ameos, Cinamomum, quæ calida sunt in tertio gradu, & subtilis substantiæ. Si uero à flatu indicationem sumimus, dabimus calida & sicca in tertio gradu, quia ea remouent flatus. Si à natura membri, quomodo agendum? quia talia exterius applicantur in regione uentriculi, & hepatis, oportet eorum naturam & operationes considerare. Sunt autem hæc duo membra nobilia, quæ seruiunt toti corpori, & habent nobiles actiones. Ventriculus concoquit, hepar distribuit, propterea egent calore innato, & robore, ne fiant laxa. Ideo quæ ijs adhibentur, debent habere aliquid astrictionis, & esse moderate calida. Quoniã ubi excedit caliditas, impeditur concoctio, & ubi frigus, adhuc multo magis: quia coctio fit à calore moderato cum humiditate mixto, ut Gal. 7. Meth. docet. Vbi sunt febres, cauete ne detis multum cibi, quia calor febrium non facit concoctionem, nec calor innatus potest concoquere. A membris itaque indicatione sumpta, potius me-

mediocriter calida & humida dabimus, ut refrænemus calorem igneum, & addemus astringentia, ut addatur tonus membris, & confirmentur. Est hæc perpetua regula in resolutione, quòd ista calida in tertio, si nihil illis misceatur, quod subtile est, resoluunt magis. Crassum uero remanet, & assatur magis. Miscenda igitur humida cum siccis, & ut habeatis formam, sic facite:

℞. Cumini
Fœniculi
Anisi ana ʒ 2.

Ista sunt resoluentia calida in 3. gradu.

Nitri ʒ 1.
Rosarum rubearum
Mirtill.
Absinthij ana ʒ iij.

Pro corroboratione uentriculi, & ad refrænandum calorem.

Myrob. Chebulorum ʒ 1.

Ista corroborant uentriculum stipticitate.

Myrrhæ
Bdellij ana ʒ 2.

Hæc molliunt.

Oesypi humidæ ℥ 1.

Ne reliqua nimis exiccent, & crassum remaneat.

Puluerizanda puluerizentur, & dissoluenda dissoluantur, deinde cum modico ceræ fiat linimentum, uel unguentum molle. Sed si hæc faceremus, multum transiret temporis, quare accipiamus compositum, quod habet hoc totum, ut potestis legere in Antidotario.

℞. Cerati Oesypi descriptione Philagrij ℥ 2. Illinatur in petia, & ponatur supra totum uentrem. Sed quia ista descriptio plus habet de mollitiuo, quàm constrictiuo, potestis accipere Oesypi Cerati ℥ 1. emplastr. Diaphœni, ℥ s. Ipse tamen Montanus puero exhibuit postea sequentia.

℞. Oesypi cerati Philagrij ℥ 1.
Aloes
Succi Absinthij ana ʒ 1.

Cum oleo Absinthij fiat unguentum.

De eodem ægrotante.

Consilium XVII.

Vmpta occasione ab hoc puero, hac uespera dicemus quædam utilia. Inuasit eum quartana, & nunc apparent pustulæ in toto corpore. Consideremus id symptoma, quod successit febri quotidianæ, & nunc quartanæ. Sed & illud uideamus, sit ne motus ille criticus: est autem criticus motus, quando natura factis concoctionibus pellit materiam ab una parte ad aliam, uel exterius per euacuationem, quando educitur, uel per præcipitationem, quando subito materia ex uno membro nobili ad ignobile præcipitatur. Symptomaticus motus, id est, accidentalis, est ubi natura non operatur, sed uiolenter de parte ad partem expellit, uel ob multitudinem materiæ, uel propter acuitatem, uel aliam malam qualitatem, atque expellit quocunque modo, ueluti homo molestatus onere non expectat terminum, sed proijcit onus, siue in lutum siue in ignem non curat, sic natura quoque, nec tempore, nec loco, nec ordine seruato emittit ea, quæ ab illa non possunt regulari. Videamus iam an hic motus symptomaticus ex multitudine mate-

riæ proueniat, an sit criticus, an uero medio modo se habeat? Est enim quidam motus medius, qui nec uiolentus est, nec per omnia secundum naturam agit, sed partim ad propositum, partim non, ut cum baiulus portans onus magnum, non proijcit statim in lutum, sed sustinet, & expectat occasionem deponendi commodam, tamen ad debitum locum deportare nequit. Vter igitur sit motus ex his tribus? Non fuit uere criticus motus, quia talis fit in die critica, & post concoctionem. Natura enim quando regulariter agit, non agit per uias permutationis (ut illi loquuntur) non euacuat, nisi concoctionis etiam signa sint. Diem criticum in hoc puero ignoramus, quia aliquot mensibus iam laborat. Coctionis signa apparent nulla, subsidentia in urina proprium locum non habet: debet enim esse in fundo, hic autem ubiq; diuulsa est, non habet etiam formam pyramidalem, nec colorem debitum, quia non alba, nec substantia iusta, cum deberet esse æqualis, leuis, sibi similis, hæc sibi dissimilis est, in alia parte tenuis, in alia uero crassa, deniq; non multum lucida. Non apparet coctio, ergo natura non operatur regulariter. Nec fuit motus symptomaticus simplex, qui fit quando natura, nec tempus, nec locum seruat excretionis, sed contra rationem quandoque ad caput præcipitat, ut ex pleuritide phrenesin efficiens, & deponit quocunq; modo potest aggrauata. Hic enim per locum conuenientem, id est, cutim expellit, quia cutis est ignobilis, & ad recipiendum excrementa facta: ergo iste motus nec pure symptomaticus est, nec criticus. Etsi enim locus obseruatus sit, tamen minime conuenit. Sed dicet aliquis, quare non expellit natura potius per urinam, secessum, uel sudorem? Respondeo, in longis morbis, ubi materia crassa est plærunq; per uiam permutationis (ut illi loquuntur) fit crisis, & magis quando tempus frigidum, & uirtus debilis respectu humorum. In calido autem semper duo sunt, meatus ampli & lati, & materia magis subtilis, quod non fit in hyeme, ideo facilius expellitur ob facilitatem exeundi, & meatus amplos. Hic uirtus affecta est, & tempus frigidum, corpus gracile, crassi & adusti humores, quia uidentur pustulæ, quales sunt morbi Gallici, ita ut uideatur nunc eum morbum esse passus. Causa igitur efficiens est debilitas uirtutis, materia uero crassa partim pituitosa, partim melancholica & rebellis. Natura non audet ad intestina mittere, nam ea eroderet, nec per uomitum eijcere: est enim lethale, nec per sudorem excernere, quia materia nimis crassa est: ergo pustulæ factæ sunt, & ista est causa permutationis, quod notetis, nam utilia in his colloquijs dicemus. Visa igitur hac permutatione, quid agendum? Est hic scabies molesta, quam natura partim critice, partim symptomatice expellit, nec locum magis tutum habere potuit. Si igitur materia traheretur aliò, esset malum, nec oportet augere malum, nec reprimere etiam, quia interficeretur æger: sed natura agente quiescas, & nihil moueas, sed expectabis. Non igitur oportet hic scabiem curare, si tamen esset nobilis, aut principis filius, facerem ut singulis diebus mutarentur linteamina, ne haberet eam infectionem ex maculis, hac eum molestia liberarem, etiam haberem spongiam in decoctione Chamæmeli, & Aneti in aqua calida actu, & fouerem spongia, ubi est pruritus & leuem detersionem facerem, ut aliquid exhalaret, & tamen non impediretur natura, & refrigerarem hepar, & aperirem obstructiones recta ratione præscripta. Accipiat adhuc tres syrupos, donec quinq; sumpserit, & postea rursum euacuabimus eum, quia à natura adiuuatur. Si darem pharmacum, non darem quod è longinquo traheret, quia facerem motum contrarium naturæ, & fortasse moreretur. Quid igitur euacuandum? Materiam antecedentem scabiem, concoquerem & educerem cum lenientibus uidelicet Cassia simplici, Hiera, electuario leniriuo, Diacatholicone. Vbi tamen modicum Senæ, Epithymi, Rhabarbari, Polypodij esset, de quo Nicolaus dicit, quòd ante, & post cibum dari potest, & hoc ego sumerem, quia à primis uenis tantum educerem, & mitigarem aliquo modo pruritum.

De eodem ægrotante.

Consilium XXVIII.

Citis puerum nostrum habere duas febres, alteram cum rigore, alteram in habitu, quod cognosco, quia arteria calidior, quàm reliquum corpus, etiam ex duririe & frequentia pulsus, quæ non est naturalis huic corpori. Quod ut uideatis, quærendum est ex signis collectis, ut docet Galenus, quæ fuerit naturalis dispositio huius corporis, antequam ægrotauit. Habebat capillos crassos, crispos & nigros, quod ostendit caliditatem cerebri uel hepatis, uel utriusq;. Dico autem distinctiue, contra Modernos, quia caliditatem certo significant adesse capilli crispi cum nigredine, sed Moderni credunt, eos infallibiliter indicare cerebrum calidum, & citant locum ex 2. artis paruæ Gal. Quicunq; habent calidum cerebrum, capillos habent nigros & crispos (quod uerum est, ut Galenus dicit) ergo qui habent capillos nigros & crispos, habent calidum cerebrum. Non est uera argumentatio, sed fallacia consequentis: non conuertitur. Qui calido sunt cerebro, habent euaporationes multas & fumosas, ideo nigros capillos ob adustionem, crispos autē, quia cum impetu expelluntur. Vt 2. de temp. dicitur, & uerū est, sed non tamen est necessarium, ut qui crispos capillos habeat, sit cerebri calidi. Non enim hoc solum facit capillos tales, sed etiam alia faciunt capillos nigros & crispos, existente cerebro frigido. Vt si quis hepar calidum & uenas amplas habeat, & abundet multis uaporibus adustis, qui ad caput tendunt, & inde ad cutim euaporant, quod si ibi meatus reperiant idoneos, fiunt etiam crispi. Non igitur sitis præcipites in iudicando, de temperatura caloris alicuius membri ex talibus signis, sed alia quoq; considerate, & præcipue operationes, quæ immediate à membris procedunt. Si uultis uidere temperaturam cerebri, uidete operationes intrinsecas cerebri proprias, si bene imaginatur, memoratur &c. & ex illis temperaturam talem dicetis. Si fortiter imaginatur & retinet, habet cerebrum siccum, si statim diffluet cogitatio, humidum, & tales sunt mali Mathematici. Discursus requirit moderatam humiditatem, memoria siccitatem, imaginatiua uero respondet memoriæ, bonus intellectus requirit moderatam frigiditatem cerebri, quæ contemperationem facit spiritus uitalis uenientis à corde. Qui calidi & sicci sunt cerebri, sunt mali uiri, ut testatur Galenus & Aristoteles. In discursu præcipites, perpetuo agitantur, & in uindicta sæui. Qui cito irascuntur, & multum, hi habent caliditatem cordis, qui admodum raro, & miserantur, frigiditatem. Qui post iram statim redeunt ad se, habent cor calidum, cerebrum frigidum, quia etsi in corde spiritus agitentur, tamen non ad uentriculos cerebri deueniunt, frigiditate enim extinguitur calor, & motus spirituum, & temperatur. Si autem motus ille spiritus inuenit cerebrū calidum, magis agitantur, & feruescunt, & ad uindictam tales sunt proni, & sanguine nunquam satiantur. Puer noster multarum operationum, plurimum cogitat, & loquitur, habet uenas amplas. Quare arbitror naturalem eius temperaturam fuisse calidam & siccam. Quam ideo dixi necessario considerandam, ut sciatis & temperaturā præsentem, & quantitatem lapsus. Non est multum lapsus à temperatura: tales enim facile incidunt in febres, sed febris, quæ in habitu est, non facile cognoscitur à Medicis. Quid igitur agendum? Ista febricula in habitu non pendet à materia, sed tantum refrigeratione & humectatione indiget. Quantum ad eam febrem attinet, indicatione ab ea sumpta, egemus humectantibus & refrigerantibus. Sed quia non est simplex egritudo (quod diligentissime semper cōsiderandū est) sed cōmixta cum aliis, uidendū an id reliqui morbi fieri patiantur. Hic habet annexam scabiem, à qua iuuamentum percipit. Fuit enim leuatus aliquantum à motu semicritico, qui adhuc durat. Si iam refrigeretis, & humectetis, quod requirit febris hectica, frigidum constipabit, & calorem debiliorem reddet, à quo motus ille fit, qui nullo pacto impediendus est. Quare non est obtundendus calor innatus, abstinendum ergo à frigidis.

Sed estne utendum calidis, ut natura iuuetur ad expulsionem in hoc motu? Non, sed est permittendum naturæ, donec cessent symptomata, ut & Auicenna præcipit, cum natura mouet, tum nihil mouebis, sed permitte naturæ. Quando illa cessabit, & symptomata cessabunt, ac sola erit febris, tum poteritis cum alijs procedere. Interim amaris aperiemus obstructiones, & astringentibus, ut moram faciant, & addemus ijs quædam, quæ uiam faciunt, ut penetrent, ut syrupum de Absinthio, in quo uis aperiendi in primo, Oxymel quod refrigerat in primo, & addemus aquam Cuscutæ, quæ aperit, & non impedit motum naturæ. Omnes enim aquæ destillatæ etiam ex herbis calidis sunt frigidæ, id quod ostendi uobis antea.

De febri putrida continua, cum catarrho & leni quodam sputo sanguinis, ac suspicione hecticæ.

Consilium XXIX.

Obilissima hæc matrona cum esset prægnans, incidit in febrem ardentem. Multis consilijs liberata à febri, perdebilis, & decolorata permansit. Est enixa postea, & purgata menstruis, non tamen copiosis, sicut antea. Hoc anno mense Octobri incidit in febrim, quæ ipsam detinuit quindecim dies inordinate, nec adhibuit consilium Medicorum: sed breui per se est remota febris. His diebus aliò profecta, non bono utens aëre in agro Clodiano, & Vicentino, pisces ac alia comedit, & ita rursum in febrim incidit. Hinc à Medico sanata, incisa uena, & concocta materia, post septem dies iterum febris eam inuasit, & sensit caliditatem in capite, qui dolor capitis remotus per catapotia est, catarrhus autem remansit; eiecit sanguinem, tussis maxima infestauit eam, habuit duritiem in liene. Exhibita illi Cassia &c. Ipsa nunc quoque febricitat, & tumorem in sinistro latere habet, & reliqua superiora symptomata. Est biliosa, & calidæ ac siccæ temperaturæ, quod apparet ex signis, fuit semper emaciata, & coloris subcitrini non adeo albi, pili capitis nigri, estque calidi iecoris & cordis. Habet pulsus magnos. Nunc rubedo in facie, & uenæ tumentes significant calorem capitis. Oblectatur cibis crassioribus. Cum solita sit expurgari per nares, hoc nunc cessauit. Habuit tristitiam ex morte filij. Agit 24. annum. Sumus in temperata constitutione aëris. Quod ad res præternaturales, Habemus febrim, quæ inuadit cum rigore, igitur est putrida, quia rigor signum putredinis. Putridæ num sit adiuncta hectica maxime dubitatur, sed cum dicat se non sentire caliditatem, licet maxime febricitet, & sumpto cibo intendatur morbus, item Galenus de inæquali intemperie dicat, febrim diuturnam sequi Hecticam: igitur hic habemus febrim putridam & Hecticam, latus in regione iecoris non poterat tangi, uereor igitur adesse inflammationem. Habemus hic obstructionem lienis à materia melancholica, quod ex uictu & consuetudine euenit. In causa etiam febris fuit aliqua obstructio, hinc inflammatio. Simul etiam abundat bilis, quod ex flaua urina apparet, cui mixtum aliquid pituitæ, quæ generatur in capite, & propter imbecillitatem uentriculi. Sed nulla appetitus adest destructio, non uigilia, non grauia symptomata. Causa doloris capitis est intemperies calida, sentit enim notabilem caliditatem in capite, hinc catarrhus, qui semper adest capite affecto, in ore sentit corrosionem, circa gingiuas, & hoc fit propter intemperiem calidam. Qualitas catarrhi est insipida, & simul expuit sanguinem, qui cum tussi educitur. Igitur à pectore prouenit, uel à pulmone, uel à uenis existentibus in pectore. Sanguis est in pauca quantitate, & floridus. Quare prouenit à uenis pulmonis per resudationem: nec enim ruptas uenas arbitror. Vltimo adest imbecillitas uentriculi, eaque ex frigiditate, quia sentit sputum acidum. Ratione febris putridæ euacuanda materia, quæ prius concoqui debet, deinde membra alteranda,

postea

postea infrigidare & humectare totum corpus ratione hecticæ, item frigefacere caput, calefacere uentriculum oportet. Hebris hectica non longe est progressa, metuendum tamen propter tot obstructiones. Astringentibus utimur ad fluores, ad sputa, sed his in casu hoc non utendum, ratione obstructionis. Primo hic est humor biliosus cum admixtione melancholici & pituitosi, euacuanda itaq; prius concocta materia. Igitur syrupi qui infrigident, qui habent partes tenuiores ad aperiendam obstructionem, qui etiam humectent ut syrupus de Farfara, item syrupus uiolarum ratione pectoris, conducit. Dedimus etiam de oxymelle parum ratione fluxus. Non incidenda uena interna brachij ratione hecticæ. Concocta iam materia euacuanda est Cassia, & Rhabarbaro. Et ad euacuandam melancholiam, accipite si uultis Electuarium de psylio, sed parum. Euacuationes postea & syrupos reiterarem. Oportet febri putrida relicta, ut insistamus hecticæ. Inunctiones & balnea infrigidant, & humectant, igitur inungenda circa pectus, ex oleo uiolaceo, oleo Amygdalarum dulcium cum cera, idq; fiat tepide, confert enim ad tussim. Cibaria sint succus Ptisanæ, carnes pullorum & iuscula, hæc enim humectant & frigefaciunt. Vinum permistum aqua humectat, igitur parum uini addendum aquæ. Balnea fiunt omnibus uisceribus bene affectis, quare hic ijs non utendum. Quoad catarrhum qui uenit ex materia calida, caput euacuandum & alterandum, prius euacuato corpore, de quo supra, prouocetur materia ad nares rebus non uehementibus. Vtamur inunctionibus narium cum oleis frigidis, & humectantibus, & stimulantibus materiam ad nares. Deinde frigidis caput inungatur, utatur lambitiuis & saccharo Candi: Electuario de pulmone uulpis, & syrupis, de quibus supra. Trahunt enim materiam à pulmone, & hoc ratione sputi. Ventriculus fouendus calefacientibus, uidelicet oleo Mastichino. Calidum caput generat catarrhum frigidum, quia calor attrahit materiam ex inferioribus copiosam, quam non ualet concoquere, crudam ergo & frigidam emittit. Sumpto cibo sentit calorem in facie, & toto corpore, quod est signum hecticæ febris. Incidenda uena saphæna, ut diuertatur eiectio ista sanguinis, ut simul etiam purgentur menstrua, quæ non eodem modo, quo antea purgari solebant, procedunt, sed nunc suppressa sunt. Si adesset metus de eius salute, hecticam febrim aliquousq; progressam esse dicerem. Diarhodon solidum sumptum à cœna ingrossaret catarrhum. Fricarem quoq; crura & coxas, ut diuertantur flatus matricis ad inferiora, ne ita ascenderent. Item, curarem singulis diebus ut haberet sedes, uel naturales, uel per medicamenta. Vinum aliquo modo ei conuenit, propter tumores, ne ægra per aquam ducatur ad hydropem, propter febrim autem uino non utendum. Misceat itaq; uinum aqua, cui modicum Fœniculi & Cinamomi sit mixtum, & uinum sit lucidum non crassum. Hæc dixit Doctor quidam alius.

Hæc uero Montanus in eodem casu:

Habemus hic nobilißimam matronam, quæ uexatur plurimis dispositionibus præter naturam, quæ omnes quidem uerendæ sunt. Repetam breuiter causas, & ex earum dispositione curam inueniamus. Vexatur primum febri, quæ uidetur continua: præterea descendit catarrhus ad pectus, & ad quædam membra alia, ad scapulas, ad oculos, in quibus dolorem sentit, præcipue tamen ad pectus fluit. Hic catarrhus præterquam quod habet guttulas sanguinis interdum, apparet etiam cum putredine non uulgari, quod est notandum: præterea habet obstructionem in membris naturalibus, præsertim in lienis regione, ut & tactu percipiatur, sicut ipsa dicit, nos autem eam nondum attigimus. Habet & obstructiones circa cotyledonas & uenas uteri, & menstruorum non quidem omnimodam suppreßionem, aliquam tamen diminutionem patitur. Hæ dispositiones omnes magnæ sunt, ergo & causas habent magnas: non enim sunt affectus magni, nisi à causis magnis: & quia causæ deducunt nos ad rationem curandi, illæ primum sunt inquirendæ: & quia causæ partim sunt extrinsecæ, partim intrinsecæ, utræq; quærendæ: omnes enim concurrunt in hac nobilißima matrona

matrona. Intrinsecæ causæ dispositiuæ sunt, quæ corpus ad tales ægritudines aptum & dispositũ faciunt. Neq; enim quodlibet patitur à quolibet, ut in primo & 2. dicit de generat. Aristot. sed in habentibus symbolum facilis fit transitus. Videndum igitur an corpus præparatum sit ad has dispositiones, an uero non: hoc autem sciemus ex temperatura naturali, & constructione totius corporis. Totum igitur corpus primo raræ texturæ, & rari habitus est, caro mollis, & quæ facile cedit tactui, & semper macilenta fuit & gracilis: fuit ergo corpus rarioris habitus. Præterea audio fuisse summi ingenij, quod arguit subtilitatem sanguinis & spirituum, ut Gal. in lib. Quòd animi mores &c. ex Arist. confirmat. Ideo & Aristoteles, molles carne, aptos mente dixit. Quia igitur est talis habitus, qui facile resoluitur, & patitur à quibuscunq; causis extrinsecis, habuit causas intrinsecas dispositiuas ad hoc, ut facile incideret in uarias dispositiones præter naturam. Præterea temperaturam, licet reuera non possumus dicere talem uel talem, propter diuersitatem membrorum, quæ facit ut totum corpus non posit dici simpliciter calidum & siccum, hepar tamen calidum & siccum habet, sed ea caliditas non ita insignis est, ut sanguinem gigneret crassiorem, consistente præsertim sanitate: quia promptitudo ingenij & morum non patitur illam crassitudinem sanguinis, quæ fit à caliditate ignea, ut fit in leonibus & canibus (reperiuntur enim omnia temperamenta animalium etiam inter homines) ea non conuenit istis moribus mitioribus, qui sequuntur temperiem, ut Physicus & medicus probat. Credo igitur esse quidem calidum & siccum hepar & cor calidum, sed non uehementer, unde generat sanguinem calidiorem quidem, sed subtilem, non crassum: ideo facile alteratur, sicut omnes substantiæ tenuiores paratæ sunt ad mutationes. Audio enim magnanimam & constantem, sed eadem ratione ut de hepate diximus: non excedit ualde, quia facile placatur. Hæc duo membra totum quidem corpus calidius reddunt, sed propterea non potest dici calidæ & siccæ temperaturæ, quia membra inæqualia. Cerebrum semper paratum fuit ad defluxiones: semper solita est pati defluxum ad partes intrinsecas. An modo id fit ratione frigiditatis in capite non concoquentis alimentum proprium, an uero ratione caliditatis attrahentis plurimam materiam, ignoro; non enim noui eam hactenus, sed nunc primum uidi: sed quæcunq; causa sit, certum est eam abundasse excrementis in capite, & laborasse catarrho. Ventriculus naturaliter frigidus, multiplicat humores crudos, quia ferè omnes, qui sunt calidioris naturæ, & raræ texturæ, habent uentriculum frigidum: sunt enim graciles, & non habent omentum infarctum pinguedine solita, quæ secundum Aristotelem facit caliditatem positiue, secundum uero medicos priuatiue, quia non permittit diffiari caliditatem innatam uentriculi, & tutatur eam à frigore, & reliquis nocumentis extrinsecis. Hæc nobilissima Domina priuata est utraq; utilitate, imò habet uentriculum imbecilliorem, unde plurima pituita & cruditates generantur, & excrementa in mulieribus ad uterum deueniunt, qui receptaculum est omnium excrementorũ: qui cum sit membranosus, & per se frigidus, sanguis tenuior non potuit eum calefacere, ut concoqueret ea, sed aucta est frigiditas ab excrementis extinguentibus calorem naturalem. Habetis modo causas intrinsecas dispositiuas, totum uero corpus facile alterabile ab extrinsecis, quia rarus habitus, & sanguis subtilis, & inæqualitas membrorum, hepatis, uentriculi, & caput perpetuo destillans. Si modo uult, addam etiam ex parentibus, qui laborarunt catarrho, & phthisici mortui sunt. Videbitis hos morbos ortos esse à semine, & hæreditarios à natiuitate. Corpus igitur tale ita præparatum, incidit in causas extrinsecas sex, quæ alterant corpus, ut aër, cibus, potus, & reliquæ: omnes enim excesserunt. Aër diuersus & pessimus: fuit in festis Clodianis in aëre crassissimo & pessimo, ubi etiam circa cibum & potum commisit errores. Vescebatur piscibus plaustribus, qui pessimi in quocunq;, præcipue tamen in tali corpore, quod facile alteratur. Vsa est pastilibus & leguminibus, & cibo sine electione, crasso, qui his corporibus maxime nocet, imò facile deducit in sæuas dispositiones. Ac cum ita peccasset in cibo, potu & aëre, accesserunt etiam accidentia sæua, dolores

dolores scilicet, quos habuit ex morbo filiæ. Hæc omnia maxime prosternunt hominem, & exterminant ab ea essentia in qua est maxime. Si quando spiritus etiam sunt tenuiores, qui facile resoluuntur, hæc accidentia facilius & plus lædunt, & quo plus ea dissimulauit, & exterius dolorem monstrare noluit, eo magis interius afflicta est. Hinc sunt secutæ deterrimæ dispositiones, cumque tot morbis conflictata fuit, quibus forte corpus etiam non ita debile superari poterat. Item multiplicati humores in corpore, ex mala ratione uictus, aëre crassiore, impediente difflationem corporis, & corpus refertum est humoribus ob causas intrinsecas & extrinsecas. Crudi sunt, ob uentriculum male concoquentem cibos crassos. Adusti uero sunt ob accidentia animi, quæ cibaria, quæ generant humorem melancholicum, corrumpunt; & retentio menstruorum, non omnimoda suppressio, sed diminuta excretio, facit multiplicari humores diuersorum generum in corpore. Ex his igitur habemus causas intrinsecas efficientes, & dispositiuas etiam, unà cum extrinsecis occurrentibus. His præsuppositis contingit primum catarrhus molestissimus: neque id mirum: quia generatæ sunt multæ superfluitates, pituitosæ primo, deinde biliosæ, hepar calidum, sanguis subtilis, corpus uaporabile. Galenus libro 3. de locis affectis inquit: Qui sanguinem subtilem & hepar calidum habent, repletionibus capitis subiecti sunt. Et hic ex uentriculo quoque uapores crudi ascendunt: hinc catarrhus, qui non simplex est, sed fit ex materia plurimorum humorum, qui nec frigidi absolute sunt, nec calidi, quia mixti ex cruda & biliosa, & etiam adusta materia, & descendit à capite, quod etiam ex se subiectum est destillationi: & quia propter multitudinem descendit ad uarias partes, uarios etiam affectus mouet: sed maxima pars ad pectus & pulmones descendit, quæ excernitur per tussim. Est autem materia quæ eijcitur, quo ad substantiam crassa & uiscosa, partim non putrefacta & alba, partim uero flaua, non qualis esse solet ex adustionibus, sed qualis est cum materia existit putrida. Non autem habet saporem aliquem, quia pituita superat. Si uel biliosa superaret, uel æqualiter mixta esset, appareret amaritudo, uel salsedo (si credimus Auicennæ, qui ex mixtione bilis cum pituita, salsedinem oriri dicit, quod nunc non determino) Superat igitur pituita, quia nullus sapor: sed quia talis catarrhus putrescit in pulmonibus, & interdum admixtum habet aliquid sanguinis, dubitatur, & merito quidem, excernatur ne ille sanguis ex uena rupta uel erosa, an resudet per panniculos, uel ex capite defluat per nares, uel quoquo modo. Solet & aliud contingere: cum per tussim continuo uiolenter erumpit & reijcitur materia, orificia uenarum illarum capillarium facile aperiuntur, ex quibus prodit sanguis, non cum magno periculo, quia tenues sunt uenæ, facile aperiuntur & clauduntur, imò cessat statim post paucas guttulas. Ego hic crediderim ex capite, quia sanguis niger est & crassus, non admixtus sputo, sed separatus, ut sit suspicio quòd ueniat à capite. Heri tamen ramulos paruos & uiuacioris caloris sputo permixtos uidimus, & posset uenire ex illis uenis capillaribus abrasis ex uiolentia motus. Vel hoc erit uel illud, in alterum incidit suspicio. Venam ruptam, uel factam corrosionem non credo, nec resudari (quanquam hoc facilius fieri possit, propter panniculorum raritatem) nam illa fieri solent in maiori quantitate: non tamen contendo, cum nihil habeamus nisi coniecturas: potest esse ex tribus his unum, quod iam non determino, & hactenus nihil refert, sed in futuro referre potest, quia sanguis per os reiectus, est malus, undecunque ueniat. Hæc de catarrho, undè generetur, & ubi, & quod per essentiam in capite facile intelligitur, quia semper fuit subiectũ destillationibus, sed fouetur etiam ab alijs membris inferioribus. Nunc ad obstructiones quæ sunt in liene & matrice, & ut ego credo, in hepate. Hæ fiunt immediate ab humoribus multiplicatis in corpore, propter rationem uictus, crassis & biliosis, & ita miscella est, prædominante tamen pituita, quæ uenas obstruit, sed magis circa lienem, quia ille attrahit crassiores humores, & non est tam nobilis, ut sic possit resistere sua caliditate obstructionibus, sicut hepar. Sunt & obstructiones circa uterum & cotyledonas: sanguis enim menstruus excernitur quidem, sed in pauca quantitate; non est perfecta obstructio, ex parte effluunt

menstrua

menstrua, sed non ut solebant. Credo igitur obstructiones etiam circa uterum, & in mesaraicis ad iecur, sed maiores circa lienem, & per uenas in toto corpore, humores crassos & mixtos sanguini, ut non possit euentari calor, quia urinæ sunt crassiores, quæ sunt colamentum sanguinis, & attestantur dispositionibus quæ sunt in uenis: urinæ crassescunt, rubræ, plenæ omni genere humorum: ergo & uenæ repletæ, & excrementa eodem modo uaria sunt: citrina, ergo bilis redundat: & crassissima sunt, ergo pituita: & ita totum corpus repletum est materia diuersa. Non igitur mirum est adesse febrem illam uniuersalem, cum tot sint causæ, quarum singulæ solæ possent facere febrem: est principio febris putrida, propter prohibitam euentationem: & cum sint in corpore iuuenili, natura fortis expulit materiam ad exteriora. Ideo frigus insigne sentit cum intensione, ut indigeat plurimis operimentis: & heri præcipue sensit. Quæ eius rei causa sit, petetis ex Galeno de rigore, & 3. de causis symptomatum: nunc non est tempus illa repetere. Incipit igitur à frigore, & quidem extensiuo, quia mittitur foras à uirtute. Materia enim crassa est, non facile putrescens, & ideo calor non statim sequitur. Quòd autem perdurat, ita ut unus paroxysmus inueniat alium, fit quia materia multa non potest ita resolui statim. Nec propterea continua est, quia cum rigore: nam proprium continuarum est non rigere. Et putrescit extra uenas, quod ex eodem patet, quia incipit cum rigore. Habetis naturam & locum febris huius putridæ, an modo cum hac putrida sit etiam alia occulta in membris solidis fixa, ut hectica: Vt ingenue fatear, non possum certum aliquid asserere: bis enim uidi eam, inueni pulsum inæqualem, qualis est febris putridæ. Sed si per coniecturas est agendum, corpus gracile est, & aptissimum, ut inflammentur membra solida: habuit febres præcedentes, putridas tam longo tempore: deinde hic morbus hæreditarius ei uidetur à parentibus: calefit item magis post prandium, quod est signum quidem perpetuæ hecticæ: sed non soli conuenit, alioqui concluderet necessario. Nunc non possumus certificari, sed suspicionem facit, quia à cibo incalescit. Est & alia coniectura: non sentit calorem, quod signum est febrem iam esse in habitu: sed id etiam signum non est pathognomonicum solum, quia in alijs etiam morbis est commune, ut in febribus laticis, ut uocat Auicen. In quibus etiam non percipitur caliditas, & ideo hecticis maxime similes sunt, & laticæ uocantur: has ob causas non possum certo concludere, adesse hecticam, licet magna sit coniectura. Sed quicquid sit, agamus omnia sic, ut non lædatur hectica, si quæ est reliqua dispositionum, puto nullam prætæritam. Diximus de omnibus, præterquàm de uentriculo, qui imbecillis naturaliter: sed ea imbecillitas aucta magis, quia in longis ægritudinibus semper redditur imbecillior, præsertim ubi pituita dominatur, ut Auerrois testatur. Nihil tam efficax ad debilitandum uentriculum, quàm febres quæ à pituita pendent, & habet æquales paroxysmos, non sibi inuicem de tertio in tertium correspondentes, sed magis accedit ad quotidianas, quod signum est magnam copiam pituitæ putrescere, licet bilis etiam in maxima quantitare accedat.

DE PROGNOSTICO. Ex quo patitur has ægritudines propter dispositiones in membris principalibus, non tantum ob multitudinem materiæ, sed etiam dispositiones membrorum, difficilis erit curatio, maxime cum transire uideatur ad id, ad quod naturaliter est disposita iure hæreditario: habet sputa putrefacta, cum suspicione hecticæ: & constitutio anni, quæ morbos indicat, ut ex Hippocrate iam audiuistis, indicat morbum longum: omnibus igitur modis ægritudo longa est futura.

CVRATIO. Habemus membra naturalia affecta, quæ fuerunt causæ dispositiuæ ægritudinis, sed in has non incidit, nisi propter causas alterantes, igitur res tota redigitur eò, quòd humores in magna copia generati, in corpore sint causæ dispositionum. Primum igitur corpus mundandum ab omnibus excrementis, non enim potest aliter agi. Iam corpus redundat omni genere excrementorum, & à natura etiam euacuatur per omnes uias, quia undiq; multa euacuantur: sed quia omnes euacuationes particulares præcedere debet uniuersalis, ideo ab ea incipiendum erit nobis, quæ

sit uel per pharmacum, uel per missionem sanguinis. Missionem sanguinis, si remo- ueantur impedimenta, nihil magis necessarium. Si urinæ crassæ, phlebotometur, dicit Auicenna. Hic urinæ crassæ & rubræ, & humores plurimi permixti sunt, ideo crede- re oportet necessariam esse missionem sanguinis. Et reuera, etsi habemus suspicio- nem hecticæ, tamen hæc ægritudo certa est, cuius euacuatio non dimitti debet pro- pter dispositionem incertam. Et quid esset incõmodi, stante etiam hectica, si euacuare- mus sanguinem malum, & refrænaremus calorem facientem hecticam? Mitterem igitur sanguinem, sed non à saphena, quia non credo quòd propterea fluant menses per uterum. Omnes uenæ obstructæ sunt, & repletæ, ideo non flueret si aperiretur sa- phena, hancq; ob causam abstinerem: oportet enim prius uias aperire, antequam fiat diuersio. Ego attenderem ad causam causarum, & mitterem à basilica, ut proxime ab hepate euacuarem, & si sanguis crassus, qui multa euacuatione opus esse ostenderet, neq; una uice possem tantum extrahere quantum uellem, & uirtutis ratione etiam li- ceret, iterarem uices, quia utilissimũ est, & maxime laudatur à Galeno & Auicenna: ideo repeterem eam, & credo quanto citius, tanto melius. Dicebat quidam missam ue- nam ante duos menses, & obijciebat suspicionẽ hecticæ. Montanus uoluit replicari, quia etiam putrida habet rationem causæ, ea remouenda, & postea facilius hectica cu- rabitur, quia non est eo gradu de quo sit curandũ. Est in principio, non accessit adhuc ad ipsum gluten membrorũ: lenirem igitur aluũ, & mitterem sanguinẽ, postea per me- dicamenta euacuarem, & procederem sicut solet procedi in morbis pendentibus à materia crassa, uiscosa & frigida: & quia curatur in hyeme, non possumus cum fortio- ribus, quia humor crassus est, & sumus in hyeme, ideo paulatim concoquerẽ & euacua- rem, & iterarẽ: darem syrupos, postea florem cassiæ, & euacuaret bilem. Ab usu horũ non discederem, sed frequentissime iterarẽ. Licet enim dicantur non transire uenas mesaraicas, nisi denturin magna quantitate, id est, intensiue & extensiue, tamen per crebriorem iteratione etiam medicinæ benedictæ euacuant omnes humores conten- tos in toto corpore. His euacuationibus iteratis, euacuabimus materiã, roborabimus uentriculũ, aperiemus obstructiones, & consulemus uentriculo, cui confert usus hieræ, teste Gal. prouocabimus urinam etiam, quod euacuabit humores contentos in uenis. Ideo singulis septimanis exhiberem hieram cum cassia. Diebus intermedijs quibus non utetur cassia, sumet syrupum ita confectum:

℞. Syrupi de farfara
De betonica ana ℥ 1.
Decocti capil. Ven. Et cetrach ℥ 4.

Misce, confert ad obstructiones lienis, pectoris & hepatis: & ita hos syrupos acciperem, quòd respiciant omnia membra affecta, & acciperem capillos Veneris & cetrach in magna quantitate ad decoctum. Circa caput proposita sunt electuaria quæ laudantur à modernis: sed dicam id quod sentio. Ego maxime abhorreo ab eis, ubi imbecillitas uentriculi suspecta. Vidi homines sæpe, dum in illis uolumus catarrhum curare, ex frequenti & nimio usu electuariorum incidere in hydropem: dum enim il- la frequenter sumunt, die nocteq; impeditur coctio, ut nunquam recte fiat: augetur catarrhus, quia propter inconcoctiones multiplicatur materia, nec ipsorum electuari orum uis ad pulmonem, sed ad stomachum peruenit. Vellem igitur horum loco sem- per teneat aliquid sub lingua in ore, cuius uis dum attrahitur aër, etiam paulatim at- trahitur, & descendit sensim per asperam arteriam: & licet parum descendat una uice, tamen si fiat continue per uiginti quatuor horas, facit magnum effectum. Ad hoc bonæ essent pilulæ Bechiæ, Zucharum rosatum & uiolaceum, & si quid hoc mo- do per œsophagum descenderet, tamen quia tardius id fieret, per poros tamen ali- qua eius portio transiret ad arteriam. Quod ad curas particulares attinet, quæ post uniuersalem euacuationem ad roborandum caput & uentriculũ, itemq; ad leniendũ pectus faciendæ sunt, si uellem proponere nunc, uideretur ineptum. Quæ sunt propo- sita circa pectus leniendũ, laudo, quia fit maior præparatio musculorũ, qui mouentur

continue. Ideo oleum amygdalarum dulcium, chamæmeli, uiolarum laudo, sed ita componantur, ne superent frigida, sed sint moderata omnia. Inungatur uentriculus oleo masthichino, lien oleo de capparibus, & similibus. De uino, dicerem necessarium esse ut demus in ægritudine longa, & uentriculo imbecillo: sit autem album, paucifærum, non flatuosum, etiam cum aqua factum. Montanum etiam laudo uinū cum aqua mistum: quia uina quæ in planis crescunt, sunt crassa, flatuosa, & maligniora. Notandum, oua in febribus continuis nunquam danda: imò, in tertiana: ea tamen die exhibet Gale. quæ sine paroxysmo est: ratio est, quia facile alterantur, & ideo facile putrescunt, adeo etiam, ut in sano corpore, si uentriculus sit paulo calidior, statim uertantur in bilem.

De febre putrida cum catarrho coniuncta, in sene.

Consilium XXX.

AVdiui Clariss. Doctor, te ita exacte determinare hunc casum, ut profecto ingenue fatear, non necessarium esse me accedere ad hanc ægritudinem, sed posteaquam accessi, ut loco meo satisfaciam, ne frustra uocatus esse uidear, aliqua sum dicturus in tuorum uerborum confirmationem. Prius igitur statui naturam morbi, & subiecti considerare. Subiectum in ultimo est senio constitutum, & senectus ipsa pessimus est morbus, & longe deterior, quàm ullus alius etiam infestus morbus. Aetas hæc decrepita est, & quamuis corpus satis calidum, & robustum ad alios senes collatum, absolute tamen ualde imbecillum est, & ad dispositionem præter naturam inclinatum. Est enim passus leuem paralysin, leuem apoplexiam, & quamuis tamen leuem admodum, aut nullam penitus existimarim, tamen isti morbi, quantum prosternant uires capitis, & cordis, uidemus quotidie, etiamsi iuuenis fuerit, nunquam redit ad eundem statum, sin uero senex, nunquam euadet: Admonemur igitur, quòd hæc ægritudo tanto sit periculosior, quanto ultimæ senectuti est uicinior. In præsentiarum duo patitur, destillationem à capite ad diuersas partes, per fauces, & bronchos, ad pectus, quæ catarrhus dicitur, sic quoque ad alias partes, ad crus, infra genu ad talum usque, ubi patitur nunc œdema, & perseuerat in iis nunc quatuor menses. Adest & alia dispositio, uidelicet ipsa febris, & non est mensis, à quo cœpit affligere, & interea nihil uidetur remisisse, una tamen die magis affligitur, quàm altera. Quantum ad febrim, consideremus excrementa, quæ naturam febris indicant. Vrinæ enim potissimum ostendunt putridam febrim, quando actu putrescit humor, cum sint crassiusculæ, & rubeæ, talesque perseuerent. Non est dubium, quin semper duos attestentur humores, sanguinem, & choleram rubeam, quæ tales sunt urinæ. Cum autem non uideamus abundare sanguinem, non est uerisimile, quòd sanguis sit causa huius febris, neque etiam accidisse uidetur propter multam pituitam, qua abundat multis diebus. Restat igitur, quòd sit ratio humoris biliosi, nam egestiones quoque biliosæ sunt. Sed cum non sit cum rigore, & motus febris lentus, neque dolor capitis, neque sitis: erit ei admixta pituita, & erit cholera, quæ dicitur maioris famæ. Et in corpore senum maxime generatur pituita in magna copia, sunt enim illi frigidi, & sicci naturaliter, & talibus naturale (ut & Galenus testatur) est generare humores crudos. Sunt enim contraria coctioni omnia. Est itaque febris, & cholera uitellina mixta cum plurima pituita crassa, quæ abundat in hoc corpore, ubi putrescit huiusmodi materia. Bilis generatur in hepate, sed quomodo? Ex regimine, & rebus dulcibus, quibus usus est sæpius, multæ obstructiones factæ sunt in uenis Mesaraicis. Quando sanguis non potuit libere exire, & transire ulterius, necessarium fuit ut generaretur bilis, quæ excernitur postea per porum fellis, à uirtute expulsiua, ad intestina, & urinas, ut apparet ex excrementis. Neque etiam potest euentari pituitosus humor, qui per totum corpus sparsus est, propter obstructiones, ideo febris hæc

est ex his duobus humoribus, propter multitudinem materiæ, subito excurrentis ad loca sensibiliora, cum propter obstructiones in hepate non possit libere euentari. Circa catarrhum aliter est hic dicendum. Senes cum habent sibi ingenitum catarrhum, qui illis præter naturam est, perpetuo ea laborant ægritudine, iuxta Aphorismum: Bronchi & catarrhi in senibus difficulter resoluuntur. Non enim potest concoquere cerebrum uapores crassiores, à crassis humoribus ascendentes, qui abundant in corpore senum, ob imperfectionem concoctionum. Sed ad hoc, ut eleuentur uapores, requiritur caliditas quædam. Cum uero fuerit in ætatibus præcedentibus calidæ temperaturæ, & maxime in iuuentute, ut apparet facile ex habitu ipsius, soliti sunt huiusmodi uapores ascendere, nec desinit illa euaporatio ob frigiditatem hanc. Quare talem catarrhum non possumus tollere, sed concoquere aliquo modo licet, ne cito interficiat.

PRAESAGIVM. Cum hæc duo ita se habeant in hoc corpore, consideratione acurata hic opus est. Catarrhus quidem nunquam auferetur, febris cum aliqua difficultate tolletur. Cum enim Medicus sit tanquam minister naturæ, non ita facile curabimus, quia natura impotens est, ita igitur sumus in re ualde ambigua.

CVRA. Primo uidendum, cui debeamus occurrere, febri ne an uero catarrho. Dico principaliter febrem curandam, non tamen neglecto catarrho. Est enim directe contra naturam senis, neq; omnino pendet à catarrho, nisi quatenus facit obstructiones, quibus apertis non propterea curabimus febrim. Febris igitur curetur, quæ pendet ab humoribus putridis. Habet obstructiones, aperiantur igitur, attenuanda materia, & educantur humores illi crassi. Indicatio uero semper à uirtute sumenda est, à qua tanquam à potentissimo rege operandi uenia petitur, ea enim ostendit, quid præcipue agere debeamus. Si talia, qualia oportet purgari, purgentur, conducit secundum Aphorismum. Etiamsi Manna non euacuat, qualia purgari oportet, tamen omnino à benedictis incipere debemus, & materiam educere, quæ est magis obediens euacuationi. Estq; hæc minoratio necessaria. Curabimus namq; febrim, & non negligemus catarrhum. Euacuabimus enim feces, educendo humores tenues, ac aperit etiam, ac abstergit, ita ut crises faciat (quod mihi accidit) ita ut intra sex dies æger euaserit. Et ante cœnam exhibeatur, estq; hoc minoratiuum Romæ omnino in usu. Detur uidelicet Electuarij lenitiui, uel Mannæ ℥ 1. s. Si altera die recte se habuerit, non uelim dare neq; syrupum, neq; brodium, nolo enim ut abluat medicinam. Tertia die demus syrupum incidentem, ut oxymel simplex, à quo nunquam uellem discedere, quod est incisiuum, non dulce, ut hoc faciunt tempore: deinde mel rosatum exhiberem. Sunt enim membra senum ualde sicca, eritq; ei optimum. Postea fiat decoctio Cichorij in aqua capillorum Veneris, quia est magna penuria aquæ Endiuiæ uel Farfaræ seu Tussilagenis dictæ, quæ ad tussim est opt. Sed quia est senex & frigidus, adhibetur aqua capillorum Veneris, uel cum prædictis aquis sem. Anisorū, ut in tribus ℔. aquarum sint 3. 4. Anisi, & decoquantur ad casum tertiæ partis. Medicina uero sit Rhabarbarum, & reliquæ medicinæ benedictæ, syrupus rosatus. Linimenta pro pectore prosunt, è quibus unum est optimum, anserinus nempe adeps, qui penetrat maxime (non anatis adeps: in quo decepit nos textus antiquus, qui posuit anatem pro ansere) cum modico Croci, & Amygdalarum amararum, concoquit humores crassos ut facilius educantur. Masticatoria non darem, sed caputpurgia per nares, qua ratione prouocaretur catarrhus. Si tamen uelletis exhibere masticatoria, sint ea radix capparis, uel Mastix, qui corroborat uentriculum. Liquiritia quoq; efficacissima: sed scopus meus, ut nunquam ascendamus ad medicamenta altiora. In ratione uictus non est uinum dandum, licet enim sit album, & minime acidum, paucissimi coloris, & subtile, tamen iuscula ex hordeo cocta, & lacte Amygdalarum, & oua sorbilia sunt meliora. Non enim respiciam hanc febrim. Sit deniq; hoc ipsum regimen senum. Vterer crebris frictionibus. Pro ulcere uero cerussa, uel puluis ex carie lignorum uitium. Pro tumore in cruribus accipiatur aqua salsa, in qua decoquantur germina ebulorū, & fiant fomentationes, non tamen insideat.

De

De hectica febre cum putrida & catarrho coniuncta.

Consilium XXXI.

Larissimi Doctores quoniam totum fundamentum præsagij & curan- di pendet á natura morbi recte cogniti, nos, quia uocati sumus, ea de causa, ut præsagium demus, & ut curemus, ideo ego ut possim colligere naturam harum dispositionum præternaturalium, exponam omnia, quæ uidi, & audiui. Quatuor sunt consideranda, adest catarrhus, qui defluens á capite, facit difficultatem anhelitus insignem, quasi dyspnœam, item est is catarrhus salsus, & ita, ut quasi sal habeat in pectore, & in ore, quantum ad substantiam, est di- uersus, crassus, subtilis, aqueus, putridus &c. Habet febrem, qua iam ante sex menses incœpit laborare, nec habet debitos paroxysmos suos, sed ut incœpit, ita continuo stat. Et quia ita continua est, affert omnia mala, magnam uidelicet exiccationem cor- poris. Ideoq; ista puella carnosa, nunc accedit ad constitutionem hecticæ, & membra solida dilabuntur: obseruanda igitur sunt febris accidentia, insignis macies, pulsus par uus, frequens, & non uehemens, est durus, & debilis, hæc habet pulsus. Vrina rubra, crassa, & non tenuis, cum his signis est febris. Ter uidi, & tetigi uentrem, & hypo- chondria, habet in lateribus obstructiones, & uentriculi abdomen deberet esse appli- catum bene, sed est tensio in uentre, nec habet cauitatem, etiamsi sit emaciata, sed tu- met. Quarto habet defluxum alui, estq; nouum accidens. Tales autem sunt feces, ege runtur in hora, & quantitate præter naturam, & innatant in liquore, quasi naturalia dura, habentq; colorem non mellis, sed tendunt ad ferrugineum colorem, quod ma- nifestæ adustionis signum est, horæ (ut dixi) mutatæ, & quantitas, etiam sunt sub for- ma fecis, & non sunt multi humores, non bilis, nec alius humor, sed signa sunt adusti- onis, quia apparent ferrugineæ. Hæc quatuor cum suis symptomatibus, quæ indicant congeriem suorum morborum, uidelicet febrem, catarrhum, obstructiones, & fluxū, uidenda, & qualis curatio esse posit. Catarrhus potest dici symptoma, sicut & fluxus, & licet symptomata ad se trahant curam, tamen habent duas ægritudines, febrim in complexione, & obstructiones in compositione, quas sequuntur. Videamus primo ægritudines, quibus cognitis, & symptomata cognoscimus, & ijs curatis curabuntur quoq; symptomata. Sed quia habet obstructiones & febrim, quæritur utrum prius obstructiones, an uero febris aggredienda? Audio eam esse monacham, ieiunauit multum, cum secundum Hippoc. 2. de recta uictus ratione, ieiunium sit pessimum, solita hora non comedit, unde fuerunt cruditates multiplicatæ, & fiunt maiores, si ci- bus crassus exhibeatur. Ieiunantes uero in duobus peccant, capiunt cibum ieiuno uen tre, & capiunt malum cibum. Cum hæc ieiunaret, potuit sibi accersere obstructiones & febrim, & potuit febris curari, sed obstructio mansit, & postea incidit in febrim mense Martio, nam manserant radices illius febris, id est, obstructiones: obstructio autem erat offensio naturalium membrorum, & dolor lateris fortassis erat inflatio he- patis ex obstructionibus. Nam ubi obstructio in hepate fit, grauedo, dolor pectoris, & tusses fiunt. Quare morbi sui sunt ab obstructionibus naturalium membrorum. Fe- bris permanens fecit colliquationem humidi naturalis, & consumpsit carnem, & est secunda species hecticæ, ubi enim absumitur humidum naturale, fit prima species, si caro, secunda species, si solidæ partes, & humidum in eis radicale, fit tertia. Sed quo- niam non uideo in ea humidum naturale, & carnem, igitur febris est in carne, quam absumpsit. Et hoc á subiecto dico, & colligo á pulsu, nam pulsus etiam est hecticus, ut eum describit Galenus. Nondum est in gluten hæc febris, nam adhuc floret cutis, & adhuc est in membris solidis humiditas, sunt urinæ crassæ cum sedimine: In hecticis sunt tenues & claræ. Hic uero etiam crassæ, quia in uenis est putredo, ex qua fiunt uri- næ crassiores, nam urina (ut constat) serum sanguinis est. Est & hic inæqualitas in

pulsu, isq; pulsus est putridarum, non autem hecticarum. Igitur est febris putrida, & humores putrescunt in uenis. Est ergo hæc febris hectica, cum putrida coniuncta, & ideo putrescunt humores in uenis. Et signum est ex urina, quòd crassus humor putrescit, estq; pituitosus: sed quia cogitabunda, colligitur humores melancholicos quoq; collectos, item in urina signa pituitæ. Hi uero humores faciunt febres typhodes, uel laticas, quæ sunt affines hecticæ. Habet catarrhum & fluxum alui, scimus autem quoties calor in hepate est, consequitur ut in toto etiam ambitu uenarum sit, inde multi uapores caput petunt. Et 3. de locis affect. dicitur, quòd qui hepar calidum habent, sunt subiecti repletioni capitis. Hæc puella, cum habeat hepar calidum, multæ materiæ uel uapores condensati, uersi sunt in catarrhum calidum. Atq; ita est catarrhus falsus (ut ipsa dicit) quasi haberet scutellam salis in pectore. Apparet pituita in ea ex colore & uisciditate. Nam Auicenna dicit, ubi febris transit quatuordecim dies, uentriculus fit debilis, & concoctiones malæ. Hæc passa febrim est multis mensibus, ita ut pinguedo absumpta sit ex abdomine, & musculis, unde cruditates & obstructiones. Est uero catarrhus, cum descendit tenuis, sed in pulmone calefactus, fit uiscidus, & putrescit, quia est in loco calido, ac decipit Medicos, qui arbitrantur esse pus. Habemus rationes omnes catarrhi, quare sit salsus, & habeat partes subtiles, crassas, & putrefactas. Difficultas anhelitus inde est, quia colligitur in bronchijs pulmonis, & impedit spiritus, fluxio uero alui succedit propter tria, longitudinem morbi, quia sunt debilitata membra naturalia, & non fit concoctio bona, secundo catarrhus descendit in uentriculum, ut percipit, & est salsus, qui excitat materias fæcum, antequam tempus sit, ut exeant: item est obstructio, & chylus non distribuitur, quare fæces non sunt bene coctæ, sed exeunt cum liquore, quia non bene distribuitur materia per uenas, sed irritatur á catarrho. Et hic fluxus non fit ratione colliquationis, ut dicit Gal. 10. Therapeut. quod in colliquatiuis accidit: nam colliquatio in hecticis ita fit, quia sensim fit colliquatio, sed in febribus pestilentialibus fit fluxus colliquatiuus propter nimiam putredinem, & quia fit torrefactio.

PROGNOSTICVM. Dico quòd hæc ægritudo sit periculosa, quia febris consumpsit humidum nutrimentale, & carnes. Ac febris perseuerat, ergo & partes solidas absumet, & erit tabida perfecte. Vix tolles hanc febrim, nam opus esset tollere obstructiones, idq; calidis faciendum esset, antequam autem id facies, tabescet. Præterea catarrhus auget febrim, putrescit, & putrefacit pulmonem, nam puella est tenera, & non facile spirat. Vnde ægritudo est difficilis, & uereor, ne sit incurabilis. Medici autem ne desperent, & prædicent hæc suis amicis, ut inueniant curam, & ne illis imputetur postea, si quid aduersi acciderit.

CVRA. Hippocrates dicit, exquisitis morbis remedia exquisita debent proportionari. Galen. autem 5. Meth. inquit: Qui in catarrho incipit á leuioribus, facit longum. Ego uolo experiri fortius, deuenirem ad obstructiones, & non negligerem febrem. Obstructiones enim sunt origo malorum. Accipiat igitur Trochiscos aperientes, qui licet calidi & sicci sunt, corrigantur, ut de Absinthio, ut de Rhabarbaro ℈. 1. uel 3. i. Confortant, & obstructiones ac fluxum tollent. Sed quia exiccant, accipiat iusculum in quo Tussilago & Endiuia decoquantur, & accipiat amplam scutellam. Vnum dicam, ponerem in illo iure ℥ 2. oxymellis cum saccharo facti. Nam incidit, & aperit obstructiones.

℞. ℥ i. s. Oxymellis facti cum saccharo bono, & aceto. Et uentriculum confortarem, Galenus 7. Therap. docet exiccatum uentriculum humectare, non igitur uterer exiccantibus, sed addentibus tonum uentriculo. Accipe uinum dulce, permixtum aquæ ℔. i. uel 2. Olei Amygdalarum dulcium ℥ 4. Butyri recentis, uel medullæ cruris uituli: Misce & impone dactylos. Bulliant ad consumptionem uini, exime dactylorum cortices, & eorum carnem tantum relinque & contunde, & pone aliquid pulueris Mastiches, & Caryophyllorum parum, & inungatur locus totius uentris. Pectus inunge ex adipe anseris, oleo Amygdalarum dulcium, & parum Croci, puluis in capite

pite sit ex rosis, Myrtis, & astringentibus (in primo, & secundo de composit. medicament.) etiam Sandali refrigerabunt & exiccabunt. Porro ut sit diuersio, fiat frictio membrorum omnium oleo Amygdalarum dulcium. Electuaria accipiat ante prandium & post. Saccharum rosatum optimum in catarrho, & febre, singulis horis accipere potest: uictus sit bonus. Vinum sit pauciferum, nec acidum, quia augeret tussim. Electuaria seorsim lambenda, ne relaxent nimis uentriculum.

De febri continua cum uarijs symptomatibus & periculo pestilentiæ.

Consilium XXXII.

PRimum uidendum, an febris consequatur dolorem, qui est in pectore, & sit accidens, an uero morbus per se. Videtur habere difficultatem anhelitus, dolorem in latere perseuerantem, febrim continuam, etsi de tertio in tertium inualescat. Hæc possent ostendere, quòd sit pleuritis, quã consequatur febris. Ego tamen sentio nullo pacto esse pleuritidem, sed dolorem esse accidens, & dependere ab alia causa. Ratio, quia pleuritis est in membrana succingente costas, & ea in sene est crassa, uidelicet iam sexagenario. Humor etiam est crassus, pleuritis autem ab humore bilioso, & tenui. Si ergo esset pleuritis, nullo modo quiesceret. Deinde qui laborant pleuritidi, non possunt anhelare, etiamsi cogantur, atq; etiam semper tussire uolunt, ob dolorem tamen non possunt. In hoc Reuerendo patre nihil horum, ergo non est pleuritis. Bene uerum est, possunt uariæ collectiones humorum fieri intra corpus, sicut etiam extra, qui tantum inane pondus uidentur, ut œdemata ex pituita & flatibus. Ita & intrinsecus pituita colligitur in musculis inferioribus, & exterioribus. Et cum locus sit sensibilis, & materia flatulenta, facit dolorem grauatiuum, qui proprie est in musculis. Hic igitur locus & materia conueniunt, potest ergo esse apostema in musculis, sed non in membrana. Vel materia est extendens locum, & facit dolorem, quia in loco angustiori. Et ideo à calidis & temperatis iuuatur, ut Chamæmelo. Nam sanatio ostendit, quis sit morbus, ut Hippocrates dicit. Si calida materia morbi fuisset, post applicationem calidorum, magis affluxissent humores, sed quia flatuosa, discussa est. Est igitur collectio humoris flatuosi in musculis interioribus circa hypochondria. Febris igitur non pendet à dolore: quare separanda ea, & per se consideranda. Sed primo uideamus de Catarrho. Catarrhus proprium habet locum in quo generatur, uidelicet caput, ab hoc semper defluit, per uias communes, Oesophagum, & asperam arteriam, uel per uenas, uel per arterias, uel neruos, seu nucham. Hic habet tres uias, per asperam arteriam descendit quia tussit, per Oesophagum, quia reijcit, & habet flatus ad hypochondria: per uenas, quia in urina magna est copia pituitæ, quæ non potest in tanta quantitate continuo generari in uentriculo. Causæ sunt manifestæ. Et ipse est in ultimo climactere, agit enim 63. annum. Ideo magis timeo de anno quàm morbo. Et merito Augustus sacrificauit, quòd euaserat hunc annum. Febris est continua, sed de tertio ad tertium exacerbatur, hæc à modernis febris continua proportionata à bile dicitur. Vtrum materia in uenis putrescat, uel aliquid erumpat extra uenas, & inde tertio die fiat exacerbatio, nescio. Heri ante paroxysmum uehementius laborabat, quâm post accessionem, unde ego continuã credo. Materia cholerica est cum multa pituita. Adest enim bilis, ut ex sputo citrino apparet. Vrina est crassa, & est maxima putredo intra uenas, nisi à renibus sit hæc crassities. Forte aliqua portio materiæ est extra uenas, quæ exacerbatur de tertio in tertium. Habemus sudorem, est ne criticum signum? Non potest inquam, apparere criticũ signum bonum, nisi precedant antea signa coctionis. Sudor

ergo hic non est bonus, quia urinæ magis perturbatæ sunt, quàm unquam alias. Ergo non est motus naturæ, quæ est regulata, in omnibus suis actionibus procedit ordinate, & prius præparat humores, postea educit. Est igitur hic motus symptomaticus, & malus: quia malum signum peius est, cum sit in die critico. Sed si fieret propter fomentationes, tunc esset minus malum, quàm si symptomatice. Status autem, uel augmentum morbi sumitur penes coctionem, & non per accidentia, quæ quandoq; in ipso statu sunt maxima, quia tunc natura maxime pugnat & oppugnatur.

DE PROGNOSTICO. Est senex, & in secundo senio, & Hipp. ait: Febres non intermittentes quandocunq; die tertio acerbiores fiunt, periculosæ. Deinde est tanta perturbatio urinæ, ut sit suspicio de maxima putredine. Ideo recte datum pharmacum Hiera cum Cassia & Manna. Manna educit subtiles humores tantum. Addita autem Hiera, ne illa Cassia flatus excitaret. Nec debemus ulterius progredi, quia nulla est coctio in uenis. Ideo cras exhiberem syrupum, uel oxymel, in quo pluribus numeris (ut testatur Galenus) refrigerat magis acetum, quàm mel calefaciat. Darem igitur sic:

℞. Oxymellis simp.
Syrupi de Betonica ana ℥ 1.
Decocti Liquiritiæ
Capill. Veneris
Cetrach ℥ 3.

Sed Cetrach si uult, omitti potest. Lambitiuum cauerem, quia eius usus plus nocet, quàm prodest, impedit coctiones, & facit cruditates. Galenus dicit, ubi est metus apostematis, dolor capitis, & cruditas magna, abstinendum à uino. Tertio de uictus ratione, ergo abstinendum puto. Sed quia senex, & periculum ne cadat uirtus, darem panatellam cum ouis. Sed semper respicerem ad febrem pestilentialem, de qua hic est periculum. Eius signum certissimum fluxus colliquatiuus, ut Galenus ait. Quanquam quia cum urinæ steterunt fiunt clariores, est indicium, quòd sit perturbatio naturæ tentantis coctionem in materia, idq; esset bonum signum.

Mors aderat, Cymbamq; Charon, remosq; parabat,
Asseruit medicina senem, iam ætate trementem:
Restituitq; nouas effœto in corpore uires.

De febre Hectica ex pestilenti facta, & cum putrida coniuncta.

Consilium XXXIII.

Iuenis sedecim annorum, liberatus à febre pestilente, septem diebus post nunquam uisus est liber à febre, quod ferè semper fieri solet, cum cordis humores putredine affecti fuerint, & remota putredine calor ille non naturalis maneat impressus in corde, & eius substantia, aut in ipsius contentis. Veritus ergo D. Montanus hecticam, iussit nutriri cibis humidioribus, & aliquid uini assumere, sed tenuis substantiæ, limpidum, & minime potens, aquæ etiam nonnihil admiscere. Contigit autem, cum secederet ad exonerandam aluum, sensit nonnihil frigoris, quod ubi in lectum rediit, cessauit. Subsecutus est calor mordax & acutus per totum corpus, quem tamen æger dicebat se non sentire, cum manifeste ad tactum appareret, cum pulsus inæqualitate & frequentia. Vrina quam reddiderat, substantiæ omnino tenuis, colore subpallido, liquore tenui, reliquæ uero, quæ iam subsederant, erant paulo crassiores. Sedimentum uero erat crassissimum, quale erat quoq;, cum febrem pestilentem pateretur. Egestiones alui inconcoctæ, fœtore plurimo, cineritiæ, minime compactæ; Tempore pestis habuerat conti-

nuum fluxum colliquatiuum, nonnihil conquerebatur de dolore capitis. Totum corpus ex præcedenti febre imbecille, tensa quoq; erant hypochondria. Ex his conijciebat, simul cum Hectica febrim aliquam putridam. Quare statim obstructioni occurrens, iussit summo mane serum lactis uaccini, in quo tota nocte impositus fuisset manipulus Absinthij, & expressum haurire tepidum. De quantitate uictus rogatus D. Montanus non præscripsit aliam: sed tantum offerri iussit, ne sentiret uentriculum aggrauatum. Secundo die sine febri, sine siti, & uigilijs repertus est. Excreuit biliosa multa crassaq;, & nonnihil compacta. Vrina flaua, ubi paulo longius quieta maneret, statim crassior facta est. Vrinam quoq; habuit plurimam, per eam enim uiam natura se exonerauerat, cum satis laudibili hypostasi. Conquerebatur de scabie, quam ante inuasionem febris pestilentis perpessus erat. Sed quia eiusmodi euacuationes materiæ crassæ Montanus saluberrimas esse iudicaret, nihil mutare uoluit, iussit tamen, ut sero lactis uteretur, in quo per totam noctem infusæ sint partes Absinthij, & Fumi terræ æquales, & colaturam mane biberet tepidam.

De febre pestilenti in Hecticam mutata.

Consilium XXXIIII.

VOcatus Montanus ad ægrum, inuenit eum prima uisitatione, tota superficie corporis extrinseca calentem admodum, cum pulsu tamen quieto, & satis regulari. Vrinæ turbidæ, ad subiugales tendere uidebantur, sed excrementa alui præcesserant: ita ut nihil tum exhiberet. Tenuem tantum uictum ordinabat, & permisit, ut uinum biberet tenue, & album, propter cruditatem humorum, ut fieret aliqua coctio, cum præsertim nullus adest capitis dolor. Altero die cum urina adhuc esset turbida, Casiæ dedit ʒ. 12. ante prandium, quæ cum satis operata esset, & tamen urinæ ad subiugales adhuc tendere uiderentur, sequenti die sanguinem missurus erat, quòd statim à prima uisitatione febrem pestilentialem metueret, sed pulsum tamen satis fortem & æqualem, ipsumq; sine febri reperit. Quapropter tunc intermisit sanguinis missionem, quam tamen sequenti die fieri uoluit, quòd tum febris iterum adesset, nec urinæ à prioribus differrent, & quodammodo deliraret. Sanguinis autem missionem tandiu se distulisse aiebat, propter humorum cruditatem, sicut similem ob causam Hippocrates in pleuritide, octauo demum die sanguinem misit, in exemplo Anaxionis. Primo igitur clysterem communem imponi iussit, & postea sanguinem mitti ad ℥ 4. uti si necessarium esset, post prandium repeteretur. Sanguis missus est ad ℥ 6. Quam ob causam post prandium iteratum non est, sed ordinatus à Montano talis syrupus, qui refrigerando & exiccando prohiberet putredinem, quam metuebat, & peculiari ui occurreret putredini spirituum.

℞. Syrup. de succo Acetosæ
De acetositate Citri ana ℥ 1.
Aquæ acetosæ ℥ 3.
Aquæ rosatæ ℥ 2.

Misce pro uno, & sic pro alijs. Hunc ea statim uespera exhiberi uoluit, quôd urinas easdem quasi subiugales uideret, & sanguinem quoq; corruptum, & deinde singulis diebus bis sumere iussit mane, & ante cœnam per 2. uel 3. horas. Voluit etiam fieri hoc linimentum.

℞. Vnguenti rosati Mesues recentis ℥ 1.
Specierum cordialium temperatarum ʒ 2.
Rosarum rubearum ʒ s.
Camphoræ G. 2.
Musci G. s.

Misce,

Misce, fiat linimentum pro corde confortando & muniendo. Os etiam crebro lauet ex aqua Acetosæ. Postea Montanus Venetias uocatus, discessit, estque accersitus Frisimelica, qui cum urinas uideret turbidas, & fæces aliquanto liquidiores, cum pulsu non admodum forti, plane ei metuebat, & iam pestilentem febrem, ac de ægro actum esse credebat, ac nimis tardam fuisse sanguinis missionem dicebat, non animaduertens naturæ illum motum: & ordinauit tunc saccharum rosatum cum puluere Scordij, peractaque septimana laxata est aluus, & natura materiam critice expulit per secessum. Quod nona die Montanus aduemens cum uidisset, nihil mouendum duxit, donec natura, quod operabatur, compleuisset. Rationes tamen eorum, quæ ordinauerat, alteri Doctori indicauit, & in syrupis, ut persisteret, hortatus est. Vt si natura officio suo satisfaceret, nihil impediretur, sin minus ab ipsis postea facilius adiuuari posset, ne ex materia relicta recidiua fieret. Erant enim in ea expulsione fæces satis regulatæ, colorem & consistentiam mellis præ se ferentes. Vrinæ etiam crebriores substantiam habebant crassiorem, & album colorem, non ita, ut antea rubrum, nec liquorem adeo turbidum. Non tamen satisfaciebat ea crisis Montano, quod æger minime leuari uideretur. Post aliquot dies remisit febris, relicta tamen aliqua caliditate in membris, quę aliquando magis, aliquando minus infestabat. Alius Doctor hecticā esse dicebat, & balnea ordinabat. Sed ea reprehendit Montanus, quòd non haberent locum idoneum, & occlusum, ita ut à balneo ab aere frigido non occuparetur, quòd plus ei nocere dicebat, quàm balnea iuuare. Nec hecticam adesse, licet id bene uerum esset, quòd in tali dispositione facile in eam incidere posset. Voluit itaque, ut loco balnei, quo humectaret membra solida, inungeret musculos dorsi, non tangendo spinam, ne illa nimis refrigeretur, oleo uiolato, uel lacte muliebri, uel etiam infrigidante Galeni, quod sic fieret:

℞. Olei rosati completi ℥ 4.
Ceræ albæ ℥ 1.

Misce, & infunde in uas plenum aqua frigidissima, & ablue, idque iterato septies.

De febre continua pestilenti.

Consilium XXXV.

Principium ægritudinis anno, ætatis 19. tale fuit. In accessione febris cœpit color declinare ad albedinem, lassitudo insignis erat per totum corpus, pulsatio magna circa caput. Medicus, qui eius curam suscepit, dedit cibaria maximi nutrimenti, oua, & uinū, & brodia in magna quantitate. Vidi ego primo imbecillitatem, & deliquia circa cor, febrem insignem, & maculas nigras sparsas per corpus. Dispositiones igitur quas patitur præter naturam hæ sunt: Febris quæ uidetur continua, grauitas capitis perpetua, conqueritur etiam de uirtute motiua, cum surgit ex lecto, non potest pedes sistere, cogitur sedere subito. Videmus maculas per superficiem corporis, excrementa fœtidissima colore cineritio. Et urina talis, quales ferè sunt omnes putridarum, paleares cum sedimento albo pituitoso. Sitis maxima, in ore neque rubedo nec siccitas, sed pallor. In superficie autem signa siccitatis apparent cum aliqua nigredine. Circa noctem proxime præteritam ex nare dextra effluxit sanguis ualde niger, & crassus, ac satis aqueus, ut in linteis apparet. Omnes hæ dispositiones uidentur habere causas ualidissimas. Intrinsecæ autem principaliter considerandæ, quòd extrinsecæ in subiecto prædisposito facilius & efficacius agant. Temperaturam naturalem crediderim hunc iuuenem habere in prædominio caliditatis & siccitatis, secundum principalia membra, nec tantum esse calorem auctum, sed deuenisse ad talem excessum, ut sit adustio in corpore. Pili admodum nigri sunt, generat igitur etiam humores adustos. Membra reli-

reliqua non ita disposita sunt, ut ausim aliquid de ijs affirmare, cum eum ante hoc tempus nunquam uiderim. Sed tota habitudo est calida, & longe excedit cum siccitate. Temperatura tali existente sequetur, ut plurima sit uentriculi imbecillitas. Primo enim omentum adiuuat calorem uentriculi, ut 6. de usu part. dicit Galen. Sed hoc gracile est admodum in talibus, etiam musculi graciles sunt, hepar enim calidum multum attrahit, etiam cibum ante tempus non satis concoctum. Tertio fundus uentriculi non ita se habet, ut quidem debebat, nec satis bene conficit cibum. Quare statuo uentriculum frigidum. Hæc causa fuit, quæ reddidit corpus plenum humoribus malis. Et accesserunt deinde causæ extrinsecæ, deliquit circa sex res non naturales, in cibo & potu. Statim post cibum usus est immoderatissima Venere, quæ omnes uirtutes debilitat. Accessit præterea hic aër ualde nubilus & humidus: ubi aër nebulosus, ibi spiritus nebulosi fiunt, ex quibus omnes concoctiones deteriores. Spiritus enim spissitudinem contrahunt, unde plurimæ fiunt obstructiones &c. ut Gal. 1. Epid. 3. Talis constitutio in uere dedit maximam occasionem corpori apposito & parato, ut facile putrefactiones generaret. Non igitur mirum est, si plurimi humores adusti, & plurima pituita ac bilis in uarijs corporis partibus sint generata, ex quibus caput debile redditum incidit in maximam imbecillitatem. Passus est diu pulsationem: pulsatio autem, ut 2. de locis affect. dicit Galenus: dolor est non nisi in arterijs inflammatis. Sed non est propterea credendum, caput & arterias esse inflammatas. Nam pulsatio hæc non est proprie talis, sicut eo loco intellexit Galen. neq; talis dolor, sed est motus pulsationis, quem nescit exprimere. Inflammatio non est causa, quia dicit se iam non sentire dolorem. Sed ante pulsationem materia potuit esse in uenis & membranis, nunc uero tantummodo in substantia cerebri, & leuiter communicatur panniculis, non ut sentiant solutionem continui. Materia potest esse pituitosa, quæ agitata, seu flatuata in hoc sensibili tangit membranas leuiter, seu in cerebro, ut non continuum soluat. Nec mirum fuit, si post pulsationem secuta est imbecillitas uirtutis motiuæ, orta enim attestantur suis principijs. Vbi igitur cerebrum affectum, ibi necessario nerui quoq; patiuntur, & adiuuat ad hoc coitus, etiamsi ab hoc factum esse omnino non credam. Post dolorem capitis & imbecillitatem ob nutritionem importunam (nutrire enim corpora impura est maxime lędere) incidit in febrem. Visus est syrupis prouocantibus urinam, ubi autem humores crudi sunt in uenis, augentur talibus syrupis obstructiones, ac putrescunt humores, & male dantur diuretica corpori impuro. Facta igitur febri, & cum medici uterentur aperientibus & prouocantibus urinam, natura magna ui expulit per pustulas in toto corpore dispersas. Febris etiam nunc perseuerat, cuius motus est, quòd nonnunquam apparet leue frigus uix perceptibile, deinde alternis diebus uisus est incalescere, non percipit exacerbationem, neq; dum dormit, neq; dum uigilat. Ex his iudicamus causas intrinsecas. Ista febris sine dubio pendet à putredine, quod præsupponitur ex euidentissimis signis. Locus ubi materia putrescit, & facit nos esse solicitos, est in uenis, & habet motum continuum. Bene uerum est, quòd aliquando portiuncula materiæ expellatur à natura, unde aliqualiter frigus prouenit. Materia autem quæ in uenis putrescit, cuius rationis est? Credo hic esse maximam putredinem. Signa, putridæ egestiones, ex malitia uaporum habet aphtas in gutture, sitis maxima ex fuliginibus petentibus os. Ex maculis quoq; plurima putredo apparet. Omnis enim febris, quam pestilentem uocamus, prouenit à putredine, quæ fit ab excessu humidi, nec in his pestilentialibus ab occulta qualitate corrumpuntur omnes actiones, nec potui uidere, quod putrescat sanguis in forma sanguinis in febribus pestilentibus, nisi in quibus tota massa sanguinis putrescat, unde multa & grauia accidentia. Hic uero dico febrem ex plurima humiditate putrefacta, pituitosa, putrefacta inquam potius, quàm calore aucto. Ideo accidentia segniora, & ægritudo longa, egestiones fœtidæ. Materia autem putrescens in uenis, unde calor naturalis ualde afficitur, & uno die etiam omnes uirtutes decidunt, urinæ fœtentes, quæ aliquando in febribus pestilentibus sunt, secundũ naturam causa est, ut Auic.

in prima

in prima quarti dicit: In febre pestilenti est multitudo obstructionum, & praecipue ubi materia tendit ad cutim, & caput, multitudo materiae & cruditatum in causa est. Hesternus dies num fuerit Criticus non possumus iudicare. Sed siue critica, siue symptomatica fuerit expulsio, tolerauit bene, & satis etiam materiae effluxit, quod notandum est, cum in aestate & iuuenis sit. Cur autem non magis debilis factus, sanguine ex capite fluxo? quia sanguinem pituitosum putrescere diximus, qui habet plurimam aquositatem & adustionem. Has ob causas putarem diem illum esse criticum.

PROGNOSTICVM. Si hic motus fuerit criticus, arbitror hunc iuuenem, si bene se habuerit in alijs rebus, euasurum hanc aegritudinem, nisi hac nocte aliquid sit futurum: uidetur nonnulla coctio in urinis, habet uirtutem uitalem satis constantem. Etsi morbus sit longior, & cruditas in uenis multa, quae non potest rectificari, habet motum tardum, & signa optima.

CVRA. Cum maxima sit putredo, cura est prohibere putredinem: obstructiones igitur sunt aperiendae, remouebimus autem procuratione euentationis, cum humorum euacuatione. Sed natura mouet, tu nihil moueas, ergo non erit euacuandum. Deinde uerisimile est quoque, quod iam simus prope statum, circa quem melius est quiescere, & euacuare postea, si natura non suppleuerit, alioquin faceret recidiuam. Remedia intrinsecus sumenda in huiusmodi febribus pestilentibus sunt syrupus de acetositate Citri cum saccharo, est enim in eo aciditas simplex, nec habet uim adstringendi, ut uoluit Curtius, est subtilissimę substantiae, incidit fortiter ac penetrat. Vnde suppono, quod credo syrupum de acetositate Citri, & de acetosa esse praeponendos in his febribus pestilentibus syrupis reliquis omnibus: refrigerant, abstergunt, incidunt, & exiccant superfluam humiditatem, corroborant maxime. Decoctum fiat ex aqua Melissae, & Betonicae, in quo semen Citri decoquatur. Neque enim in Melissa est caliditas cum destillata sit. Hic erit syrupus hoc toto tempore. Praeterea frictionibus utetur facto linimento ex oleo Chamaemelino, & uino ad consumptionem medietatis coctis, uel simplici uino aromatico, in quo decocta sit Maiorana & similia, ut etiam extrinsecus aperiantur pori. Ratio uictus erit, ut abstineat omnino hoc tempore a uino. Sumus enim circa statum, & crisim, in quibus diaeta tenuis seruanda. Pro potu igitur fiat aqua hordei cum modico Cinamomi & seminum Citri, & misceat cum syrupo de acetositate citri, utatur ptisana, & tenuissima diaeta.

De febre pestilenti.

Consilium XXXVI.

Clarissime Doctor, certe ego doleo, quod nos nacti sumus casum tam difficilem, & praeter difficultatem casus, tempus etiam ipsius morbi tale. Nam praeterquam, quod morbus est malignus & pessimus, sumus in tempore morbi detestabili, scilicet in statu non salubri. Et quanto magis ad statum accedit, tanto est deterior: quod est contrarium in morbis salubribus. Hic uero status omnia detestabilia morbi affert, quae sunt indicationes mortis, non salutis. Si enim consideremus uirtutem, nusquam sunt illa, quae dant indicationem salutis in maximo morbo, imo in paruo morbo darent indicationes pessimas. Pulsus in isto est paruus, rarus & debilis, non resistit tactui, non eleuatur, non habet eam uelocitatem, quam debet habere, & ideo tardus est, & frequens, indicans imbecillitatem uirtutis uitalis: postea habet uirtutes animales prostratas, uidetur attonitus, & quasi surdus. Naturales quod sint affectae, uidetur ex exeuntibus. Vrinae sunt pallescentes, crassae, non habent colorem naturalem. Videmus faeces pessimas, & fluxum colliquatiuum cum sanguine, suntque excrementa citrina: qui color significat summam adustionem, propter igneum calorem adauctum, Et cum hoc non habet exte-

ftus caliditatem, quæ indicet, sed interior febris habet gradum intentæ malignitatis, & consequenter patet, quòd non sit uictoriæ uestigium ex parte uirtutis. Sumus in pessimo morbo, si numeremus dies, ægritudo facta est chronica, transiuit uicesimum diem, & motus iste qui debet esse, fieri non poterit, quia uirtus non tolerat, febris maligna est, quæ habet intensam putredinem. Sunt enim gradus putredinis in febri, & accedit ad eam malignitas putredinis, ut faciat uenenum in humanis corporibus, ut 6. de loc. affect. & clarius primo Epidem. indicatur, ubi loquitur de febribus pestilentialibus. Malignitas igitur est propter intensionem putredinum, quæ ex colliquatione & adustione fæcum, & perturbatione urinæ significatur: sanguis qui exiuit per anum, ideo potuit exire, quia humor adustus mordax fecerit abrasionem, & ita sanguis effluxit, ut in diarrhæis, uel quia hepar ualde imbecillum sit redditum, ut in fluxu hepatico. Habet enim circa hypochondrium dextrum insignem tensionem. De hæmorrhoidibus nihil dicam, quia sanguis ille est cum fæcibus commixtus. Debeo enim credere Excell. Doctori, qui hoc uidit. Quare alia accidentia considerabo, habet linguam impeditam, & implicatur in sermone. Ita omnia mala signa uideo in isto iuuene. Nihilominus cum tanta malignitate febris, in statu morbi, facta protestatione & commiseratione non desistam, quin aliquid dicam, quod possit fieri tentando salutem, quia in flore ætatis est constitutus, licet Hippocrates morituros dicat prognosticis relinquendos. Nolo insistere huic, quia Christiani sumus. Quid igitur erit agendum? Duo nobis offeruntur, ratio uictus & medicamenta. Quod ad rationem uictus attinet, ubi est maxima putredo, & malignitas febris, non debet Medicus instituere tenuem uictum, nam, ut in 17. Aphorismo ait Hipp. ubi corrupti humores, & putridi, nihil perniciosius quàm instituere tenuem uictum, quia intereunt. Acriores igitur humores contemperandi humidis actu, & potentia siccis: & cum hæc quærenda sunt, tum omnes eius cibi sunt alterandi cum Citro. Iusculis contemperemus humores & ex illis decoctis habemus potentiam exiccandi. Ergo exiccanda materia putredinis, humectandus uero calor naturalis. Ideo uidetur esse optimum, ut exhibeatur ius pulli, & fiat panatella, ita alteretur, & admisceatur aqua rosacea, quia uideo casum hoc maxime poscere. Confortabit cor & spiritus, propter odorem insignem, deinde exiccat, & confortat membra, item astringit, præterea humectat propter humiditatē actualem. Ponerem igitur semper in cibo, præter Acetosam, succum Citri, Limonū, aquam rosaceam. Sed uellem ut ad ulteriorem uiam nutriendi accederemus. Non placet contusum seu destillatum, sed succus expressus carnium, habeamus partes pulli, albas alas & eas contundamus, facta contusione ponerem modicum iuris, & facerem expressionem, & rursus exprimerem, donec aliquid exprimi possit, ex quo haberemus omnem uirtutem carnis, & ne laboraret in concoctione, eijceremus omnes fibras. Postea acciperem limones, aquam rosaceam, & ius conficerem ex istis tribus. De potu, quoniam est aliquid bibendum, ex quo uidemus admodum affectum, quia indigemus apertione obstructionum, prouocatione urinæ & sudoris, atq; ex quo uirtus debilis, placeret uinum acidum, & tenue, & album, & semper coquerem in aqua, quæ admisceretur cum uino, Coriandrum & Acetosam. Laudarem saccharum rosatum, quandoq; & placet scordium admixtum. Quantum ad medicamenta, proponitur syrupus ex acetositate citri, & succo Acetosæ, syrupus de Cichorio leuiter aperit, licet alij magis, & ut cor respiciatur, propinetur talis syrupus cum pari portione aquæ rosaceæ, & Acetosæ. Et uidi ego quandoq; plurimas ex aqua rosacea utilitates. Exhiberem itaq; uncias duas aquæ rosaceæ, & uncias duas Acetosæ, in eius syrupis. Pro corroboratione cordis facerem unguentum ex unguento rosato Mesues, cum speciebus temperatis, & cum puluere rosarum rubearum, & grano Musci. Quantum ad hepar, quoniam uidetur esse affectum, & renes etiam, uellem ut acciperet unguentum rosatum Mesues odoratum, in quo ponerentur tres species Sandalorum, puluerem rosarum, sicut in supradicto.

R. Vnguenti rosati Mesues ℥ 2. Sandalorum rub. alb. &c. & tantundem rosar. Et ita inungerem lumbos, renes, & hepar, ut fieret refrigeratio hepatis, & concauae uenae. Circa caput, si aliquid moliendum, facerem oxyrhodinon cum oleo rosato, completo in subduplo. Et si apparerent haemorrhoides, essent prouocandae.

De febre pestilenti.

Consilium XXXVII.

Debilitas aderat omnium uirium, & maxime uirtutis uitalis, obstructio uenarum Mesaraicarũ, & pulsus debilis. Montanus dicebat maximam esse debere intentionem ad uirtutem prostratam, & ne succumberet uidendum. Exhibita erat Casia simplex, syrupus etiam datus ex infusione Rhabarb. cum aqua rosacea. Fortiora noluit admittere, sed iussit dare clystere lenitiuum ex oleo uiolaceo, & saccharo. Sanguinis missionem, quae iam facta erat, absq; commodo, improbabat. Victum dicebat esse debere contusum pullum. Deinde infrascripta decoctione utendum. Accipiatur capo crudus & excoriatus, & in frusta dissecetur, & postea accipiantur poma citria, & citonia, quae similiter in partes dissecta, ita disponantur, ut semper una pars carnium, alia Citri, tertia rursum carniũ, quarta Citonei pomi ponatur, & ita seriatim, ut totus circulus absoluatur. Decoquantur omnia in aqua rosacea, fumaturq; decoctum, & destilletur in duplici uase, hoc est, in balneo Mariȩ. Ac deinde parte pinguiori abiecta, tenuior exhibeatur, ut supra scriptum est. Mirum enim remedium est contra pestem, quia & cibus & medicina. Citrũ ualde in hoc utile, & est aureum remedium in febribus pestilentialibus. Accipiat & syrupos:

℞. Syrup. de Cichorio cum		
Rhabarbaro	℥	1. s.
Aquae Boraginis		
Acetosae	℥	3.

In quibus Citrum sit impositum, & decoctum. Inungatur pectus tali unguento:

℞. Vnguenti rosati confortatiui Mesues	℥	1.
Specierum cordialium	ʒ	1.
Sandalorum alborum	℈	1.
Rosarum siccarum	ʒ	s.

Misce, fiat linimentum. Non improbo ut bibat uinum dilutum, cum illa aqua, cui impositum fuit Citrum.

De febri pestilenti, cum pustulis in dorso.

Consilium XXXVIII.

Morbus est febris continua, cum pustulis apparentibus in dorso, quae indicant magnam putredinem, & quòd incipiat sanguis putrescere, quod signum est pestilentis febris. Ergo (ut iubet Auic.) exiccarem, quòd fieret his, quae faciunt difflare. Hippocrates dicit imitandam esse naturam, & cum natura tentet euacuare putredinem per cutim, ea erit nobis imitanda & adiuuanda. Facerem itaq; cutim rariorem, ut facilius fiat euacuatio, & sic prohiberetur putredo. Linimentum ab Oribasio propositum, & recitatum ab Aëtio est: olei una pars, aquae duae partes, cum tertia uini, decoquantur ad consumptionem aquae. Et hoc aequaliter trahit, cum eo ungerem totum corpus, & simul fricarem cum manibus illitis oleo, ita tamen, ne suffocetur calor naturalis. Non accederem ad decoctum Petroselini, quia plurimum facit euaporare, & inducit uigilias in

febre pestilente. Sed ea quæ exiccant, fine plurima astrictione in febre pestilenti iuuant. Quare Scordium puluerizatum, & bolum Armenum exhiberem, & adderem cornu cerui, uel adustum, uel non, & corallium contritum adijcerem, etiam auri folia, & in brodio pulli iuuenis hos pulueres exhiberem, & accipiatur ante prandium ℈ 1. eoq; singulis diebus utatur. Ptisanam darem, & carnem pulli iuuenis, cum eius brodio, & syrupum acetosum, & ex succo Limonum, & Aurantium pomum cum sacchoro, quod in hoc casu optimum. Darem aquam Limonum cum saccharo. Vterer etiam unguento rosato Mesues, cum speciebus cordialibus.

De febre pestilenti, facta ex Tertiana notha.

Consilium XXXIX.

DOctor Iosephus Prior collegij S. Antonij Patauij, scholaris 28. annorum, habitu robusto & musculoso, subnigro, amplissimis uenis, statura mediocri. Vesperi dum cœnaret 22. hora, sensit per uniuersum corpus horripilationem. Hora prima noctis cessante horripilatione, inuasit dolor acutus & mordax per totum corpus, perseuerans ad diei Martis horam decimã, quo die, hora decima sexta rursus eum horripilatio inuasit, & postea calor perseuerans ad diei horam octauam, eo die mane circa duodecimam horam iniecto in anum Clystere, sensit horripilationem eam, sed leuem. Calor subito creuit in immensum, sequenti die Montanus aduenit, & inuento feruentissimo calore, rogauit quid nam hactenus egisset? Exhibita fuerat à quodam, imprudenti sane, eo die quo secundus paroxysmus inuaserat Cassia, postquam tum parum excreuit, Id imprudenter factum esse dixit Montanus: quia ea dies esset afflictionis, quo natura morbo & materiæ intenta esse debebat, & non remorari medicamento, ne eius potentia remorata non posset morbo satis resistere. Erat post exhibitum lenitiuum aperta uena die Veneris, & extractæ ℥ 5. sanguinis. Id tempore satis idoneo factum erat, sed quantitas nimis exigua extracta ratione ætatis, habitus corporis, & magnitudinis morbi. Quare cum urinas rubicundas, crassas & obscuras consideraret, iussit illico ratione diei minoris afflictionis habita, ut educerentur sanguinis aliquunciæ quinq;, quod etiã sine aliqua noua incisione est factum, multa sanguinis copia cum feruore erumpente subito, ubi uena compressa erat. Mane altero die sumere iussit hunc syrupum:

℞. Syrupi acetosi
De succo acetosæ
De acetositate citri ana ℥ s.
Decoctionis infra scriptæ ℥ 4. uel 6.
℞. Sem. Citri ʒ 2.
Acetosæ ʒ iij.
Florum Boraginis M. 1.

Decoquantur omnia in duabus libris aquæ acetosæ, ad consumptionem tertiæ partis, facta diligenti expressione, seruetur colatura pro quatuor syrupis. Victus ratio fuit, ut decoqueret aquam cum hordeo ad crepaturam granorum. Deinde reiecta aqua, aliam sumeret in qua hordeum coqueret, donec in pultis formam fuerit redactum. De huius hordei colatura, si colari uellet, sumeret scutellam unam loco prandij, aliam in cœna: potus sit aqua hordei. Sexta ab ægritudine die accessimus ad hunc & reperimus eum lætum & gloriantem, quia nihil amplius mali sentiret, neq; quicquam febris perciperet. Nihilominus omnino prostrata erat uirtus, cum difficultate loquebatur, pulsus debilis, frequens: intrinsecus uero ualde ardebat, quod ostendit ipsa urina, quæ rubicunda erat & turbata, quod signum manifestissimum est, febrem confirmatam esse in corde. Fuit etiam σύντηξις, id est, fluxus ille colliquationis, colori

uorum conquaſſatorum ſimilis, hi neq; febres neq; dolores ſentiunt. Quoniam ubi cor infectum, propemodum amentes ſunt. Succurrit igitur hoc unguento ad cordis confortationem:

℞. Sem. Citri
Acetoſæ ana ℥ 1. ſ.
Roſarum rubearum
Sandalorum citrinorum ana ℥ 1.
Camphorę ʒ 1.
Muſci, Ambræ ana G. 5.
Olei roſati optimi maturi boni odoris ℥ 2.

Cum modico ceræ albæ fiat linimentum pro corde, renibus, hepate, utriſq; temporibus & ſub naribus.

Item ℞. Sem. acetoſæ, Citri, Roſarum rub. Sandalorum citrin. ana ʒ. 1. Boli Armeni orient. ʒ. 1. s, Margarit. ʒ. 1. Folia auri puri Numero 4. Puluerizanda pulverizentur, & omnia miſceantur, diuidantur in partes pro ſingulis ʒ. s. in die. Permanſit in eodem ſtatu, niſi quòd non habebat ſedes: quare clyſter cōmune iniectum: unde materia ſatis uiſcoſa & biliosa eiecta eſt. Die 8. apparuerunt maculæ per totum corpus, purpureæ, quæ ſymptomaticè expulſæ fuerant, quia uirtus adhuc ualida eſſet. Quare adiumentum illi adhibitum eſt ad abſterſionem ex ſalis nitri ʒ. 2. Olei cōmunis ℥ 2. Aquæ fontis ℥ 4. Bulliant omnia uſq; ad conſumptionē aquæ. Item ad cubiculi ſuffitum. ℞ Aceti optimi, aquæ roſaceæ partes ęquales, Sandalorum parum, bulliant omnia ſimul in cubiculo. Vel ſalicum & populi folia cum aqua roſacea ſpargantur per totum cubiculum, neq; ibi permittantur exiccari, ſed ſtatim ubi uirorem amiſerint abijciantur & remoueantur. Delatus quoq; eſt de uno cubiculo ad aliud ob aërem peſtilentē, quem infecerat expiratione.

De febre peſtilenti cum inflammatione muſculorum pectoris.

Conſilium XL.

VT à nobis fiat potius aliquid, quàm dicatur, neceſſe eſt. Præponam autem neceſſarium, antequam de remedijs dicam, conſideremus eſſentiam morbi. Videmus primo eum febricitare continue, & habet febris magna ſymptomata, ſed ex multis accidentibus unum uerendum, quod eſt ſignum, & cauſa, nimirū fluxus colliquatiuus, qui Gal. 3. Epid. rectè ſolet eſſe ſignū inſeparabile peſtilentis febris, quia ubi eſt fluxus colliquans, ibi neceſſario eſt febris peſtilens, licet eadem etiam poſsit eſſe ſine fluxu colliquatiuo, ſed tamē ubi fluxus ille, ibi febris peſtilens. Eſtq; hic quoq; inclinatio ad delirium, & cataphoram, quæ eſt inclinatio ad ſomnum, talis, ut non dormiat; ſed maneat tanquam attonitus. Dolor in thoracis partibus perſeuerans uno tantum loco, inter tuſsiendum maior. Adeſt catarrhus uiſcidus, & uariorum calorū, interdum liuidus, interdum rubet, quod fortaſſe poteſt eſſe ratione Electuarij. Eſt tamen aliquid ibi, quod non poſſum referre ad Electuarium. Aliud accidens eſt, quod conſequitur, urina turbida, craſſa, rubea. In pulſu inæqualitas cum imbecillitate maxima, frequens magis eſt, quàm magnus uel uelox, & quod magis me terret, hoc mane altior uidebatur, nunc minor & depreſſior ac frequentior. Nec poteſt eſſe ſignum deterius, quàm frequentia pulſus, quæ indicat imbecillitatem. Febris hæc eſt peſsima, quia ſæua ſunt accidentia, ſed peſsimum, quia ætatis in flore inuenimus, quæ eſt temperaturæ calidæ & humidæ cum dominio bilis, in ætate tali, & temperatura, in hyeme, ubi non fit tanta reſolutio, quæ non etiam eſt facta ex medicamenti exhibitione, in ſexto die adeo imbecillus redditus eſt. Verenda hic proſternata uirtus in tam paucis diebus. Videndum enim, quòd iſtorum ſymptomatum habeat aliquam ſeparatam cauſam præter febrem. Puto eſſe inflam-

flammationem in musculis pectoris, uel ex intemperie, uel solutione continui:ubi enim dolor, ibi ægritudo. Sed in pectore est dolor, atque tussis, & ratione doloris inflammatio adest, & læsio in partibus pectoris. Vtrum sit inflãmatio ex eo genere, ut possit esse pleuritis? Non, quia non adsunt signa ueræ pleuritidis. Difficultas anhelitus non est talis, qualis in uera pleuritide, neque dolor est pungitiuus, neque acris, neque acutus, neque enim posset requiescere in utroque latere, si esset pleuritis. Nam penderet inflãmatio, si decumberet in latere sano. Est ergo nocumentum istud collectio, seu inflammatio materiei, in aliquo musculo thoracis, & circa illas partes non est pleuritis uera. Videndum hic nobis, utrum febris dependeat ab inflammatione, quemadmodum accidit in pleuritide, ubi febris curatur ratione inflãmationis, ut docet Hipp. Et secundo de ratione uictus in acutis, ubi non curat febrem, sed inflammationem, cum ijs quæ apponuntur exterius, lenit tussim, & expuitionẽ prouocat, inflammatione curata cessat febris. Nunquid hic etiam faciendum, ut curemus febrem curata inflãmatione? Loquor de essentia febris. Collecti sunt in hoc corpore humores multi pituitosi, crudi, cholerici, sanguinei, quia uixit sibijpsi, omnibus usus est edulijs, exercuit corpus tempore indebito, aggregauit excrementa plurima mucosa, unde præterita æstate laborauit ægritudine diuturna, & hac uixdum sublata, in deteriorem incidit, propter uictus intemperantiã: plurimæ materiæ & crudæ generatæ sunt, unde factæ obstructiones in uenis, ex immoderato exercitio cruditates raptæ in primas uenas, mox in totum quoque ambitũ, & ad omnes uenas transfusa materia. Humores uero crudi, transfusi ad internas uenas faciunt febres malignas, quod contingit ex exercitio post cibũ, & quod erat longe deterius, post illud exercitium aquæ frigidæ maximam bibit copiam, quod auxit obstructiones. Contigit etiam hoc ex aëris frigiditate, cui se exposuit post exercitium, unde meatus intrinseci sunt repente obstructi, frigus penetrauit, fecit obstructiones meatuum interiorum. Vnde necessario consecutæ maximæ obstructiones tam exterius, quàm interius. Deprauatos humores obstructio secuta est, & ex prohibitione euentationis & transpirationis secutæ putredines. Obstructionem uero & putredinem maximam sequitur febris pestilens. Vnde multam putredinẽ, ut Galeni uerbis utar, σπέρματα σηπεδόνος, id est, semina putredinis sequuntur, quæ omnia inficiunt extrinseca. Idem faciunt humores putridi intrinseci, uapores exhalant ad cor, & ponunt cor in putrefacto esse, tum quia uapores putridi infestant cor, tum quia humores cordis putrescunt. Hinc concidit uirtus, quia in uentriculo cordis putredo, quę ubi est, sequitur & spiritus prostratio: item uirtutis uitalis, & naturalis, atque etiam animalis. Nam & hic delirat, non constat sibi respondendo, interrogatus quomodo ualeat, dicit se melius ualere, cum tamen longe deterius ualeat, nec percipit malum, & talibus mens ægrotat, teste Hipp. Virtutes naturales sunt corruptæ, ut apparet ex excrementis & urinis. Omnes igitur tres operationes sunt corruptę. Vidimus qualis sit morbus in pectore, obiecit se frigori, uapores ascenderunt ad caput, facta illic crassities illorũ, & descensus. Quemadmodũ enim accidit in magno mundo, ita quoque in hoc paruo, descenderunt catarrhi ad pectus, fecerunt difficultatẽ anhelitus, & dolorẽ etiã in musculis, tussim quoque, nunc uero inflammationẽ ueram puto in partibus pectoris. Duæ igitur sunt ægritudines, quarum una non pendet ab altera. Prima est febris pestilens, quæ causas habet separatas. Secunda inflammatio, uel intemperies in musculis potius, quàm in membrana succingente costas, propter multitudinẽ catarrhi. Vtraque propter repletionem plurimam in hoc corpore. Et ad utramque attendendum, febris tamen maxime urget, & quia deterior morbus est, eum in primis curabimus, non neglecta tamen altera ægritudine. Putredo igitur omni ratione curanda & prohibenda, attendendũ enim ei, quod maxime urget. Sed quomodo remouetur putredo? Essent quidẽ multa, si uirtus constaret, & missio sanguinis optima esset, & euacuatio humorũ putrefactorũ. Iste esset modus euacuandi putredinẽ, quẽ tamen non faciemus, quia uirtus debilis. Oportet igitur tãtisper omissa illa euacuatione, apertionẽ obstructionũ facere exterius & interius, quia causata est putredo propter obstructionẽ & prohibitam

transpirationem. Crederem itaq; prodesse, quæ exterius & interius putredinem prohibent, interius, quæ incidant & aperiant propter febrem. Sed adest dolor pectoris, & tussis quoq;, quæ si augetur molestius afficitur, & augetur febris aucta tussi. Vnde cauenda sunt uehementer acida. Conueniens quidem esset febri putridæ syrupus acidus, syrupus de succo acetosæ, & de acetositate citri. Sed primo de ratione uictus. Hipp. in febribus, quæ mixtæ sunt cum inflāmatione, & pleuritide, cauendum esse iubet ab omnibus acidis, & astringentibus, ne exasperentur partes pectoris. Solum oxymel concedit, reliqua omnia prohibet. Exhiberem itaq; oxymel, uel syrupum acetosum simplicem, qui tamen cauendus est, ne pectus exasperetur, adderem igitur syrupum rosatum ex infusione, qui roborat calorem naturalem, aperit & exiccat: quia cura pestilentis febris est exiccatio. Laudarem & aquam acetosæ, quia non est acetositas in ea, & habet tamen proprietates, & uires illius simplicis. Contemperetur ille syrupus cum iure pulli, in quo decocta sit acetosa, & semen citri, in quo est amaritudo, quæ aperit maxime, non est aciditas, nec acredo. Et si hæc non sufficerent ad apertionem, adderem radices petroselini, quæ aperiunt, non tamen est acrimonia in eis, sed penetratio propter subtilitatem substantiæ: sed quia habet aliquem odorem urinosum, à quo forte abhorreret, decoquantur radices Fœniculi in suis ferculis, ut fiat apertio. Quotidie etiam mane & uesperi frictiones totius corporis cum unguento Aëtij fiant, quo utimur in febre pestilenti: Ipse utebatur oleo (pro Sabino, quo ueteres usi sunt) te nuium partium, proq; eo accipi potest oleum Amygdal. dulcium. Verbi gratia ℥ 2. Aquæ fontis ℥ s. Nitri ʒ 2. Decoquantur ad consumptionem aquæ, inungatur totum corpus, pori aperiuntur, materiæ transpirāt, & prohibetur putredo, loco etiam illius, moderni usi sunt cucurbitulis per totum corpus, quæ æqualiter attrahunt, sed resoluuntur spiritus. Oleum longe tutius est, quia magis æqualiter, & non uiolenter attrahit. Circa pectus utatur linimento ordinato, ab E. V. Sed quia cor principaliter patitur, pro illo ordinarem unguentum rosatum Mesuæ, cum rosis siccis, & speciebus cordialibus temperatis. Quantum ad uictus rationem, placet mihi quoq; panatella, quæ magis nutrit quàm ptisana, qua opus est propter imbecillitatem uirium, & Hipp. quoq; dicit, transactis primis diebus augendum esse cibum in pleuritide, & in pectoris ægritudinibus. Qui locus multos torsit, uult enim Hipp. ut fiat expulsio illius materiæ, quæ continetur in pectore, quod fit uirtute ualida. Quemadmodum etiam non nisi uiribus robustis prouocamus sputum. Nam si prouocauerimus materiam, & adesset imbecillitas, tum æger suffocaretur. Vnde in hoc casu etiam oxymel prohibet Hipp. Num hodiernum lambitiuum prosit? maxime. Sed dicat quis, quare adhibes olea quæ humectant. Nonne nocent in omnibus febribus putridis? Respondeo, illud oleum Amygdalarum dulcium non humectat, sed siccat, quia facit euaporare, & aperit obstructionem, prohibet putredinem, & remouet ex toto. Sandali quoq; contemperant humiditatem olei, confortant, exiccant, in eis uis est remouens catarrhum, disponit, aperit, & catarrhus excernitur. Caput statim detondeat usq; ad futuram coronalem, & in petijs tenuissimis applicetur mane tepefactum oxyrhodinon. Sed Mesue uetat, inquiens, ubi est catarrhus, oleum non est applicandum capiti, quia facit descensum maiorem. Dico quòd non curamus catarrhum, sed materiam in pectore contentam, & prohibemus, ne uapores ascendant ad caput. Præterea accipiemus etiam modicam quantitatem olei, non tantum, ut Mesue utitur, & applicetur illud oxyrhodinon quàm citissime. Frictiones hoc uesperi fiant, ut excitetur, donec præparantur alia medicamenta, & corroboraretur illa inunctione. Inter tussiendum sudabat, qui sudor Montano non placuit, putabat enim esse diaphoreticum, quare talia ordinauit:

℞. Olei rosati ℥ 2.
Aceti rosati ℥ 4.
Fiat oxyrhodinon, quod raso capiti applicetur. Item
℞. Olei rosati completi ℥ 2.

Specie-

Specierum cordialium temperatarum
Rosarum rubearum ana ʒ 1.
Seminum citri ʒ 6.
Croci G. 6.

Cum modico ceræ albæ, fiat linimentum pro corde.

℞. Syrupi rosati ex multiplici infusione
Syrupi de acetositate Citri ana ℥ 1.

Cum aqua acetosæ simplici. Fiat syrupus in iure pulli macro, in quo decoctæ seminum citri leuiter confractorum ℥ 4. Propter inopiam herbæ Acetosæ.

℞. Olei amygd. dulcium ʒ 4.
Aquæ fontis ʒ 8.
Nitri ʒ iij.

Decoquantur ad consumptionem aquæ, fiant inunctiones totius corporis, non frigidæ, non calidæ, sed moderatæ & tepidæ, Et repetantur linctus hodiernus pro catarrho, & inunctiones pectoris. Frictio pedum quoq; cum sale hoc uesperi fiat. Conualuit.

Summaria quædam diuisio simplicium febrium, secundum doctrinam Galeni.

ETsi Hipp. lib. 6. Epid. part. 1. Aph. 18. complures febrium differentias enumeret, easq; proprias, utpote quæ ab ipsius febris substantia, nempe calore, caloris item motu, eiusq; subiectis sumuntur, teste Gal. lib. 1. de diff. feb. cap. 1. Gal. tantum tria ubiq; genera febriũ ponit: diarias, putridas, hecticas. Quoniã in hęc tria genera omnes differentiæ Hipp. referri possunt. Quæ de causis & differentijs tum diariarum tum hecticarũ dicta sunt satis sunt perspicua. Verum quę de putridis febribus dicuntur, ab interpretibus, obscuritatem & confusionem habent maximam, eo quòd non satis diligenter distinguunt hæc duo uocabula Græca: συνεχὴς & σύνοχος. Appellemus itaq; nos συνεχῆ continentem, σύνοχον continuam, tum febrium putridarũ, talem constituemus diuisionem. Febres putridæ sunt triplices: pituitosa, biliosa, & melancholica. Nam sanguinea febris putrida nõ est: sanguis enim quando putret, degenerat in aliquẽ ex prædictis humoribus. Iam unaquæq; febris putrida siue pituitosa, siue biliosa, siue melancholica: iterum duplex; intermittens & συνεχὴς seu continens. Intermittens febris est ex putredine humorum extra uasa, & intermittens uocatur, quia desinit ad sensibilem ἀπυρεξίαν, id est, in febricitationem. Dico autem sensibilem, quia uera ἀπυρεξία, id est, perfecta solutio â febre non est, nisi in diaria. Hæc itaq; intermissio conspicitur in quotidiana, quæ unoquoq; die intermittit aliquot horas, Item in tertiana, quæ alternis diebus, Quartana quoq; quæ duos habet dies intermissionis seu quietis. Porro συνεχὴς, id est, cõtinens, quæ est ex humoribus putrescentibus intra uasa præsertim maxima & insignia, etiam triplex est: Pituitosa seu quotidiana, biliosa seu tertiana, melancholica seu quartana. Sed satius est â materia eas denominare pituitosas, biliosas, & melancholicas. Continens itaq; febris unicam habet accessionem ab initio ad finem, sicut diaria & hectica, â quibus tamen differt, quoniam συνεχὴς pituitosa quotidie post meridiem (quoniam pituita mouetur tempore pomeridiano) habet exacerbationem seu ἀναδίπλωσιν, id est, reduplicationẽ, quæ febrem quasi reduplicat, quæ exacerbatio est ueluti paroxysmus, sed iste paroxysmus non finitur ad ἀπυρεξίαν, sed desinit ad παρακμὴν, id est, inclinationẽ, sed febrilem. Hanc licebit itaq; appellare febrem continentem, pituitosam, seu continentem quotidianã. συνεχὴς autem, id est, cõtinens biliosa perpetuo etiam durat, sed tertio quoq; die accipit

ueluti

ueluti nouum paroxysmum. Hæc quia corpus febre continente calefactum est, non facit rigorem aut horrorem. Potest etiam quotidie habere hanc exacerbationē, & tunc erit tertiana continens duplex, quæ ita discerni poterit. Sicuti tertia accessio similis erit primæ: sic etiā quarta similis erit secundæ, & sic deinceps. Hæc continens biliosa duplex est. Vna est quæ sponte ab initio gignitur ex bile putrescente in magnis uasis, quæ tertio quoq; die habet exacerbationem, & hæc mutuatur, & retinet nomen generis, & dicitur continens biliosa. Altera quidem non ex se neq; statim ab initio nascitur, sed prius incenso sanguine, deinde bilem apprehendit. Hæc â diaria sumit originem, quæ calefacit sanguinem, qui neglectus & non curatus, tandemq; putrefactus portione sua tenuiore degenerat in bilem, & dicitur synochos putris, ut distinguatur â synocho non putri, ubi sanguis non putret, sed incalescit tantum, & ad diarias refertur. Iam horum συνόχων tres adhuc sunt differentiæ. Est enim σύνοχος ὁμότονος sive ἀκμαστικός, id est, æqualis uigoris & tenoris, quæ ab initio usq; ad finem æqualis persistit. Est item σύνοχος ἀναβατικὸς sive ἐπακμαστικὸς, id est, ascendens atq; increscens, & παρακμαστικός, quæ paulatim ab initio ad finem decrescit. Sed quare placuit medicis non reformidantibus, Solœcismi uitium (ut inquit Galenus 9. Meth.) nouum excogitare uocabulum hoc, σύνοχος, Græcis tantum usurpatum: Vt res ipsas diuersas distinctis nominibus efferrent: quia σύνοχος nullam habet insignem mutationem seu exacerbationem sensibilem. Veluti συνεχὴς dicta febris. συνεχὴς melancholica est febris perpetuo durans, quarto quoq; die exacerbationem habens ac nunquam desinens ad infebricitationem. Sed hæc in sequenti Typo & Figura melius conspicientur.

Febris

- Febris
  - Diaria
  - Putrida
    - Intermittens
      - Pituitosa seu Quotidiana
      - Biliosa seu Tertiana
      - Melancholica seu Quartana
    - συνεχὴς Continens
      - Pituitosa
      - Biliosa
        - συνεχὴς cõmuni generis nomine dicta, exacerbationem habens.
        - σύνοχος continua, quæ nullam habet insignem mutationem seu acerbationẽ
          - ὁμότονος ἢ ἀκμαστικός.
          - ἀναβατικὸς ἢ ἐπακμαστικός.
          - παρακμαστικός.
      - Melancholica
  - Hectica
    - Simpliciter dicta hectica
    - marasmodes
    - Ambarum media

FINIS CONSILIORVM DE FEBRIBVS.